

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

TŘICÁTÝ DRUHÝ ROČNÍK

5

Vedoucí úloha KSČ — zdroj úspěchů při budování moderní ČSLA

Plné a všestranné uplatnění vedoucí úlohy strany v celém procesu budování nové společensko-ekonomické formace a ve všech částech tohoto procesu je objektivní zákonitostí a předpokladem úspěšnosti rozvoje společnosti na cestě ke komunismu.

Vedoucí úloha strany není však samoúčelem, ale vystupuje jako princip, jako nezbytný předpoklad možností i schopností strany plnit své historické poslání a uvádět do života cíle a tužby dělnické třídy, její program a politiku. Vedoucí úloha strany jako princip socialistické výstavby se konkrétně projevuje a nachází svůj výraz ve stranickém vedení, jehož obsahové zaměření, metody a formy jsou v dialektickém pohybu. Mají konkrétně historický charakter. Vyjadřují úsilí strany v daných oblastech hospodářského i společenského života, i způsoby, jimiž strana v jednotlivých vývojových etapách i v rámci těchto etap, na základě konkrétní historické situace, usiluje o vedení společnosti a realizaci své politiky. To je, jaké stanoví v dané situaci cíle, jak je objasňuje, prosazuje, jak pro ně získává, jak odstraňuje překážky, čemu věnuje pozornost, jak vytváří předpoklady a shromažďuje síly pro

další postup vpřed, jak rozvíjí iniciativu a aktivitu lidí, jak zkoumá a upravuje své průvodní záměry atd. Poučným a zajímavým shrnutím poznatků z činnosti KSČ a jejích řídicích orgánů právě v tomto směru je publikace zpracovaná za vedení plukovníka Ing. J. Liptáka, CSc. Vydalo ji Naše vojsko v roce 1981 pod názvem „KSČ o ozbrojených silách“.

Vedoucí úloha strany není tedy stav vlády strany na masami, ale proces cílevědomého vedení mas stranou, v němž masy uznávají nezastupitelnou a vedoucí roli strany ve vytyčení správného programu i optimálních cest jeho realizace a v němž strana zároveň respektuje ničím nezaměnitelnou roli uvědomělého, dobrovolného, tvůrčího a aktivního vstupu mas do realizace své politiky. V tomto procesu se masy ztotožňují s politikou strany a vystupují jako aktivní subjekt její realizace.

V socialistické společnosti je vedoucí úloha strany zakotvována i „de jure“ a má tak i právní vyjádření. Právní vyjádření vedoucí úlohy strany však samo o sobě nezabezpečuje její realizaci a účinné stranické vedení, tedy vedoucí úlohy strany „de facto“. Zkušenosti přitom ukazují, že rozhodující pro praxi je vedoucí úloha

strany, která se projevuje ve vedení společnosti „de facto“, neboť bez tohoto faktického vedení nemá vedoucí úloha jen „de jure“ smysl.

Uplatňování vedoucí úlohy strany a vedení společnosti stranou není a nemůže být řízením věcí. Je to především vedení lidí a řízení sociálních procesů. To v plném rozsahu platí i pro oblast vojenské výstavby, upevňování obranyschopnosti ČSSR a výstavbu jejich ozbrojených sil, zvláště jejich jádra — ČSLA.

ČSLA je součástí československé socialistické společnosti, je složkou jejího politického systému. Nicméně je však složkou zvláštní — mocenskou, ozbrojenou, přísně centralizovanou, účelově uspořádanou a připravovanou pro vedení ozbrojeného zápasu.

Proto také stranické vedení ČSLA je součástí celkového vedení naší společnosti Komunistickou stranou Československa. Základní principy a požadavky uplatňování vedoucí úlohy KSČ ve společnosti platí i v podmínkách ČSLA. Avšak ze zvláštností výstavby, funkcí i předurčení ČSLA jako vyhraněné třídního a mocenského nástroje socialistického státu vyplývají některé zvláštnosti v obsahu, struktuře, principech i mechanismu uplatňování vedoucí úlohy KSČ v ČSLA.

Základní a výraznou zvláštností, která se promítá jak do obsahu všech základních oblastí stranického vedení ČSLA, tak i do jeho metod a mechanismu, je zásada přímého řízení ČSLA ústředním výborem KSČ a jeho orgány. Přímé řízení ČSLA ústředním výborem KSČ je tak nedílnou součástí stranického vedení ČSLA a tím i jak nezbytnou podmínkou, tak i prostředkem plného uplatnění vedoucí úlohy KSČ při výstavbě a v činnosti takového zvláštního systému, jaký ČSLA svou organizační výstavbou, zaměřením i způsobem řízení tvoří.

Stranické vedení ČSLA je zákonitým a nepřetržitým procesem, základním principem výstavby a fungování ČSLA jako armády nového typu. Proto nemá a nemůže mít neměnný, jednou provždy daný obsah.

Jeho obsah se vyvíjí v závislosti na situaci, možnostech i potřebách, zejména však v závislosti na vývoji mezinárodně politické situace, dosažených výsledcích ve všestranném rozvoji vlastní společnosti, ekonomických možnostech, jakož i na úrovni bojové síly a bojové pohotovosti samé armády.

V obecně podobě však vždy v obsahu stranického vedení ČSLA v popředí pozornosti stojí celá činnost KSČ, zaměřená na výstavbu a fungování ČSLA jako armády nového typu a na upevňování její bojové síly, chápané v jednotě technického vybavení, morálního ducha a bojového mistrovství vojsk, jakož i na zabezpečování nepřetržité a vysoké bojové pohotovosti a upevňování spojeneckých svazků.

Komunistická strana Československa, která naplňuje a upřesňuje obsah stranického vedení Československé lidové armády, usiluje zejména o:

- stanovení své vědecky zdůvodněné vojenské politiky a včasné, situací a potřebám odpovídající její úpravy a upřesňování,
- vypracování své vojenské politiky odpovídající vojenské doktríně ČSSR,
- všestranné posilování internacionálního charakteru obranných opatření a činnosti armády ve svazku armád Varšavské smlouvy, zvláště prohlubování všestranné spolupráce se Sovětskou armádou,
- posilování svého vlivu na řízení života ČSLA jako armády nového typu, obsahové zaměření a kvalitu její bojové a politické přípravy a stanovení základních opatření k posilování její bojové síly a bojové pohotovosti,
- naplňování kontrolní funkce svých orgánů vůči ČSLA (zejména předsednictva a sekretariátu ÚV KSČ a příslušného oddělení ÚV KSČ),
- zabezpečování výběru, přípravy a rozmístování kádru velitelského sboru,
- nepřetržitě a konkrétní řízení účinné stranickopolitické práce v ČSLA.

Vedení ČSLA Komunistickou stranou Československa je strukturálně uskutečňováno v dialektické jednotě politického, orga-

nizačního a ideologického vedení. Politické vedení soustřeďuje pozornost především k vypracování a úpravám vojenské politiky strany a doktríny ČSSR a celkovému rozvoji ČSLA jako armády nového typu a součástí československého politického systému. Organizační vedení nachází svůj výraz především ve vypracování a realizaci opatření vědecky zdůvodněné, situaci a potřebám odpovídající vojenské výstavby v užším slova smyslu, kontrole průběhu vojenské výstavby, kvality dosahovaných výsledků a realizaci opatření, která směřují ke zdokonalování bojové síly a bojové pohotovosti ČSLA, jakož i vlivu na přípravu a rozmístění velitelského sboru. Ideologické vedení spočívá především v řešení základních teoretických a všeobecných ideově politických otázek, v rozvíjení socialistické vojenské vědy, v péči o kvalitu a nepřetržitost politické a vojenské výchovy příslušníků ČSLA a upevňování jejich morálně politického stavu.

Při uskutečňování stranického vedení má mimořádně významné místo úroveň a kvalita řízení stranickopolitické práce, jejíž podstatou je nepřetržitá a účinná práce strany mezi příslušníky ČSLA. Jejím cílem je vysvětlovat jim politiku strany a její požadavky a získávat je k jejich důslednému a tvůrčímu uvádění do života.

Velký význam stranickopolitické práce v procesu uplatňování stranického vedení v ČSLA vyplývá tedy především z plného docenění ničím nezaměnitelné role subjektivního činitele, to je člověka na všech stupních a ve všech rovinách hierarchicky uspořádané armádní organizace. Nároky na její nepřetržitost, konkrétnost a účinnost jsou pak i odrazem poznání, že stranické vedení nelze „vybojovat“ a potom se o ně jen opírat. Stranické vedení musí být nepřetržitou, živou prací a lidmi udržováno, upevňováno a vždy znovu a znovu na potřebné úrovni obnovováno. KSČ a její vedoucí orgány proto věnovaly a věnují mimořádnou pozornost a péči těm činitelům a orgánům, které o kvalitě a nepřetržitosti stranického vedení rozhodují. Jde zejména o Radu obrany státu, Federální minis-

terstvo národní obrany a jeho složky, vojenské rady svazů, velitelský sbor a štáby Československé lidové armády v celé šíři na různých stupních funkčního zařazení a v široké, profesionální různorodosti. Jde dále o výstavbu a práci stranickopolitických orgánů v čele s HPS ČSLA, kvalitu práce celého politického aparátu a stranických organizací. Vzájemné vztahy těchto činitelů jsou v ČSLA systémově uspořádány a přesně stanoveny Základními řády, předpisy a Směrnicemi ÚV KSČ pro práci politických orgánů a stranických organizací v ČSLA, které představují jak zobecněné zkušenosti sovětské i naší vojenské výstavby, tak i perspektivní požadavky dalšího rozvoje socialistické společnosti a jejich ozbrojených sil. Zabezpečují jak harmonické plnění úkolů jednotlivých složek, tak i uplatnění obecně platných požadavků rozvoje demokratismu, iniciativy a aktivity lidí v podmínkách přísného vojenského centralismu a nedílné velitelské pravomoci, bez níž moderní ozbrojené síly nemohou spolehlivě fungovat.

Rada obrany státu, vláda, ministerstva a orgány velení ozbrojeným silám koncepčně rozpracovávají úkoly vojenské politiky strany pro ozbrojené síly, zabezpečují fungování jednotného systému branné přípravy obyvatelstva, organizují mezinárodní spolupráci, všestranně zabezpečují činnost ozbrojených sil, včetně jejich vybavení bojovou technikou a ostatním materiálem. Stanoví objem, rozsah i časovou posloupnost plnění úkolů a pečují o přípravu, školení a účelné rozmístění kádřů. Náročně kontrolují plnění úkolů, studují a zobecňují zkušenosti z procesu výstavby ozbrojených sil.

Velitelský sbor ozbrojených sil ve svém celku (při vlastním vnitřním a velmi členitém dělení) v družném úsilí s politickými orgány a stranickými organizacemi zabezpečuje a uskutečňuje přípravu vojsk — jejich výcvik a výchovu ke spolehlivému plnění svěřených úkolů. Přímou a bezprostředně velí jednotkám, útvarům a svazkům. Všestranně upevňuje organizovanost a kázeň vojsk, zabezpečuje jejich stálou

bojovou pohotovost a přechod do jejich vyšších stupňů. Plánuje a vede výcvik, dbá o jeho modernost, vysokou efektivnost a výsledky vzhledem k potřebám soudobého boje. Studuje a zobecňuje nejlepší zkušenosti z jeho metodiky a usiluje o modernizaci učebně výcvikové základny. Při velení vojskům dbá o soustavné upevňování jejich morálně politického stavu, o výchovu k bezvýhradné oddanosti KSČ a věrnosti její politice a věci socialismu. Upevňuje vlastenecké a internacionální cítění a odpovědnost vojsk a prohlubuje jejich nenávisť k třídním nepřítelům.

Politické orgány a stranické organizace v ozbrojených silách v družném úsilí s veliteli pečují o soustavné uplatňování vedoucí úlohy strany ve všech oblastech života vojsk a o důslednou realizaci její politiky v životě jednotek, útvarů a svazků, v nichž působí.

Toto úsilí nachází svůj výraz v konkrétním určování správného obsahu, v stanovení neúčinnějších metod každodenního řízení a realizace účinné stranickopolitické práce, dále v orientaci na všestranné upevňování vojenského režimu a uvědomělé vojenské kázně, bojeschopnosti a bojové pohotovosti jednotek, útvarů a svazků, jakož i úsilí o vysokou efektivnost mnohostranné přípravy a výcviku vojsk.

Bezprostředně organizují a uskutečňují politickou přípravu velitelského sboru a vojsk, rozvíjejí masově politickou práci a využívají činnosti společenských organizací, pro níž spolu s veliteli pomáhají vytvářet potřebné podmínky.

Ostatní příslušníci ozbrojených sil svým vztahem ke službě a k plnění konkrétně zadaných úkolů konečnými rozhodují o kvalitě realizace všech úkolů ozbrojených sil. Zvládnutí zbraní a bojové techniky, jejich efektivní využití závisí právě na kvalitě jejich přípravy a aktivním vztahu k ní, na úrovni jejich morálně politického stavu, na ochotě bezvýhradně plnit složité úkoly vojenské služby a rostoucí nároky z ní plynoucí nejen na fyzické, ale i psychické síly každého jednotlivce.

Kritériem pravdivosti a správnosti teorie je praxe. Už sám zřejmý a tím více podrobný pohled na historii budování ČSLA jako armády nového typu velmi přesvědčivě ukazuje, že ČSLA kvalitativně všestranně rostla právě v těch obdobích, kdy byla plně uplatněna vedoucí úloha KSČ v její výstavbě. Naopak narušení principů uplatňování vedoucí úlohy strany v ČSLA v krizovém období vedlo k nedozírným následkům a ke stavu, při kterém: „... politický rozklad v armádě byl provázen všestranným uvolněním kázně a narušením principů nedílné velitelské pravomoci v míře nemyslitelné v socialistické zemi... Bojeschopnost i morální a politický stav ČSLA citelně poklesly, takže oprávněně vznikla otázka, zda je naše armáda bez jasných pokynů vedení strany a vlády způsobilá zajišťovat ochranu našich západních hranic, jež jsou současně hranicí i celé světové socialistické soustavy.“ (Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ, In: KSČ o ozbrojených silách, Naše vojsko, Praha 1976, s. 335 až 356.)

Mimořádně velká pozornost, věnovaná vedoucími orgány strany ČSLA v pokrizovém období, plynula jednak z nezbytnosti odstranit rychle a důsledně nedostatky v její akceschopnosti a bojové pohotovosti, jednak z potřeby formulovat roli a poslání ČSLA v procesu budování a obrany rozvinuté socialistické společnosti. Tato role byla v sevřené formě vyjádřena v Rezoluci XIV. sjezdu KSČ. Její důsledné rozpracování a postupná realizace usneseními představenstva a sekretariátu ÚV KSČ v zákonných opatřeních, v obsahu řídicích dokumentů velení a HPS ČSLA, v jednání celarmádních porad stranických i služebních funkcionářů, v procesu bojové a politické přípravy vedla k rychlému obnovení vlivu strany na život ČSLA a upevnění vedoucí úlohy strany ve všech oblastech jejího života.

Na XV. sjezdu KSČ mohlo být proto již konstatováno: „Představenstvo ústředního výboru strany se často zabývalo otázkami ČSLA, zkvalitňováním a prací jejího veli-

telského sboru, politickou a bojovou přípravou vojsk. Dbalo, aby naše armáda měla vše, co potřebuje k zajištění našich hranic, aby se rozvíjela jako moderní armáda, osvojovala si soudobou vojenskou techniku a zvládla vojenské mistrovství." (XV. sjezd KSČ, Svoboda, Praha 1977, s. 70.)

Péče Komunistické strany Československa o vedení ČSLA pokračovala v duchu závěrů a usnesení XV. sjezdu KSČ v celém následujícím pětiletí až do XVI. sjezdu KSČ. V tomto období vedle kádrových otázek a pravidelných kontrolních zpráv v souvislosti s každoročním projednáváním výcvikového rozkazu ministra národní obrany ČSSR v předsednictvu ÚV KSČ byly orgány ÚV řešeny takové otázky, jako:

- stanovení proporcí výdajů na obranu a bezpečnost vzhledem k celkovým výdajům státního rozpočtu,

- opatření ke zvýšení účinnosti branné propagandy a popularizace ČSLA ve společnosti,

- opatření ke zdokonalení systému přípravy kádrů a k dalšímu rozvoji vojenského školství,

- novelizace branného zákona,

- zásady nového zákona o průběhu služby vojáků z povolání,

- zásady úpravy podmínek k přijetí a studiu na vojenských vysokých školách,

- stav a úkoly formování záložního velitelského sboru a politického aparátu,

- analýza výsledků dosažených při realizaci závěrů XV. sjezdu v ČSLA a hlavních směrů branné politiky pro XVI. sjezd KSČ,

- nové základní řady a jejich uvedení do života ČSLA, a řada dalších.

Postupnou realizaci usnesení sjezdu a usnesení orgánů strany v životě ČSLA projednávaly celoarmádní stranické aktivity, výroční schůze a stranické konference. Realizace stála nepřetržitě v popředí pozornosti velitelů a politických orgánů, tvořila základ obsahu stranickopolitické a ideové výchovné práce. Naša svůj výraz v obsahu i intenzitě bojové a politické přípravy. O důslednou realizaci usnesení strany v ČSLA

usilovala aktivně drtivá většina příslušníků ČSLA, což se také mimořádně příznivě projevilo na kvalitě její bojovosti a bojové pohotovosti. Místní a lokální nesoulad s tímto obecným tvrzením nesnižuje jeho platnost. Je spíše jen potvrzením faktu, že úroveň stranického vedení má na všech úrovních a ve všech místech svou konkrétní tvář, že je skutečně procesem, na jehož kvalitě závisí i skutečně dosažené výsledky jednotek, útvarů, svazků, svazů i celé ČSLA. Hodnocení vlastní práce a dosažených výsledků metodou kritické analýzy na všech stupních je proto v ČSLA dlouhodobě platným požadavkem, který umožňuje v plné míře využít v práci velitelů, štábů, technických a politických pracovníků, v činnosti všech příslušníků armády těch příznivých možností pro její bojovost a bojovou pohotovost, které poskytuje přímé řízení ČSLA vedoucími orgány Komunistické strany Československa.

Zvýrazňují a přecházejí konkrétní opatření vedoucích orgánů strany, jakož i rozsáhlou a konkrétní práci komunistů v armádě proto, že hodnotit péči strany o ČSLA jen podle kvality slov řečených přímo na její adresu na sjezdech strany, nejenže neodpovídá situaci, ale je i krátkozraké a zjevně nesprávné.

Ve vojenské politice strany, jako části celkové její politiky rovněž platí, že linie strany na všestranné zabezpečení budování i obrany rozvinuté socialistické společnosti vytyčená XIV. sjezdem má dlouhodobou platnost. Proto byla v uplynulých letech důsledně respektována, upřesňována a konkretizována jak následujícími sjezdy, zasedáními ÚV KSČ a úsilí o její realizaci se promítlo do práce celé strany ve vedení společnosti i ČSLA.

XVI. sjezd strany slovy generálního tajemníka ÚV KSČ soudruha Gustáva Husáka práci ČSLA vysoko ocenil, když zdůraznil: "...naše armáda je spolehlivým ochráncem našich hranic a pevným článkem ozbrojených sil států Varšavské smlouvy." (Sborník hlavních dokumentů XVI. sjezdu Komunistické strany Československa, Svoboda, Praha 1981, s. 15.)

XVI. sjezd strany však zároveň na základě dosažených výsledků i prudkého zhoršení mezinárodní situace na přelomu osmdesátých let v sevržené podobě vyjádřil vůli strany na kvalitativní stránky rozvoje ČSLA: „...Nebudeme litovat sil a prostředků, aby naše armáda byla vysoce moderní armádou, bezmezně oddanou straně a lidu, schopnou společně se Sovětskou armádou a armádami ostatních států Varšavské smlouvy uchránit mír a vymoženosti socialismu.“ (Tamtéž, s. 35.)

Chápeme-li bojovou sílu socialistické armády jako souhrn a těsné spojení dokonale technické vybavenosti s vojenským mistrovstvím a nezlomnou morálkou, umocňované sociálním systémem a kvalitou spojeneckých svazků, pak právě požadavky sjezdu jsou koncentrovaným vyjádřením požadavku zvyšování kvality bojové síly ČSLA. To je také nejpřesvědčivějším výrazem a dokladem chápání jednoty budování a obrany socialismu za situace, kdy válekytivé kruhy imperialistických zemí v čele s USA tvrději pokračují v kursu za získání jednostranných vojenských výhod, narušení existující rovnováhy sil a balancování na pokraji války.

Péče strany o vedení ČSLA neustala ani po XVI. sjezdu KSČ. Již v květnu 1981 projednalo předsednictvo ÚV KSČ dokument k otázkám komplexního zdokonalování civilní obrany ČSSR, usnesení ke zprávě o stavu vojenské kázně a dalších úkolech jejího zvyšování, jakož i opatření k uplatňování požadavků vědeckotechnického rozvoje v podmínkách ČSLA.

Jednání celoarmádního aktivu komunistů k rozpracování a realizaci závěrů XVI. sjezdu KSČ v ČSLA konkretizovalo postup armádní stranické organizace pro nejbližší léta.

V obsahové orientaci nejen armádní stranické organizace, ale všech příslušníků ČSLA obrátil aktiv pozornost především na důsledné zvládnutí a realizaci linie XVI. sjezdu KSČ komplexně, v celém jejím rozsahu. Přitom však i dostatečně konkrétně zvýraznil úkoly komunistů a všech příslušníků některých svazů, civilní obrany, štá-

bů, vědeckých pracovišť, vojenských škol atd., které vyplývají ze zvláštností a specifiky jejich práce.

Pokud jde o úkoly, na něž je třeba soustředit v podmínkách ČSLA pozornost, celoarmádní aktiv komunistů zvýraznil zvláště skupiny úkolů a požadavků ve všech hlavních oblastech. Za prvé v oblasti dalšího upevňování bojové pohotovosti a připravenosti ČSLA, jejíž úroveň označil za kritérium naší práce a zodpovědnosti, jakož i kritérium uvědomění si svých povinností před stranou a lidem. V této souvislosti obrací pozornost na kvalitní práci s kádry, docenění morálně politických činitelů, na úsilí za mistrné ovládnutí bojové techniky a vyšší a trvalé výsledky v bojové a politické přípravě. Orientuje na zvyšování iniciativy a aktivity, úrovně uvědoměle vojenské kázně a fyzické připravenosti. Dále pak na zvyšování kvality velitelského sboru, jeho příkladnost, úroveň řízení a zvyšování jeho odpovědnosti za dosahované výsledky.

Za druhé v oblasti ideologické práce vytyčuje požadavky především k zabezpečení hlubokého pochopení smyslu a významu závěrů sjezdu. Do popředí pozornosti klade výchovu k vědeckému světovému názoru a dosažení u všech příslušníků ČSLA hlubokého přesvědčení o správnosti politiky KSČ a ztotožnění se s ní. Vyzvedává požadavek účinné výchovy v duchu socialistického vlastenectví, proletářského a socialistického internacionalismu, třídní bdělosti a boje proti všem projevům buržoazní ideologie a maloburžoazní morálky. Obrací zároveň pozornost k otázkám vojenské výchovy a účinnějšímu využívání celého systému ideologického působení, zavedeného v ČSLA.

Konečně v třetí oblasti řeší a vytyčuje konkrétní úkoly pro samu armádní stranickou organizaci, společenské organizace, politické orgány a politický aparát.

Obsah jednání celoarmádního aktivu znamenal mocný impuls ke zvýšení úsilí za úspěšné zakončení výcvikového roku i pro způsob rozpracování postupu velitelských

a politických orgánů ve střednědobých plánech realizace XVI. sjezdu ve vlastních podmínkách.

Předsednictvo ÚV KSČ projednalo zaměření Rozkazu ministra národní obrany pro nový výcvikový rok a své stanovisko ke Směrnici pro ideologickou práci v ČSLA po XVI. sjezdu strany.

Obsahové zaměření stranického vedení ČSLA na období po XVI. sjezdu bylo tedy a je konkretizováno, upřesněno a má podobu konkrétních úkolů i cílů pro všechny články ČSLA. To spolu s úspěchy v budování rozvinuté socialistické společnosti v ČSSR vytváří kvalitativně nové podmínky pro neustálé zvyšování bojové síly a bojové pohotovosti ČSLA. Tyto možnosti a podmínky jsou tím širší, čím hlubší je míra socialistických přeměn, čím je československá společnost ve svém vývoji rozvinutější. To je trvalá tendence, založená

na možnostech a nově vznikajících kvalitách provázejících postupný rozvoj socialistické společnosti. Zároveň to však není nic jiného než právě tendence, která zůstane jen tendencí, nebude-li cílevědomě a zcela konkrétně využito všech těch možností, které poskytuje.

Aktivní a tvořivá přeměna těchto možností ve stále vyšší kvality bojové pohotovosti ČSLA v procesu její bojové a politické přípravy — to je základní, vlastenecký i internacionální úkol všech jejích příslušníků — velitelů, politických pracovníků, vojáků i občanských pracovníků. Příslušníci ČSLA mohou v tomto úsilí plně využít příznivého společenského klimatu, vytvářeného přímým vedením naší armády, Komunistickou stranou Československa a soustavnou péčí státních orgánů o naplňování potřeb rozvoje a upevňování bojové síly a bojové pohotovosti ČSLA.

Využití heuristických metod ve velení vojskům

Vědeckotechnická revoluce vyhrotila problém optimalizace řízení vojsk a bojových prostředků. Ve spojení s raketovými jadernými zbraněmi, s rostoucím rozsahem a rychlostí průběhu bojové činnosti značně vzrostl objem činnosti velitelů a štábů při řízení vojsk, ale čas k vypracování rozhodnutí se naopak pronikavě zkrátil. Vzrostla i odpovědnost velitelů za přijetí správného, optimálního rozhodnutí, zvýšily se požadavky na jeho zdůvodnění.

Významnou úlohu při řešení problematiky sehrál bouřlivý rozvoj kybernetiky a jejích jednotlivých částí. Značného rozvoje dosáhly počítače i ostatní výpočetní prostředky. Byly rozpracovány a jsou postupně do praxe zaváděny speciální matematické i jiné metody.

Nicméně v některých oblastech řízení, zvláště v ozbrojeném zápase, je obtížné a někdy i nemožné vytvořit víceméně přesný a úplný matematický model sledovaného procesu, např. boje nebo operace.

Objevil se problém překonávání rozdílů mezi schopnostmi velitele při řešení složitých úkolů a omezeními možnostmi kybernetických modelů, předurčených k zabezpečení podkladů v procesu přípravy a přijetí optimálního rozhodnutí. V tomto smyslu se v posledním desetiletí pozornost obrací k **heuristice**. Tento zájem je podmíněn zejména potřebou dalšího rozvoje tvůrčího vojenskoteoretického myšlení, ale také nezbytností vypracovat takové metody, které zabezpečují efektivní rozhodování

při řešení zvláště složitých situací s neúplnými informacemi. V těchto podmínkách (složitosti, nedostatku informací) se metody rozhodování začaly nazývat heuristickými.

Rozhodnutí velitele musí splňovat řadu kritérií, aby bylo v souladu se současnými požadavky kladenými na velení vojskům a mohlo být hodnoceno jako kvalitní. Musí vycházet ze zákonů marxisticko-leninské dialektiky, odrážet specifické objektivní zákonitosti bojové činnosti v konkrétní situaci, být ve shodě se zámyslem nadřízeného velitele a odrážet jeho tvůrčí myšlenkový proces, musí být včasné a optimální, přesné, úplné, bezrozporné, s krátkým, ale jasným obsahem a musí podřízené aktivně motivovat.

Z informačně metodického hlediska je kvalita rozhodnutí velitele určována mírou určitosti výchozích informací a metodou jejich transformace.

S mírou určitosti výchozích informací těsně souvisí **metody rozhodování**, které bezprostředně ovlivňují kvalitu rozhodnutí. Za metodu rozhodování přitom považujeme promyšlený, soustavný postup při transformaci informací v rozhodnutí.

Jednou z možností, jak přispět k vyšší kvalitě rozhodovacích procesů, je zpřístupnit velitelům a štábům racionální metody rozhodování a naučit je těchto metod běžně používat.

Podle stupně objektivnosti můžeme metody rozhodování rozdělit na: metody převáž-

ně empiricko-intuitivního charakteru, metody převážně matematicko-logického charakteru a tvůrčí metody rozhodování — metody heuristické.

Rozhodování empiricko-intuitivní je někdy také nazýváno tradičním. Velitel se v takovém případě rozhoduje zpravidla jen na základě zkušeností a intuitivního úsudku. Kvalita rozhodnutí pak závisí na jeho zkušenostech a okamžité dispozici. Takové rozhodování je v převážné míře subjektivní a přináší často velké riziko.

Matematicko-logické rozhodování je často nazýváno exaktním, objektivním, algoritmickým, programovým, vědeckým. Rozvíjí se ve velení pod vlivem zejména takových vědních disciplín, jakými jsou operační analýza, matematika, statistika a logika. Na rozhodování, výběru variant a kritérií se podílí štáb s využitím výpočetních prostředků. Takové rozhodování objektivizuje rozhodovací proces. Je však podmíněno řadou faktorů, z nichž nejdůležitější jsou: opakovatelnost zkoumaných jevů a procesů; možnost jejich algoritmizace spojená s kvantifikací jednotlivých údajů; znalost jednotlivých metod a možností jejich uplatnění a použití výpočetních prostředků, zejména počítačů. Jenom současné splnění všech těchto faktorů umožňuje efektivně využívat matematicko-logických metod rozhodování. Avšak nejruznější potíže spojené s aplikací těchto metod ve velení snižují nejen význam metod samých, ale i význam objektivizace rozhodovacích procesů.

Je pochopitelné, že jen matematickými metodami nezhodnotíme celkovou mnohostranost bojové situace. Jak např. vyjádřit exaktními metodami morálně politický stav vojsk, osobní kvality velitelského sboru, ale i charakter počasí apod.? Proto je vhodnější hovořit o spojování logiky velitele, jeho zkušeností, intuíce, talentu s matematickými metodami a technickými prostředky velení.

V složitých podmínkách vedení ozbrojeného zápasu a při rostoucí odpovědnosti velitele za přijímaná rozhodnutí není možné používat ani výlučně empiricko-intuitivních, ale ani výlučně matematicko-logických metod rozhodování. Proto mají v současné praxi velení své opodstatnění tvůrčí, heuristické metody.

Vzájemný poměr mezi metodami rozhodování není přesně vymezen a závisí na řadě okolností. Vztah mezi nimi je dialektický. Žádnou nemůžeme úplně vyloučit nebo nahradit. V současné době však do popředí vystupuje význam objektivních a tvůrčích metod.

Tvůrčí charakter rozhodování patří k nejsložitějším druhům intelektuální a pozná-

vací činnosti člověka a s intenzivním rozvojem vědy a techniky zaujímá stále významnější místo. Zahrnuje také intuitivní složku.

Dialektickomaterialistická teorie poznání vědecky definuje intuíci jako jednu z forem neuvědomělého poznání, spojenou s projevem myšlenkové činnosti člověka, jako člověkem nepoznanou činnost myšlení při přeskakování a zobecňování dříve a aktuálně dosažené informace. Intuíce je tedy sverázné přeskakování etap přesného logického usuzování. Hlavní tendenci intuitivního myšlení je souhrnné osvojování si představ celého problému najednou.

Citově emocionální intuíce se projevuje jako bezprostřední, bystré myšlenkové osvojení si známých předmětů a procesů. Rovněž racionálně tvůrčí představuje vyšší úroveň. Tvůrčí intuíce představuje sverázný kvalitativní skok v myšlení, bezprostřední nalezení podstaty, základních souvislostí.

Zejména racionálně tvůrčí intuíce hraje důležitou úlohu v rozhodovacím procesu velitele. Její opodstatněnost při třídění a hodnocení informací, při tvorbě zámýslu a přijetí rozhodnutí určují zejména tyto okolnosti: značné množství informací, na jejichž podkladě se velitel rozhoduje; trvalý nedostatek všech potřebných informací a omezená doba, kterou má velitel při rozhodování zpravidla k dispozici. Schopnost dospět k intuitivnímu poznání však předpokládá hluboké znalosti a praktické zkušenosti.

Psychologie rozhodování tedy zahrnuje také intuitivní a heuristickou komponentu. Odtud pramení nutnost zkoumání obsahu i metod heuristiky a jejího využití ke zvyšování efektivnosti procesů velení.

Sovětská vědci V. N. Puškin, E. A. Alexandrov, D. A. Pospělov a další vypracovali základní přístupy k heuristice, která vychází z marxisticko-leninské teorie poznání a zkoumá metody a způsoby, používané v procesu tvůrčí činnosti člověka. Studuje zákonitosti vytváření nových řešení v nových situacích. Zabývá se výzkumem toho, jak řešit úkoly, které vyžadují nejen známé, pevně osvojené vědomosti a dovednosti, ale i domněnky, nápady a důvtip.

Tvůrčí — heuristické metody jsou často stavěny do protikladu algoritmům a v naprosté většině případů se používají právě tehdy, je-li algoritmus neznámý. Nahrazují klasický matematický přístup tam, kde jeho použití je obtížné nebo málo efektivní. To je jedna z jejich předností. Ale dokonce, i když máme algoritmus, můžeme jejich pomocí podstatně urychlit třídění

a výběr potřebných informací, ujasňování problému a celý rozhodovací proces.

Existuje celá řada metod, které pomáhají vyvolávat, posilovat a usměrňovat tvořivou intuici a tvořivou fantazii. Zatím však nejsou v literatuře souhrnně formulovány a systematicky uspořádány vzhledem k možnostem jejich praktického užití ve velení a nemůže jich být proto také cílevědomě využíváno. Často jsou vysvětlovány jen izolovaně a jednotlivě, převážně teoreticky, bez zřejmých souvislostí a aplikací.

Jsou dělány pokusy klasifikovat a hodnotit tyto metody jak z gnozeologického hlediska, tak i z hlediska potřeby jejich vojenské aplikace. Podle charakteru účasti v tvůrčím procesu rozděluji někteří autoři heuristické metody na dvě velké skupiny: na metody, které jako by z vnějšku stimulují tvůrčí proces a na metody, které vstupují do samostatného tvůrčího aktu, ovlivňují jej a usměrňují.

Vzhledem k praktické aplikaci tvůrčích metod v práci velitele a štábu je vhodnější zvolit klasifikační hledisko podle počtu osob, které se podílejí na využití každé z nich, a rozdělit je na metody: kolektivní, smíšené a individuální.

Kolektivní metody předpokládají spolupráci několika osob, zpravidla velitele nebo náčelníka a jejich nejbližších spolupracovníků. Smíšených metod může být využito jak v kolektivu, tak individuálně. Použití kolektivních i smíšených heuristických metod je vhodné ve složitých situacích, ale s dostatečnou časovou rezervou.

Mezi základní **kolektivní metody** můžeme zařadit: metodu opětovného dotazu, metodu nekompetence, metodu diskuse s mnoha modifikacemi a další metody.

Charakteristickou metodou této skupiny je **metoda opětovného dotazu**. Její podstata spočívá v systematickém vyšetřování názoru odborníků podle předem pečlivě vybraných a sestavených otázek. Odpovědi se vyhodnocují a množství nezodpovězených otázek se postupně snižuje až k vyjasnění problému. Tato tvůrčí metoda (známá také pod názvem Delfská) patří mezi významné nástroje předvídání.

Na zcela opačném principu je založena **metoda nekompetence**. Vychází z předpokladu, že odborník mobilizuje veškerou svou zkušenost a znalosti, aby se při úvahách nedopustil chyby. Laik nemá tolik zábran, a proto může povolit uzdu představám a fantazii. Proto také výměna myšlenek, dialog mezi odborníkem a nekompetentní osobou často umožní spatřit zkoumaný problém z nové, mnohdy objektivnější perspektivy.

Metoda vědecké diskuse v mnoha modifikacích patří k výchozí a základní formě stimulování tvůrčího myšlení v kolektivní podobě. Je to jeden z nejstarších prostředků ujasnění, vymezení, hodnocení, koordinování, sladení a sjednocování dosavadních a generalizace nových poznatků a myšlenek.

Mezi **metody smíšené** můžeme zařadit metodu odročeného hodnocení, grafickou metodu, metodu dílčích změn a další metody, zejména upřesňující řešení.

Snad nejznámější je **metoda odročeného hodnocení**. Vychází ze zásady, že nejdříve je potřebné podnitit a shromáždit co nejvíce myšlenek, nápadů a návrhů řešení problémové situace a teprve potom je vhodné je mezi sebou srovnávat a vybrat nejlepší z nich k realizaci. Vychází ze skutečnosti, že překážkou tvůrčí činnosti často bývá šablonovitost, zkratovitost a setrvačnost myšlení, jeho zařizovanost na přesně určenou funkci objektu nebo jevu a předčasné hodnocení a přeceňování záporných aspektů navrhovaného řešení. Dneš již patří metoda odročeného hodnocení k běžným metodám řízení a řešení vědeckých problémů.

Zajímavou a názornou je **grafická metoda**. Spočívá v používání grafů, náčrtků, schémat při řešení problémových situací a vychází ze zásady — lepší jednoduchý náčrtek než složitý slovní popis. Grafická metoda patří k rozšířeným způsobům aktivace tvůrčí myšlenkové činnosti.

Metoda dílčích změn nachází uplatnění zejména v takových situacích, kdy řešení problému vcelku je příliš nákladné nebo časově náročné. Vychází ze zásady postupné realizace dílčích, návazných etap, které v posloupnosti směřují ke konečnému vyřešení složitého úkolu. Podstata metody tedy spočívá v syntetizaci dílčích zlepšení v relativně širokém čase a prostoru.

Široké možnosti při zpracování předběžných kalkulací a při výběru optimální varianty rozhodnutí nabízejí **metody upřesňující řešení**. Patří k nim zejména rozhodovací tabulky a různé druhy srovnávání, jako např. známé bodové a váhové hodnocení, srovnávání předností a nevýhod, stanovení pořadí důležitosti apod. Tyto postupy často postačují při objektivizaci rozhodovacího procesu. Nevyžadují přitom složitý matematický aparát a vystačíme s jednoduchými výpočetními prostředky.

Rozsáhlou skupinu tvoří **metody používání jednotlivcem**. Mohou velitelé usnadnit proces rozhodování ve složitých situacích, ale zejména v časové tísní. Mezi rozšířenější patří metoda dočasného zjednodušení si-

tuace, řešení od konce, metoda změny prostoru řešení, metoda rozboru krajních případů, přeformulování cílů, metoda zjednodušeného modelu, spor domnělých opo-
nentů. Známe jsou desítky dalších metod.

Samy tyto metody však ani nezaručují úspěšnost řešení, ani nenahrazují tvořivost, ale jejich osvojení je důležitou podmínkou efektivnosti tvořivého myšlení a optimalizace rozhodovacího procesu. Tak třeba **metoda dočasného zjednodušení situace** pomáhá v okamžicích, kdy jsme obklopeni velkým množstvím různých omezujících podmínek, které nám svou protichůdností brání v přijetí rozhodnutí. Metoda usměrňuje ke zjednodušení situace a k dočasnému, přechodnému ignorování některých méně významných údajů. Takový postup obvykle vede k rychlému vyhledání správného řešení.

Rozhodovací postup obvykle zkracuje také **metoda řešení od konce**, která usměrňuje strategii hledání směrem od cíle k počátku a omezuje tak náhodné pokusy a omyly na minimum.

Metoda změny prostoru řešení zase vychází ze zásady: nemůžeme-li opakovaně nalézt řešení v určité vymezené oblasti, nepokračujeme dále v náhodném hledání, ale pozornost soustředíme na všechny možné oblasti, ve kterých by se mohlo optimální řešení problémové situace nacházet. Takový postup nás obvykle přivádí k překvapivému řešení v oblasti, kterou jsme dříve ani nebrali v úvahu.

V některých etapách tvůrčí činnosti jednotlivce sehrává heuristickou roli postup, který můžeme nazvat „**informační patience**“. Jeho podstata spočívá ve svérázném „hře s myšlenkami“, kdy informace, data,

údaje, vztahy, závěry zaznamenané na kartičkách papíru se různým způsobem kombinují, přestavují, sjednocují a opět rozdělují. Tímto způsobem se postupně vytváří určitý systém, který vede nejen k ujasňování a uspořádání myšlenek, ale i ke zrodu nových idejí a k odhalování vztahů mezi nimi.

Aplikace tvůrčích metod a postupů v jejich „ryzí“ podobě většinou nepřinášejí očekávané výsledky. K úspěchu obvykle vede jejich vhodná kombinace.

Ať už je však používáno jakýchkoli tvůrčích metod rozhodování, je potřebné dodržovat některé zásady:

- dříve než je některé z metod tvůrčí práce použito, musí být přesně formulován cíl,

- účinná nová řešení vznikají zpravidla jen v případech, kdy se pracuje systematicky, cílevědomě, po etapách, se silnou motivací a chutí problém vyřešit,

- důležitým předpokladem je, aby byly překonány navyké způsoby myšlení a nejdříve se posuzovaly pozitivní aspekty,

- v kolektivech musí panovat otevřená, věcná a kritická atmosféra.

Pracovník, který používá tvůrčích metod rozhodování, nečeká, až ho něco „samo napadne“, ale vytváří vnější i vnitřní podmínky, které usnadňují řešení. Úspěch je pak určen nikoli těmito metodami, které samotné nevedou k vyřešení, ale těmi vědomostmi, které se jimi aktualizují a usměrňují.

Cílevědomě, systematicky využívání tvůrčích metod rozhodování v práci velitele a štábu vyžaduje jejich další propracování a soustavné studium.

Rozvoj heuristiky byl až donedávna v podstatě spojen s psychologii a pedagogikou. V posledním desetiletí se velmi houževnatě o svá práva v této oblasti hlásí i kybernetika. Zájem o heuristiku přerostl „odborně zúžené“ hranice. Objevil se nový směr heuristiky — heuristické programování.

Heuristické programování se rozvíjí v podstatě dvěma směry: jedním je tvorba heuristických programů, které přímo modelují myšlení člověka na počítači, druhým směrem je tvorba otevřených matematických modelů, které umožňují přímou tvůrčí účast člověka při jejich zpracování.

Zastavme se na chvíli u prvního směru. Modelování myšlenkové činnosti člověka na počítači je reprezentováno uzavřenými heuristicko-algoritmickými modely. Před-

stavuje jednu ze tří větví umělé inteligence, vedle bionického (klasického) přístupu a nejnovějšího „evolučního modelování“. Historie tohoto směru heuristického programování sahá do šedesátých let. Od této doby se intenzivně rozvíjí zejména v SSSR, NDR, USA, ale i u nás. Heuristické programování si postavilo náročný úkol: naprogramovat verbálně popsaný způsob jednání člověka, formalizovat intuici, řešit na počítači bez účasti člověka takové tvůrčí úkoly a tak složité, že na ně už člověk nebude stačit. Celá disciplína však naráží na složitosti při verbalizaci intuitivních postupů člověka, ale i na nedokonalosti současných technických prostředků, zvláště počítačů. Mezi dosud zpracovávány heuristickými programy a tvůrčí činností člověka při řešení složitých problémů je

zatím podstatný rozdíl. Zpracované programy nejsou zajímavé matematicky, ale spíše ideově. Můžeme je charakterizovat jako postupy, které hledají řešení problémové situace. Patří k nim základní metody heuristického programování: generují a zkoušejí, stoupání nahoru, heuristické hledání, ale i další, jako např. metoda rozhodovacího stromu s řadou modifikací nebo metoda matice s modifikacemi.

Druhý směr heuristického programování počítá s přímou, tvořivou účastí člověka. Vychází ze základního předpokladu, že procesy, které probíhají ve „velkých systémech“, jsou významně ovlivňovány chováním lidí a jejich vzájemnými vztahy. Dotsud se však nepodařilo vytvořit formální, dostatečně adekvátní modely chování člověka ve složitých situacích. Zatím není jasné, jak vnést nekvantifikované faktory do exaktních modelů. Proto se člověk sám stává integrální součástí modelů heuristického programování.

Připomeňme si v této souvislosti slova představitelů delegace ozbrojených sil SSSR generálporučíka J. A. Jestignějeva, když v září 1980 ve Varšavě hovořil o možnostech využívání modelů v operační přípravě štábů. Použil pojem: modely s operativním řízením v průběhu modelování bojové činnosti, s optimalizačními a rozhodovacími pravidly, které může ovlivňovat člověk.

Při projektování takových modelů ve velení se vychází ze skutečnosti, že není možné formalizovat a automatizovat velké množství faktorů. K obtížné formalizovatelnosti patří např. pojem kritické situace, při jejímž vzniku dochází ke kvalitativním změnám ve vývoji operace; pojem obnovy bojeschopnosti vojsk po hromadných jaderných úderech; obnovení možného narušení psychické odolnosti vojsk; obnovení systému velení, týlu a dalších systémů; obnovení přírodního prostředí (po požárech, záplavách, zvýšené radiaci apod.); náhrada rozsáhlých nenávratných ztrát osob a bojové techniky. V těchto procesech se dají formalizovat a hodnotit pouze jejich dílčí stránky.

V uvedených a obdobných případech se při modelování předpokládá přímá účast velitele, náčelníka. Nejdůležitějším problémem pak je umožnit jejich zásah do procesu modelování v reálném čase.

Typické modely heuristického programování otevírají přísně logicko-formální postupy člověku, integrují obě složky v jeden celek a tím vytvářejí mnohem účinnější nástroj moderního řízení. Není cílem tohoto článku podrobněji se zabývat metodologií jejich konstrukce. Podstatu však můžeme

vyjádřit tímto způsobem: pokud sám model nedospěje k dominantnímu řešení (a to se stane velice zřídka), pak se velitel podílí na výběru uspokojivého řešení, má možnost uplatnit změny omezujících podmínek, hodnotících kritérií, měnit pořadí jejich důležitosti, dělat redukce parametrů, a to všechno v závislosti na takových skutečnostech, které zatím neumíme formálně vyjádřit, a které proto nemohou být předem v modelu zahrnuty.

Aktivní účast velitele v modelech heuristického charakteru je základním předpokladem jejich úspěšného fungování. Velitel ovlivňuje všechny fáze, jejichž zpracování je náročné na tvůrčí přístupy a jejichž kvalita významně ovlivňuje kvalitu celého rozhodovacího procesu. Takový způsob dialogu velitele, náčelníka s počítačem zabezpečuje na jedné straně optimální spojení schopností člověka a stroje a vede k uspokojivým výsledkům s minimálním vynaložením času, sil a prostředků. Na druhé straně směřuje k posílení intelektuální činnosti člověka. Vzhledem k současným možnostem výpočetní techniky už není tvorba takových modelů jen perspektivní záležitostí. Zatím však je jejich příprava stále velmi náročná a klade značné požadavky na kvalitu a interdisciplinární přístupy jejich tvůrců.

Praxe prokazuje, že vytváření dílčích heuristických postupů má ve velení pouze pomocnou úlohu. Experimentální výzkumy potvrdily, že čím větší množství prvků je mezi sebou spojeno v procesu tvůrčí myšlenkové činnosti velitele, tím je proces optimálnější a úspěšnější. Zvláštní pozornost je proto věnována odhalování logicko-psychologických zákonitostí tvůrčího procesu velitele, analýze podmínek vytváření modelových problémových situací ve velení, konstrukci technických a programových prostředků, které využívají zákonů heuristické činnosti a praktickému zavádění těchto výzkumů do sféry řízení složitých systémů.

Takto postavená otázka využití heuristiky naznačuje možnost jejího uplatnění při zdokonalování informačních a rozhodovacích procesů ve velení. Výsledky dosahované již dnes experimentální, ale zejména systematickou heuristikou, rozšiřují poznatky o podstatě myšlenkových operací, o zdrojích, z kterých vychází rozhodování. Umožňují poněkud odhalit taje tvoření, hlouběji pronikat do psychologie rozhodování velitele a lépe organizovat jeho tvůrčí činnost.

Významným úkolem heuristických výzkumů je stanovení úlohy a místa velitele a jeho tvůrčí činnosti v automatizovaných

systémech velení. Význam heuristiky ne-
spočívá pouze v tom, aby napomáhala při
modelování myšlenkových procesů. Heuris-
tika umožňuje všestranné zkoumání vzta-
hu a vymezení funkcí velitele a štábu na
jedné straně a technických prostředků
automatizovaných systémů velení na dru-

hé straně. Na řešení formálních úloh se
podílejí technické prostředky velení, ale
tvůrčí procesy rozhodování zůstanou ve-
liteli. Nejde tedy o to předat všechny kom-
plikované činnosti velitele stroji, ale ro-
zumně spojit přednosti a možnosti obou —
člověka i technických prostředků velení.

Nezbytnost systémového přístupu při zkoumání problematiky ozbrojeného boje, jeho
složitost a vysoký stupeň neurčitosti, ale také nedostatek praktických zkušeností ve
vedení tohoto boje v soudobých podmínkách vyžaduje od velitele komplexní využití
nejrozmanitějších metod — matematických, formálně logických, heuristických a dalších
v procesu jeho poznávací činnosti.

Ve značné míře odpovídá těmto požadavkům **heuristicko-matematické modelování**
jako nová účinná forma a metodologický základ studia složitých problémů operační-
ho umění a taktiky. Tato forma syntetizuje mohutný aparát matematického modelová-
ní s heuristickou činností velitele a přisuzuje tvůrčí činnosti člověka rozhodující úlohu.
Heuristicko-matematický model není mechanickým spojením dvou metod, ale orga-
nickým, společným využitím heuristických a matematických prvků v průběhu realizač-
ního vytváření modelu i při využití výsledků modelování.

Heuristicko-matematické modelování v nejvyšší míře odpovídá objektivnímu procesu
vytváření dynamického operaně informačního modelu bojové situace při přijímání
rozhodnutí v operaci nebo boji velitelem.

Nedílná velitelská pravomoc a kázeň

O potřebě zdokonalovat řízení vojsk je přesvědčena většina velitelů a politických pracovníků. Proto nacházejí tak příznivou odezvu požadavky XVI. sjezdu KSČ, konkretizované celostátním stranickým aktivem, na zvýšení účinnosti stylu práce, na upevňování kázně a organizovanosti života vojsk. Vždyť plnění náročných úkolů bojové pohotovosti vyžaduje organicky spojit nejučinnější metody velení a stranickopolitické práce s uvědomělou kázní a aktivitou vojáků. „Nedílná velitelská pravomoc svěřená velitelům stranou je zavazuje k vysoké odpovědnosti při realizaci cílů její politiky, zvyšování bojové pohotovosti a připravenosti armády,“ uvedl na celostátním stranickém aktivu náčelník hlavní politické správy generálplukovník A. Brabec. [Celostátní stranický aktiv k rozpracování a realizaci závěrů XVI. sjezdu KSČ v ČSLA. Naše vojsko, Praha 1981, s. 20—21.]

Nedílná velitelská pravomoc a kázeň jsou si v mnohém blízké, zvláště hodnotíme-li je jako prostředky dosahování cílů vojenské politiky strany a jedny ze základních principů výstavby socialistické armády. Poněvadž obsah obou principů je ovlivňován především vývojem vojensko-

politické situace a vědeckotechnickým rozvojem vojenství, a v nemalé míře pak možnostmi těch, kteří řídí a jichž se kázeň týká, je žádoucí poznávat jak názory, tak jednání velitelů při uplatňování nedílné velitelské pravomoci. Oboje pak spolu s teoretickým zdůvodněním a praktickým ověřováním tvoří základnu poznatků, které slouží systematickému zdokonalování činnosti velitelů.

Předsednictvo ústředního výboru KSČ v usnesení z 8. května 1981 ke „Zprávě o stavu vojenské kázně a dalších úkolech zvyšování její úrovně v Československé lidové armádě“ ukládá velitelům a politickým orgánům, stranickým organizacím a všem komunistům zabývat se soustavně upevňováním vojenské kázně a organizovanosti života vojsk jako nezbytnými podmínkami zvyšování bojové pohotovosti a připravenosti ČSLA. Rozhodující úloha při plnění tohoto usnesení připadá velitelům, jejich připravenosti vést podřízené a opírat se přitom o stranické organizace. Účinnost řídící a výchovné činnosti má své jádro v tom, jak velitelé uplatňují svou nedílnou pravomoc ke sjednocování vojenských kolektivů při odpovědném plnění vojenských povinností.

Nedílná velitelská pravomoc a kázeň jako uskutečňování vztahů řízení

Sonda názorů skupiny velitelů od motostřeleckých a tankových útvarů na obsah nedílné velitelské pravomoci ukázala, že kromě správných představ se vyskytují též jednostrannosti. Tak např. většina dotazovaných považuje správně nedílnou velitelskou

pravomoc za jeden ze základních principů výstavby armády a řízení vojsk a jednoznačně se přiklání k názoru, že tato účelná forma řízení vojsk zahrnuje dodržování práv a povinností.

S tím, že nedílná velitelská pravomoc je

způsob sjednocování podřízených, se však jednoznačně ztotožnila jen necelá polovina dotázaných. Podobně je tomu s názorem o neslučitelnosti nedílné velitelské pravomoci s kolektivním řešením problémů, kde více než třetina dotázaných se vyjádřila správně pro slučitelnost. Zřejmě docházelo k protikladnému chápání nedílné osobní odpovědnosti a pravomoci a možnosti využívat kolektivního rozumu. To potvrdily i nejasnosti o vztahu odpovědnosti a pravomoci. Jen malá část dotázaných považuje pravomoc za odvozenou od odpovědnosti. O této otázce se ještě zmíním dále.

Pozoruhodné je rovněž to, že nedílná velitelská pravomoc se často spojuje jen s právem používat prostředků donucení. Po uvedení těchto příkladů může oprávněně vzniknout námitka, zda je možné rozdílné názory ztotožňovat s odpovídajícím jednáním. Takový bezprostřední vztah není obvyklý. Je možné ovšem s vysokou pravděpodobností předpokládat, že názory a myšlenkové představy za příměňených podmínek mají značný význam pro způsob jednání, přinejmenším pak, že jsou regulátorem chování.

Socialistická vojenská věda chápe nedílnou velitelskou pravomoc ve třech významech. Za první ji považuje za jeden z nejdůležitějších principů výstavby socialistické armády; za druhé je to jeden z ověřených principů vědeckého řízení ozbrojených sil; za třetí jde o neúčinnější formu řízení vojsk.

Nedílná velitelská pravomoc znamená oprávnění a možnost rozhodovat, nařizovat, ovlivňovat, organizovat, kontrolovat a vykonávat další činnosti v zájmu cílů organizace (jednotky, útvaru), která je veliteli svěřena. Jinými slovy je to oprávnění velitele používat prostředků, jimiž je vybavena jeho funkce k tomu, aby dosahoval stanovených cílů a uskutečňoval požadavky příkazy, řádů, předpisů, rozkazů.

Tato forma řízení vojsk se vytvořila a upevnila jako rozhodující prostředek cílového jednání vojáků, jako nástroj sjednocování podřízených a zabezpečení jejich jednotné vůle, která v obtížných podmínkách války umožňuje co nejvhodnější využití lidských schopností a náročnou kontrolu plnění úkolů.

Z rozsáhlé, především sovětské vojenské literatury, je možné vyzvednout základní rysy nedílné velitelské pravomoci. Jsou to:

— stranickost,

— spojení nedílné velitelské pravomoci s kolektivním rozumem, vůlí a aktivitou podřízených,

— spojení vysoké odpovědnosti s politickým přístupem při vedení vojáků.

Stranickost nedílné velitelské pravomoci spočívá v cílovém zaměření tohoto prostředku řízení vojsk. Velitelé, jak uvádí Řád vnitřní služby v čl. 46, jsou osobně odpovědní komunistické straně a vládě za neustálou bojovou a mobilizační pohotovost jednotky, útvaru... Odpovídají za bojovou a politickou přípravu, výchovu, vojenskou kázeň, morální politický stav všech podřízených, za stav a udržování zbraní, bojové a jiné techniky, střeliva, pohonných hmot, za materiální, technické, zdravotnické a finanční zajištění jednotky, útvaru a větších organizačních celků.

Ve skutečnosti velitel svými činnostmi a používáním přidělené pravomoci prosazuje a uskutečňuje cíle vojenské politiky komunistické strany. Vyzvednutí cílové funkce nedílné velitelské pravomoci jako rysu stranickosti má své hlubší opodstatnění. Blíže tyto vztahy objasňuje teorie organizace ve zhuštěném výroku: „Pravomoc je derivátem odpovědnosti, odpovědnost je derivátem funkce a ta je derivátem cílů. Cíle samy jsou derivátem potřeb.“ [J. Smrčka: Problémy pravomoci a odpovědnosti vedoucích pracovníků, in: Organizace a řízení 5—6/1979, s. 14.]

Potřebami v tomto případě rozumíme objektivně zdůvodněné zajištění obrany socialismu, konkrétně pak činnost organizací vojenských, výrobních aj. Na základě potřeb a zájmů obrany socialistické společnosti vytváří komunistická strana cíle své vojenské politiky. K dosažení těchto cílů je nezbytné vymezip a plnit funkce příslušných organizací, zejména armády a jejích jednotlivých článků. Za plnění funkcí organizačních celků (fungování svazků, útvarů, jednotek) mají odpovědnost určení velitelé. Aby mohli zajistit svou odpovědnost, jsou vybaveni nedílnou velitelskou pravomocí.

Spojení nedílné velitelské pravomoci s kolektivním rozumem, vůlí a aktivitou podřízených vyjadřuje společný zájem velitelů i řadových vojáků na odpovědném plnění vojenských povinností. Není ojedinělým případem, že se společný zájem chápe jen v jeho objektivním významu a méně doceneje fakt, že sjednocování vojáků při plnění úkolů bojové pohotovosti, bojové a politické přípravy je mnohostranný a nepřetržitý proces, v němž hlavní úlohu mají velitelé. Zvláště ve výchově vojáků je velitel povinen soustavně se opírat o stranické a mládežnické organizace, usilovat o ideovou a organizační jednotu podřízených, vytvářet mezi nimi vzájemné důvěry. Zkušenosti potvrzují, že dů-

Tabulka

Při % pochybnosti (rizika)	10	25	50	75	90	100
Bylo ochotno důvěřovat vojákovi x % velitelů	18,5	34	20	18	8	1,5

(To znamená, že při 25 % rizika bylo ochotno 34 % dotázaných velitelů důvěřovat vojákovi, že se při pozitivním řešení jeho problémů nedopustí přestupku.)

věra v nižší články řízení a zvažování názorů jednotlivců a kolektivu se vyplácí při rozhodování o výchovných a organizačních opatřeních.

Důvěra, náročnost, zdravé riziko a iniciativa vojáků spolu těsně souvisí. Výsledek jednoho z pokusů ověřit s jak velkým rizikem jsou velitelé jednotek ochotni důvěřovat vojákovi při řešení jeho rodinných těžkostí, ukazuje **tabulka**. Určitému vzorku velitelů rot a praporů byla položena otázka, jaké riziko jsou ochotni podstoupit při řešení problémů vojáka, mají-li o něm rozdílné procento pochybností, že jejich důvěry nezneužije.

Ačkoli jde o údaj orientační, přece jen naznačuje, že při větším riziku dosti klesá ochota důvěřovat podřízenému. To jen potvrzuje potřebu posilovat důvěru v podřízené postupným ukládáním náročnějších úkolů při respektování pravomocí nižších stupňů velení a citlivém prosazování jejich názorů a návrhů za souběžného poskytování pomoci při řešení problémů.

Spojení vysoké odbornosti s politickým přístupem spočívá především v doceňování výsledků rozhodnutí s ohledem na morálně politický stav, kázeň a iniciativní plnění úkolů.

Přednosti vojenského odborníka se totiž mohou projevit jen prostřednictvím činností podřízených. Život denně přináší situace, v nichž se více nebo méně příznivě projevují metody řízení. Reálné rozhodnutí vytváří pouze příznivou výchozí podmínku. Týká-li se složitější záležitosti, skutečně namáhavá cesta k jeho uskutečnění teprve začíná. Každý z velitelů již určitě zažil některou z těchto situací:

— rozhodnutí, způsob řešení a výsledky odpovídaly původnímu záměru,

— správné rozhodnutí se obtížně prosazovalo, mezi očekávanými a skutečnými výsledky byl rozdíl,

— při realizaci rozhodnutí vystoupily na povrch neočekávané, sekundární účinky,

— dílčí úspěchy se ukázaly jako dočasné apod.

V těchto i dalších situacích se vždy nějakým způsobem projevují důsledky komplexnějšího či jednostranného využívání pravomocí. Pravomoc rozhodovat by měla být zpravidla spojována s pravomocí ovlivňovat jednání vojáků, s organizací a kontrolou. Vyplývá to již ze zmíněných důsledků rozhodování. Často se totiž stává, že hlavní pozornost se zaměřuje pouze na úkoly — na dosažený výsledek zamýšlené činnosti. Přitom jakoby ve stínu zůstává zhodnocení důsledků rozhodování ve vědomí podřízených, v jejich motivaci k další činnosti, v jejich morálně politickém stavu a kázni. Někdy i zdánlivé maličkosti vedou k vytváření nežádoucího veřejného mínění i sociálního klimatu. Ale to již se dostáváme ke druhé skupině důsledků pravomocí rozhodovat, která by nikdy neměla být opomíjena. Nejprve se pokusme odpovědět na tyto otázky:

Známe odezvu kolektivu na veřejně udělenou odměnu či trest?

Známe výchovné účinky kázeňských či jiných opatření?

Používáme příliš často povzbuzujících či donucujících prostředků?

Prožíváme uspokojení z dosažených výsledků a mají tento pocit i naši podřízení?

Při pravdivé odpovědi snadno zjistíme, zda v našem úsilí o splnění úkolů se nevytrácí kolektiv či jedinec, v jejichž zájmu a obecněji v zájmu obrany socialistické společnosti se vlastně vojáci připravují.

Nedílná velitelská pravomoc a kázeň mají v mnoha případech stejný směr působení. Nejlépe tato jejich společná vlastnost vynikne při ujasnění funkcí obou prostředků bojové síly armády.

Kázeň jako sociální vztah vyjadřuje závazný způsob chování společnosti, skupin a jednotlivců v souladu se souhrnem historicky a třídně podmíněných norem. Specifikací vojenské kázně obsahuje Kázeňský

řád ozbrojených sil ČSSR, jehož ustanovení zavazuje všechny vojáky k přísnému a přesnému dodržování pořádku a pravidel stanovených československými zákony, vojenskými řády a předpisy.

Závazný způsob chování vojáků je určen třídním zájmem socialistické společnosti a objektivní délbou činnosti, které jsou vyjádřeny v sociálních normách. „Sociální normy jako výraz společenské vůle plní funkci pobídky a rozvoje žádoucího chování nebo zábran chování společensky nežádoucího. Sociálními normami rozumíme zákony, povinnosti, požadavky, pravidla, morální principy a jiné normativy obsažené v ústavě, řádech, předpisech, směrnících, ale i nařízení a další závazné pokyny.“ (Viz: Vojenská jednotka a kázeň, Naše vojsko, Praha 1981, s. 7.)

V podstatě požadované a státem hájené sociální normy slouží k prosazování takových způsobů chování, které podporují a upevňují třídni zájmy vládnoucí síly společnosti. Už jen z toho je zřejmé, že nedílná velitelská pravomoc je nejučelnější forma řízení a kázeň jako sociálně politický a organizační vztah plní funkci sjednocování a organizování činnosti vojáků vzhledem k cílům a normativním požadavkům.

Vojáci v armádě upravují své chování podle komplexu norem, z něhož zasluhují zvláštní pozornost tyto základní skupiny sociálních norem:

— Normy, které upravují vztah ke společnosti, jsou závazné pro všechny občany socialistického státu.

— Normy vojenského života, v jejichž rámci je možno vyčlenit tyto podskupiny:

a) normy, které vyjadřují vztahy mezi nadřízenými a podřízenými a mezi vojáky navzájem,

b) vojenskotechnické normy, které regulují chování vojáků při ovládnutí vojenskoodborných činností, organizační normy, pravidla používání zbraní a techniky včetně jejího udržování ve stavu bojové pohotovosti, jakož i hospodářské normy.

Z hlediska pravomoci ovlivňovat a sjednocovat jednání vojáků mají zvláštní význam sociálně politické normy, kterými se řídí činnost politických pracovníků, stranických a svazáckých organizací. Velitel dovedným uplatňováním své pravomoci pak plní integrující funkci tím, že sjednocuje všechny činnosti vojáků k dosažení stanovených cílů.

Z cílů vojenské politiky strany vyplývají úkoly a požadavky, jejichž reprezentantem jsou nadřízené orgány a ty také ovlivňují postoje a jednání velitelů, ale i jejich pří-

stup ke zvyšování kvalifikace a samotné organizaci vojenských činností. Aby velitel mohl kvalifikovaně řídit, rozhodovat se a využívat komplexně své pravomoci, musí znát cíle. V tomto ohledu se v praxi setkáváme přibližně s dvěma typickými přístupy: cíle zůstávají v obecné podobě i na nižších stupních řízení; podřízené jednotky čekají, až obdrží od nadřízených orgánů úkoly, požadavky.

Ve skutečnosti ukazují tyto jevy zúžené chápání odpovědnosti velitelů. Každá jednotka, útvar jsou vždy součástí větší celku — armády a konečně socialistické společnosti. V tomto smyslu musí přispívat k jejich cílům, uspokojovat potřeby obrany socialistické vlasti. Současně sledují útvary, jednotky, své vlastní cíle, uspokojují potřeby vojáků a plní některé další úkoly.

Velitelé jsou v postavení řídicího subjektu i objektu. Mají společenskou odpovědnost, která je více spojena s funkcí řídicího objektu. V žádném případě to však neznamená chápat společenskou odpovědnost pouze jako plnění úkolů. Velitel neřídí jednotku, útvar tak, že pouze pasivně přijímá úkoly a aktivitu začíná vyvíjet až od okamžiku přijetí úkolu. Takový postup by totiž svědčil o mechanickém chápání společenské odpovědnosti a o soustředění hlavního úsilí řídicí práce jen na realizaci úkolu. Společenské cíle, vyjádřené vojenskou politikou strany, jsou mnohem obsažnější, zahrnují formování vztahů vojáků k socialismu, našim spojencům, ke komunistické straně, vládě, velení armády i soudružských vztahů mezi vojáky.

Velitel má také organizační odpovědnost, která vyplývá z jeho funkce řídicího subjektu. Jeho základním úkolem je vytyčovat podřízeným cíle, úkoly, které jsou v souladu se společenskými potřebami, a vytvářet k tomu odpovídající podmínky. Velitel integruje funkce společenské i organizační odpovědnosti, usiluje o zajištění optimálního chování podřízených. Poněvadž chování řízené jednotky, útvaru ovlivňuje komplex faktorů, musí tomu odpovídat dovedné používání pravomoci.

Upozornil jsem již na to, že nedílná velitelská pravomoc je členitou soustavou pravomocí. Použijeme-li k objasnění její struktury kritéria souladu se strukturou řízení, můžeme vydělit tyto druhy pravomocí velitele:

- rozhodovat,
- ovlivňovat jednání podřízených,
- kontrolovat,
- organizovat,
- plánovat,

- pečovat o rozvoj osobnosti vojáka,
- informovat.

Pravomoc rozhodovat zajišťuje na základě znalostí situace a odhadu důsledků nejvhodnější způsob dosahování stanovených cílů a úkolů.

Pravomoc ovlivňovat jednání podřízených se vztahuje k vytváření příznivých podmínek pro odpovědné plnění úkolů. Zahrnuje jak materiální a morální stimulaci a motivaci, tak vytváření soudružských vztahů a náročného pracovního klimatu. Její součástí je také kázeňská pravomoc.

Pravomoc kontrolovat spočívá ve zjišťování a porovnávání skutečného stavu se stavem požadovaným, poskytuje informace k ocenění vojáků i k jejich případnému postihu, slouží k volbě odpovídajících opatření.

Pravomoc organizovat se týká uspořádávání lidí, prostředků a činností k dosahování cílů bojové a politické přípravy, k udržování vysoké úrovně bojové pohotovosti a zabezpečení potřeb vojáků.

Pravomoc plánovat zajišťuje reálný rozpis cílů a úkolů výcviku a výchovy podle požadavků směrnic, rozkazů, řádů a předpisů ve stanovených časových intervalech.

Pravomoc pečovat o rozvoj osobnosti vojáka zahrnuje individuální působení na všestrannou připravenost podřízeného, na jeho kvalifikační růst a uspokojování dalších potřeb.

Pravomoc informační opravňuje velitele dostávat specifické informace a podle potřeby poskytovat informace nadřízeným i podřízeným.

Tyto druhy pravomoci můžeme vyjádřit maticí, v níž se jednotlivé pravomoci prolínají (např. pravomoc rozhodovací v kontrole, organizační nebo pravomoc organizovat v plánování atd.).

Členitá struktura pravomoci velitele odhaluje možnosti velitele při řešení složitějších situací. A protože i pravomoc je dána normativně, spadá její uplatňování a dodržování rovněž do oblasti kázně.

Základním předpokladem účinného uplatňování nedílné velitelské pravomoci je její komplexní a dovedné používání. Každá redukce na jeden druh pravomoci vyvolává jiné jednostrannosti. Udržování souladu mezi odpovědností a pravomocí podporuje kázeň. Není nadsázkou, přijmeme-li tvrzení, že jádrem kázně je kázeň řízení, jejíž podstatu můžeme spatřovat ve správném uplatňování nedílné velitelské pravomoci.

K PRÁCI OPERAČNÝCH ŠTÁBOV PRI PRÍPRAVE A VEDENÍ SÚČASNÝCH OPERÁCIÍ

Súčasná generácia vojenských kádrov tvoriaca pracovné kolektívy na jednotlivých prvkoch velenia štábu operačného stupňa sa s úctou vracia k cenným poznatkom získaným Sovietskou armádou ve Veľkej vlasteneckej vojne. Hlavne pamäte maršálov Žukova, Vasilevského, Bagramiana a iných nám pomáhajú k vytvoreniu reálnejšej predstavy o problémoch a zložitosti práce operačných štábov. Spojujeme tieto skúsenosti so súčasnou teóriou o velení v útočnej operácii v nových štruktúrach velenia pri riadení vojsk vyzbrojených modernou bojovou technikou. Intenzívne si uvedomujeme hrozbu možnej jadrovej vojny a zložitost situácie, ktorá by po jej rozpútaní nastala pre vojská a orgány velenia.

Za posledné roky boli v oblasti velenia získané mnohé poznatky, ktoré vo svojom súhrne presvedčivo podtrhujú potrebu na základe najnovších poznatkov vedy a skúsenosti štábov analyzovať kladné aj záporné stránky tohto procesu a hľadať cesty pre jeho ďalšie skvalitňovanie.

V článku postupne rozvediem poznatky z väzieb orgánov velenia operačných stupňov na nadriadené a podriadené stupne velenia; na súčinnostné orgány velenia a vnútorné väzby na jednotlivých prvkoch velenia; ďalej poznatky z vnútornej štruktúry a obsahu práce VS operačného stupňa z hľadiska presnej činnosti a tým aj vytvorenia podmienok pre funkčnú schopnosť celého systému velenia na danom operačnom stupni.

Poľné velenie operačného stupňa sa člení na veliteľské stanovište, záložné veliteľské stanovište a tylové veliteľské stanovište. Na riešenie jednotlivých úloh sa z veliteľského stanovišta vyčleňuje vzdušné miesto velenia a predsunuté miesto velenia. V niektorých prípadoch môže byť z veliteľského stanovišta vyčlenené aj pomocné veliteľské stanovište.

Hlavným prvkom velenia je **veliteľské stanovište**. Naň prichádzajú úlohy z nadriadených stupňov velenia a hlavné informácie z podriadených stupňov velenia, súčinnosťných stupňov velenia a od susedných štábov. Z neho vychádzajú úlohy pre podriadené stupne velenia, hlásenia nadriadeným stupňom velenia a informácie pre ZVS a TVS a pre súčinnosťné a susedné štáby.

Tylové veliteľské stanovište predkladá hlásenia nadriadeným stupňom velenia a prijíma informácie od podriadených stupňov velenia a súčinnosťných štábov prevažne v tylových oblastiach.

Záložné veliteľské stanovište je trvalým prvkom velenia a rozvíja sa súčasne s veliteľským stanovišťom. Hlavné informácie preberá však z veliteľského stanovišťa tak v oblasti prevzatých úloh od nadriadeného, ako i v oblasti informácií od podriadených, súčinnosťných štábov a susedov. Môžu mu byť pridelené niektoré čiastkové úlohy v zbere informácií a vo velení vojskám.

Uvedené prvky velenia môžu plniť svoju funkciu len za predpokladu zabezpečenia nepretržitého mnohokanálového utajeného spojenia, ako medzi sebou navzájom, tak každý osobitne s nadriadeným stupňom, s podriadenými stupňami velenia a so súčinnosťnými a susednými štábmi.

Aby mohlo veliteľské stanovište v systéme miest velenia plniť svoju hlavnú radiáciu, súčinnosťnú a informačnú funkciu, musí jeho činnosť vychádzať z presnej znalosti stanovených cieľov a úloh operácie, situácie, stavu a možnosti svojich vojsk, susedov a súčinnosťných vojsk. O situácii, stave, zámysle a možnostiach vojsk nepriateľa musí mať také informácie, ktoré mu umožnia predstihnúť nepriateľa v jadrových, palebných a leteckých úderoch i v prechode do útoku na rozhodujúcich smeroch a zároveň včas organizovať obranné opatrenia na tých smeroch, kde útočnú činnosť nepriateľa nie je v našich silách zmariť.

Tomuto obsahu práce zodpovedá súčasná vnútorná štruktúra veliteľského stanovišťa operačného stupňa.

Hlavné poznatky z vonkajších väzieb sa viažu k informačnému systému a k rušivým javom spôsobeným tak technickými prostriedkami, ako i ľudským činiteľom.

Bez nevyhnutých informácií ako je známe nie je schopný účelovo pracovať žiadny systém ani od seba závislých niekoľko systémov. Najpotrebnejšími informáciami pre účelnú prácu štábov sú informácie o nepriateľovi a vlastných vojskách. Nemôžeme však pre každý prvok vnútornej štruktúry veliteľského stanovišťa, alebo pre záložné a tylové veliteľské stanovište, súčinnosťné a susedné štáby dodávať informácie z týchto dvoch oblastí v plnom rozsahu. Diferencovanosť v odovzdávaných informáciách vychádza jednak z potrieb utajenia niektorých údajov a zároveň z prehodnotenia samotnej potreby danej informácie pre prácu jednotlivých prvkov v danom systéme.

Všetky informácie sa na veliteľskom stanovišti sústreďujú v **informačnom stredisku**, ktoré je súčasťou skupiny veliteľa a štábu. Význam cieľavedomej presnej a včasnej práce tohto strediska je daný tým, že jedine na základe jeho údajov môžeme zabezpečiť zladenú prácu na VS, ZVS, TVS, na súčinnosťných štáboch a so susednými štábmi. Už len tá skutočnosť, že musí informácie diferencovať, že musí stanovovať časový sled ich dodávania a že musí viesť presný prehľad o obsahu, čase a adresátoch, ktorým boli informácie doručené, stavia do popredia výber ľudí do informačného strediska, ich cieľavedomú dlhodobú prípravu a technické vybavenie ich pracoviska. Nie je zanedbateľná ani vnú-

torná deľba práce v informačnom stredisku. Každý jeho pracovník musí mať presne vymedzenú zodpovednosť.

Aby informačné stredisko mohlo plniť svoju úlohu, musia do jeho „banky dát“ prichádzať presné a včasné informácie zo základných zdrojov, ktorými sú na veliteľskom stanovišti — za nepriateľa — **miesto velenia spravodajského náčelníka** a za vlastné vojská — **skupina smerových dôstojníkov strediska bojového velenia**. Za súčinnosťné a susedné štáby — **informačné stredisko týchto štábov**. Niektoré dôležité informácie odovzdáva náčelníkovi informačného strediska osobne náčelník operačného orgánu.

Dôležitú úlohu v práci poľného štábu operačného stupňa zohráva **plánovacia skupina**. Vo svojej práci vychádza z úloh prevzatých od nadriadeného stupňa, z pokynov veliteľa, NŠ, NOS, z informácií o vlastných vojskách a o nepriateľovi. Ňou spracované návrhy na rozhodnutia a plány by mali vytvárať optimálne podmienky pre splnenie operačných úloh vojskami, dokonalé zladenie bojovej činnosti druhov ozbrojených síl a druhov vojsk a služieb a nepretržitú súčinnosť medzi jednotlivými prvkami operačnej zostavy a so susedmi v záujme splnenia úloh a cieľa operácie.

Plánovacia skupina je hlavným využívatelom možností výpočtového strediska, pretože bez presných prepočtov pomerov síl, palebných a úderných možností vlastných vojsk a nepriateľa by nebola schopná navrhovať reálne úlohy pre vojská ani opatrenia na predstihnutie nepriateľa v paľbách a v úderoch.

Náčelník plánovacej skupiny je prítomný pri vyhlasovaní zámyslov a rozhodnutí veliteľa a pri plnení jeho pokynov a pokynov NŠ, NOS musí pri príprave návrhov a plánov úzko spolupracovať s vyčlenenými plánovacími na správach — oddeleniach štábu aj s plánovacími súčinnosťných a susedných štábov. Musí včas upozorňovať na vyskytujúce sa disproporcie pri plnení vydaných pokynov a predkladať nové zdôvodnené návrhy. Plánovacia skupina spravídla vytvára podskupiny na riešenie takých úloh, ktoré vyžadujú trvalú zladenosť jej pracovníkov.

Hlavnou podskupinou je **podskupina spracovávaní grafických a písomných zámyslov a rozhodnutí**. Ďalej je to podskupina na riešenie otázok **ochrany pred účinkami ZHN, vedenia prehľadu o bojaskopnosti vojsk a zabezpečovania výpočtov pomerov síl a podskupina plánovania preskupenia a presunov pri zaujímaní operačnej zostavy** a v priebehu operácie, ktorá zladuje všetky presuny a pridelovanie priestorov v pásme zásobenia operačného zväzu.

Každá z uvedených podskupín potrebuje pre svoju prácu informácie takmer od všetkých správ poľného štábu a zároveň stanoviská k spracovávaným návrhom. Získavať tieto informácie a konzultovať pripravované návrhy v relatívne krátkom čase je úloha veľmi ťažká a vyžaduje od správ druhov vojsk a služieb jednak neprestajnú znalosť situácie o stave svojho druhu vojska, ale i pohotovosť doručovať informácie a oznamovať stanoviská.

Na riešenie úloh zabezpečenia nepretržitého a spoľahlivého velenia sa na veliteľskom stanovišti operačného stupňa vytvára **skupina organizácie miest velenia**. Poslaním tejto skupiny nie je len splánovať, zabezpečiť a riadiť zvinovanie, presuny a rozvinovanie veliteľského stanovišťa a zladenie s ním z hľadiska času a priestoru, aj presuny a rozvinovania ZVS, TVS a veliteľských stanovišť podriadených stupňov velenia, ale i zabezpečiť presný chod služby, obranu a ochranu veliteľského stanovišťa. A v tomto smere sa doposiaľ vyskytuje nemálo problémov. Povšimnime si bližšie tie, ktoré je možné vyriešiť samotným zlepšením orgnizácie práce skupiny zabezpečenia veliteľského stanovišťa.

V práci skupiny organizácie miest velenia si povšimnime ešte jednej skutočnosti, ktorej opomenutie narušá organizované presuny veliteľského stanovišťa. Na základe množstva a zložitosti techniky rozmiestnenej na veliteľskom stanovišti musíme počítať, že na jeho zvinutie treba 2,5 h a na rozvinutie 3 h. Dôležité je si uvedomovať hlavne dobu potrebnú na zvinutie, aby sa na základe nej stanovil presný grafikon a postupnosť jednotlivých činností od vydania rozhodnutia pre zaujatie nového veliteľského stanovišťa a zároveň, že toto rozhodnutie je treba vydať náčelníkovi organizácie miest velenia minimálne 3 h pred začatím zvinovania VS, aby sám mal možnosť vydať potrebné rozkazy a pokyny.

Náčelníkom tejto skupiny môže byť správca štábu. Skupina sa člení na **podskupiny ochrany a obrany, obsluhy a dopravy**. Velenie a štáb každej z podskupín sa vytvára z dôstojníkov a praporčíkov AHO a prevádzkového útvaru.

Poslanie jednotlivých podskupín je zrejmé z ich samotného pomenovania, preto sa čiastkovo zmienim o **podskupine obsluhy veliteľského stanovišťa**. Táto podskupina zabezpečuje činnosť technických zariadení na jednotlivých pracoviskách veliteľského stanovišťa, t. j. vnútorných zariadení štábných autobusov (spoj. techniky, svetla, tepla, vody), odpočinkových zariadení, predajne, sociálnych zariadení atď. Štáb skupiny obsluhy musí určiť zo svojich počtov zodpovedného vojaka z povolania za každé zo 4 hlavných pracovísk skupiny bojového velenia (pre skupinu veliteľa a štábu, skupinu politickej správy, skupinu druhov vojsk a špeciálnych vojsk a pre operačné skupiny) a okrem toho navyše jedného vojaka z povolania zodpovedného číste za činnosť uvedených technických zariadení v stredisku bojového velenia. Pri presnom stanovení funkčnej zodpovednosti uvedeným vojakom z povolania je zabezpečené, že pri vzniku poruchy vie personál daného pracoviska na koho sa obrátiť, pritom dotýčny je rýchlo dosažiteľný a je predpoklad rýchleho odstránenia poruchy, ktorá hlavne na osvetlení dokáže spôsobiť vážne neprijemnosti. Správne rozdelenie zodpovednosti a presnej funkčnej náplne štábu a personálu skupiny **obsluhy vytvára podmienky pre organizovanú prácu celého operačného štábu**.

Z načrtnutého obsahu práce základných pracovných skupín veliteľského stanovišťa a z ich väzieb na správy druhov vojsk a služieb, na súčinnosť a susedné štáby vyplýva, že práca na veliteľskom stanovišti nemôže mať nejaký uzavretý kolobeh, po ktorom by mohla nasledovať prestávka na prehodnotenie vykonaného alebo na prípadný odpočinok. Ide tu o nepretržitý, náročný, ľudí vyčerpávajúci proces, vyžadujúci presnú zladenosť a činnosť každého prvku a od samotných pracovníkov jednotlivých skupín i náčelníkov vyžaduje psychickú pevnosť i myšlienkovú pohotovosť a taktnosť.

K obsahu práce poľného velenia operačného stupňa

V článku nebudem rozoberať obsah práce štábov vo všetkých obdobiach ich činnosti, a to by ani nebolo účelné, pretože mnohé state by sa opakovali. Preto v ďalšom, z hľadiska obsahu práce, venujem pozornosť jednému z dôležitých období a síce **prielomu nepriateľskej obrany s použitím klasických prostriedkov ničenia**.

Prielom je takou epizódou operácie, ktorá na operačnom štábe vyžaduje azda najviac prepočtov potrebných k tomu, aby všetky činnosti boli presne zladené z hľadiska času a priestoru. Je tomu tak preto, že na úsek prielomu musíme sústrediť v krátkom čase veľké množstvo bojovej techniky a munície a že je treba presne zladit' ničenie objektov nepriateľa s postupom útočiacich vojsk.

Pre názornosť uvediem, že napr. pri plánovanej spotrebe delostreleckej munície na obdobie len palebnej prípravy 1,5 palebného priemeru je potreba pre prístup tejto munície pre jeden delostrelecký oddiel 18—27 áut (PV3S). Ak bude uskutočňovať prielom len 1 divízia v šírke 4 km, požadovaná hustota 100 hlavní na 1 km, to vyžaduje sústrediť 400 hlavní, t. j. 25 delostreleckých oddielov. Tieto oddiely budú zaujímať palebné postavenie v plukovních, divíznej a armádnej delostreleckej skupine.

Na čiare PDS môže byť do 8 delostreleckých oddielov, čo predstavuje potrebu 216 áut munície; na čiare DDS môže byť do 7 delostreleckých oddielov, čo predstavuje 189 áut munície a na čiare ADS môže byť do 10 delostreleckých oddielov, čo predstavuje 270 áut munície. Z uvedeného vyplýva, že len do pásma prielomu jednej divízie treba prísunúť 675 áut munície na palebnú prípravu prielomu pri spotrebe 1,5 palebného priemeru. Táto munícia sa bude navážať do palebných postavení v čase bezprostredných príprav na prielom. Celková dĺžka kolóny 675 áut s municiou predstavuje pri minimálnych vzdialenostiach medzi vozidlami 25 m—20 km. Pri presune muničných vozidiel po 3 pochodových osiach na každej osi bude dĺžka kolóny do 7 km, čo pri rýchlosti 15 km za hodinu predstavuje čas na prechod kolóny jedným bodom 28 minút. Celkový čas potrebný na prísun munície bude možné skrátiť tým, že sa naložené vozidlá na každej osi presunú do vyčkávacieho priestoru do 20 km od predpokladaných palebných postavení. Tým na presun do palebných postavení a návrat za čiaru rozvíjania vojsk na prielom môžeme počítať asi 2 hodiny, na vyzloženie munície v palebných postaveniach do 1 h, t. j. dovedna 3 hodiny. Tieto skutočnosti treba rešpektovať z hľadiska zabezpečenia prielomu municiou.

Ďalšími prepočtami pri plánovaní prielomu budú prepočty spojené so zladením komplexného palebného ničenia s postupom útočiacich vojsk. Tu je dôležité v rámci komplexného palebného ničenia časovo a priestorovo presne zladíť údery letectva a vrtuľníkov palebnej podpory s paľbami delostrelectva, PTRS, tankov a ostatných zbraní v rámci jednotlivých období komplexného palebného ničenia s ohľadom na postup vojsk konajúcich prielom.

Súbežne s týmito prepočtami treba zladíť prepočty na vytvorenie priechodov v nepriateľských zátarasoch a na činnosť OZP.

Samotné komplexné palebné ničenie pri prielome je prepočtom najzložitejším. Vychádza zo stanovenia potrebného stupňa ničenia jednotlivých objektov nepriateľa na základe ktorého sa vypočíta potrebná hustota hlavní na 1 km prielomu a stanoví sa celkový rozsah palebných úloh a potreba rakiet, munície, vzletov a pod. Ďalej sa vypočítavajú palebné možnosti jednotlivých zbraňových systémov a na základe toho sa pridelujú úlohy na vykonávateľov.

Súbežne s týmito prepočtami sa spracúvajú prepočty pomerov síl, prepočty prípustných strát vlastných vojsk z hľadiska splnenia úloh v komplexnom palebnom ničení.

Tieto hlavné prepočty a rozsah úloh pri prielome vyžaduje aj zodpovedajúci rozsah, obsah a formu dokumentácie.

K spracovávaní dokumentácii v štáboch

Za posledné roky v súvislosti s rozpracovaním nových prvkov v operačnom umení narastá adekvátne aj rozsah operačnej dokumentácie, a to ako grafickej tak písomnej. Aj keď sa dári z roka na rok viac používať výpočtovú techniku (v súčasnosti sa využíva 14 programov zahrňujúcich všetky hlavné oblasti pri-

pravy a vedenia operácie], rozsah práce na dokumentoch sa zvyšuje. Najväčším problémom je zvládnuť v období plánovania operácie spracovanie tých dokumentov, ktoré z hľadiska obsahového prepojenia vyžadujú, aby sa spracúvali súbežne. K takýmto dokumentom sa radí: Plán útočnej operácie, Plán prvého jadrového úderu, Plán účasti v protivzdušnej operácii, Plán komplexného palebného ničenia a Plán zaujatia operačnej zostavy a operačného prikrytia. Gestorom všetkých prečíslených 6 plánov je operačná správa a prax potvrdzuje, že do každej skupiny treba vyčleniť dvoch dôstojníkov operačného smeru okrem dôstojníkov ostatných odborností. Pri vyčlenení 12 dôstojníkov plánovacieho oddelenia operačnej správy už zostávajú pri jeho plnom obsadení len dvaja dôstojníci na spracúvanie ostatných písomných a grafických dokumentov. Táto napätosť si vynucuje hľadať ďalšie cesty na zníženie počtu grafických dokumentov. Ako možné sa javí napr. nespracúvať na samostatnej mape Plán prvého jadrového úderu — postačovalo by na mape Plánu operácie a takisto Plánu účasti v protivzdušnej operácii z hľadiska obsahu úloh by bolo možné vyjadriť oba na jednej mape.

Načrtnuté obsahové otázky práce operačných štábov a problémy, ktoré v súčasnosti riešime so zaškoľovaním nových pracovníkov, ktorými sa každoročne pri zákonnitej obmene kádrov operačné štáby dopĺňajú, stavajú do popredia otázky starostlivého výberu dôstojníkov za vedúcich pracovných skupín v poľnom štábe, správne rozostavenie ostatných podľa ich predpokladov pre prácu a pre nových dôstojníkov vytvorenie atmosféry dôvery vo vlastné sily, pocit užitočnosti ich práce pre celý pracovný kolektív, do ktorého sú zaradení. V príprave každého poľného štábu je dôležité určiť ciele prípravy pre prácu v poli na základe hlbkej analýzy rozsahu úloh, stavu pripravenosti jednotlivcov a zladenosti pracovných kolektívov a v ich príprave starostlivo zladovať individuálnu a skupinovú teoretickú i praktickú prípravu.

TVŮRČÍ MYŠLENÍ VELITELŮ A ŠTÁBŮ PŘI HODNOCENÍ SITUACE

Otázky metod práce orgánů velení se ve vojenské odborné literatuře chápou převážně z hlediska principů teorie velení. Naproti tomu otázky tvůrčího myšlení příslušníků velitelského sboru se studují převážně z pozic psychologie učení a didaktiky a někdy spíše z antropologických než sociálních hledisek. V blízké budoucnosti bude nutné přistoupit k hlubší analýze vztahů mezi tvůrčím myšlením velitelského sboru, metodami a metodikami práce orgánů velení při přípravě a řízení bojové činnosti vojsk. K této analýze chci přispět v tomto článku.

K hodnocení situace a přijímání rozhodnutí

Cílem hodnocení situace vojsk je přijetí rozhodnutí. Podnětem pro hodnocení situace na jednotlivých stupních velení bývá výpis z operační směrnice, výpis z bojového rozkazu, bojové nařízení nebo předběžné nařízení nadřízeného velitele. Podnětem pro hodnocení situace může být i samotný vývoj situace na frontě.

Je možné **dvojí pojetí hodnocení situace**. První chápe hodnocení situace jako pracovní proces, při kterém dochází k organickému propojení a překrývání analýzy situace, vytváření variant řešení a k rozhodování jako výběru jedné z těchto variant. **Druhé pojetí** odpovídá ustanovení čl. 29 Oper-1-1 a čl. 52 Vševojsk-1-1.

První pojetí hodnocení situace se využívá při řešení metodik práce štábů. Druhé pojetí představuje ve srovnání s prvním vyšší stupeň abstrakce v tom smyslu, že odděluje hodnocení situace od procesu rozhodování. Jeho význam je především didaktický.

Výsledkem hodnocení situace v prvním pojetí je rozhodnutí, ve kterém se podřízeným stanovují nové bojové úkoly nebo se upřesňují a doplňují úkoly uložené dříve. Výsledkem hodnocení situace může být i zjištění, že závěry předchozího hodnocení situace zůstávají v platnosti a na dříve uložených bojových úkolech není třeba nic měnit.

Podstata rozhodování spočívá ve vytvoření prognózy vývoje situace, ve stanovení cíle bojové činnosti a v přijetí takových opatření, která přiblíží vyústění předpokládané budoucí situace k požadovanému cílovému stavu. V tomto smyslu není ani stanovení úkolů vojskům ničím jiným, než zvláštním případem prognózy.

Každá prognóza vývoje společenského jevu má výrazně pravděpodobnostní charakter. Proto podklady pro rozhodnutí velitele i samotné toto rozhodnutí jsou poznamenány značnou mírou neurčitosti.

Nezbytným podkladem pro hodnocení situace a s ním spojený rozhodovací proces je souhrnný přehled o současné situaci vlastních vojsk i nepřítelů. Ale i tento přehled ve skutečnosti vzniká prognostickými metodami jako modelová transformace minulé situace do současnosti, a proto má pravděpodobnostní charakter.

Metodika práce štábu jako zákonitý odraz objektivního stereotypu myšlení

Na hodnocení situace můžeme pohlížet

- jako na proces myšlení pracovníků orgánů velení,
- z hlediska metodiky práce velitele, jeho zástupců a štábu, jakož i politického orgánu velení k přijímanému rozhodnutí jako k řešení problému. Takto pojeté dále jen „štábu“).

Obě stránky hodnocení situace jsou v dialektické jednotě. To znamená, že jsou navzájem protikladné, přičemž jedna bez druhé nemůže existovat.

Lidské myšlení má svoje zákonitosti, obrazyjící zákonitosti operace a boje. Tyto zákonitosti se v koncentrované podobě projevují ve stereotypu procesu myšlení velitele a dalších funkcionářů.

Do kategorie „tvůrčího myšlení“ se zpravidla zahrnují jen ty myšlenkové operace, které předpokládají aktivní vztah velitele nebo jiného pracovníka orgánu velení k přijímanému rozhodnutí jako k řešení problému. Takto pojeté tvůrčí myšlení vždy obsahuje dialektickou negaci. Řada myšlenkových operací spojených s hodnocením situace vojsk nespadá do této kategorie. Jsou to např. operace, jejichž podstata spočívá v mechanické přípravě potřebných propočtů a kalkulací, formulaci závěrů z hodnocení situace, jako je stanovení úkolů vojskům ve smyslu čl. 102 Oper-2-1 apod.

Myšlení, zejména tvůrčí myšlení velitele, je faktorem určujícím pro uspořádanost práce štábu. Při uplatňování svého nadřazeného postavení se však střežává s jeho omezenými možnostmi. Z toho při hodnocení situace pramení nesoulad mezi zákonitostmi myšlení a metodikou práce štábu. Výsledkem řešení tohoto nesouladu bývá kompromis, který se projevuje navenek jako modifikace procesu myšlení při hodnocení situace.

Na každé hodnocení situace můžeme nahlížet jako na systém zobrazující intelektuální proces, který se skládá z podsystémů představovaných myšlenkovými úkony a z prvků, jimiž jsou myšlenkové operace.

Myšlenkovým úkonem při hodnocení situace na stupni velení vševojskové armády může být např. volba operační sestavy. Příslušnými **myšlenkovými operacemi** mohou být např. operace, jimiž se realizuje prognóza činnosti nepřítelů do doby zahájení plnění úkolu; stanovení variant, ke kterým jsou potřebné kalkulace poměrů sil; kalkulace poměrů sil; časové kalkulace zaujetí výchozí operační sestavy a další operace.

Myšlenkové úkony a myšlenkové operace jsou spojeny složitými vztahy, včetně vztahů vzájemné podmíněnosti. **Existující dělba práce mezi orgány velení a uvnitř těchto orgánů je především dělbou myšlení, přesněji: rozdělením typických myšlenkových operací mezi jejich vykonavatele.** V rámci této dělby velitel a jeho nejbližší spolupracovníci osobně vykonávají ty myšlenkové operace, jejichž výsledky mají určující vliv na závěry hodnocení situace a jejich prostřednictvím na kvalitu rozhodnutí, podmiňují další operace a kriticky hodnotí jejich výsledky. Zpravidla jde o myšlenkové operace, které spadají do kategorie tvůrčího myšlení.

Vztahy mezi procesem myšlení a metodikou práce štábu při hodnocení situace a přijímání rozhodnutí

Při ujasňování úkolu vykonává velitel převážně takové myšlenkové operace, které jsou v odborné literatuře z oblasti psychologie učení označovány jako tzv. „operace orientační“. Tyto operace mají podstatný vliv na kvalitu vlastního hodnocení situace i samotného rozhodnutí. Jejich výsledkem bývají pokyny pro činnost štábu při přípravě rozhodnutí a podle potřeby i pokyny pro zpracování návrhu plánu přípravy operace (boje). Navíc mohou vystupovat i jako pokyny pro rychlou přípravu vojsk k plnění bojového úkolu a některá další opatření.

Na počátku hodnocení situace jsou pro tvůrčí myšlení velitele typické **deduktivní operace.** Velitel při nich vychází ze zobecněné sociální a částečně i své osobní zkušenosti, kterou si v minulosti osvojil, ve svém vědomí prožil, a se kterou se ztotožnil. Tato zkušenost je ve své podstatě konečnou množinou standardních zobecněných situací, jejich vnějších znaků a řešení, kterou má zafixovanou ve svém podvědomí. Navíc má v podvědomí uložen i zákon rozložení pravděpodobnosti jejich výskytu. Na základě tohoto zákona a prostřednictvím asociačního procesu se z této množiny přenáší do jeho vědomí jedno nebo někdy více než jedno obecné standardní řešení situace, která se podobá skutečné konkrétní situaci. Klíčem pro jejich výběr jsou vnější znaky.

Standardní řešení situace se ve vědomí velitele modifikuje a konkretizuje s ohledem na úkol uložený nadřízeným náčelníkem a na konkrétní situaci podřízených vojsk. Tak vzniká **výchozí hypotéza řešení (rozhodnutí), která je někdy v metodikách práce štábu označována jako idea řešení, resp. idea zámyslu.**

Výchozí hypotéza se vztahuje k celému zájmovému prostoru svazu, svazku nebo útvaru. Stojí za povšimnutí, že **její obsah je vždy dynamický, neboť vyjadřuje představu o činnosti vojsk v čase.**

Vytváření výchozí hypotézy představuje hlavní etapu hodnocení situace, ve které dochází k nalezení centrální myšlenky připravovaného rozhodnutí.

V další etapě velitel výchozí hypotézu za pomoci svých zástupců, štábu a oddělení (správ) druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb kriticky posuzuje, koriguje a dále zpracovává. Nejdříve rozloží globální hypotetickou činnost vojsk na relativně autonomní „operační“ (bojové) epizody a podle nich i celý zájmový prostor na dílčí prostory. Takovými operačními epizodami mohou být např. vytvoření počátečního úderného uskupení a jeho vyvedení do sražení, činnost v průběhu hromadného jaderného úderu, prolomení obrany nepřítele, zasazení druhého sledu, násilný přechod vodního toku z chodu, odrážení silného protí-úderu (protizteče) nepřítele apod.

Velitel analogicky s postupem v předchozí etapě cestou dedukcí a formou ujasnění úkolu a hodnocení situace vytváří parciální hypotézy pro dílčí prostory. Oceňuje vztahy a vzájemné ovlivnění mezi nimi a na základě tohoto ocenění koriguje jak parciální hypotézy, tak i celkové výchozí hypotézy. Vytýčuje a řeší takové otázky, jako např. jaký je pravděpodobně vztah mezi použitím podstatné části raket vybavených bojovými hlavicemi s jadernou náplní a přidělených vzletů k rozbití protiúderného uskupení nepřítele už před jeho zasazením a udržením dostatečné převahy na směru hlavního úderu, nebo jaká je asi závislost úpornosti obrany nepřítele v hloubce na tempu našeho útoku.

Výsledky této části tvůrčí myšlenkové činnosti velitele se v metodice práce štábu projevují jako pokyny pro přípravu informačních zpráv a návrhů, jejich vyslechnutí a zaujetí stanoviska k jejich obsahu.

Informační zprávy a návrhy řešení plní několik funkcí. Některé plní funkci verifikační. Typickými případy takových informačních zpráv a návrhů jsou poměry sil nebo orientační kalkulace možností přeskupení vojsk a jejich doplnění potřebnými zásobami materiálu všeho druhu. Velitel armády může např. ve výchozí hypotéze a v příslušné parciální hypotéze stanovit vedení průlomu obrany nepřítele se dvěma divizemi v prvním sledu na určitém úseku. Poměry sil mu umožňují ověřit, zda tato jeho myšlenka při své realizaci nevylučuje dosažení potřebné převahy sil v úseku průlomu. Jestliže nevylučuje a jestliže i ostatní hlediska vyjádřená v jiných informačních zprávách a návrzích potvrdí správnost této myšlenky, může ji považovat za potvrzenou. V opačném případě musí výchozí hypotézu i příslušnou parciální hypotézu upravit nebo změnit.

Některé skutečnosti obsažené v informačních zprávách a návrzích řešení neslouží k verifikacím myšlenek velitele, ale k jejich dalšímu rozpracování a upřesnění. Výsledkem bude posunutí tvořícího se rozhodnutí na vyšší rozlišovací úroveň. Případem takového návrhu může být návrh vytvoření dělostřeleckých skupin, dělostřeleckého zabezpečení zasazení druhého sledu nebo návrh na ženijní opatření k přepravě vojsk přes vodní překážku. Informační zprávy a návrhy řešení tohoto typu **mohou plnit i funkci kontrolní a koordinační.** Jejich kontrolní funkce je vyjádřena tím, že umožňují prověřit a někdy i doplnit správné pochopení výchozí a parciálních hypotéz vyjádřených v pokynech, což má svůj význam pro další práci příslušných funkcionářů. Jejich koordinační funkce spočívá v tom, že projednávání předkládaných informačních zpráv a návrhů je buď příležitostí k sladění úsilí mezi různými druhy vojsk, nebo alespoň signalizuje nutnost koordinující pokyny vydat. Informační zprávy a návrhy mající koordinační funkci plní zpravidla i funkci kontrolní.

Období přípravy a projednávání podkladů pro rozhodnutí velitele jako průběh a předkládání výsledků myšlenkových operací v rámci dělby myšlení můžeme rozdělit do dvou až tří fází.

První a druhá fáze se vyskytují v každém hodnocení situace, které je součástí procesu přijímání rozhodnutí. **Ke třetí fázi** dochází tehdy, jestliže vztah k nadřazenému stupni velení odpovídá metodě souběžného plánování. Ke třetí fázi zpravidla nedochází v případech, kdy tento vztah odpovídá metodě postupného plánování, nebo jestliže nadřazený velitel nepovažuje za nutné upřesnit, resp. doplnit dříve vydané úkoly. Tento případ může nastat např. při tzv. „dením plánování“ na armádním stupni velení.

První fáze začíná ujasněním úkolu (nebo mu předchází informací o situaci vojsk) a končí mezi hlášením zámyslu nadřazenému náčelníkovi a zahájením ope-

rační orientace. Jejím výsledkem bývá zámysl, úplné podklady pro formulaci předběžných nařízení především pro podřízené vševojskové svazy, svazky a útvary, pokyny pro přípravu a přednesení informačních zpráv a návrhů ve druhé fázi a podle potřeby i hrubý nástin plánu operace nebo boje. Zákonitosti pohybu lidského myšlení a problém, který má být touto cestou zvládnut, způsobují, že v této fázi:

- většina zpracovávaných podkladů pro rozhodnutí velitele má převážně funkci verifikační;

- myšlenkové operace spojené s jejich přípravou zpravidla vyžadují přísně logický způsob myšlení. Nevyžadují však uplatnění dialektické negace. Zpracovatelé informačních zpráv a návrhů totiž maximálně negují část hypotézy velitele, ale druhou negaci (a většinou i první) musí velitel vždy uskutečnit sám. Proto jen menší část těchto myšlenkových operací můžeme zahrnout do kategorie tvůrčího myšlení;

- optimální struktura uspořádání operací tvořivého myšlení, především myšlení velitele, je narušována omezenými možnostmi štábu a správ (oddělení) druhů vojsk, speciálních vojsk a výjimečně i služeb. Např. velitel ve skutečnosti potřebuje výsledky kalkulací poměrů sil často už od toho okamžiku, kdy je schopen si tuto potřebu uvědomit. Musí však na ně čekat a mezi tím přenést svou pozornost na jiný problém;

- v průběhu hodnocení situace se často postupně ukazuje nutnost připravit další podklady.

Proces výběru a modifikace řešení na základě výběru z množiny standardních situací je velmi dynamický a mnohotvárný a v tomto smyslu i neurčitý. Je proto přirozené, že tyto jeho objektivní vlastnosti se nutně musí odrážet na přípravu podkladů pro rozhodnutí.

Druhá fáze přípravy a projednávání informačních zpráv a návrhů řešení jako průběh a předkládání výsledků myšlenkových operací v podstatě začíná ukončením operační orientace. Někdy může začít i o něco dříve. Zpravidla končí (pokud nenásleduje třetí fáze) mezi hlášením rozhodnutí nadřízenému veliteli a zahájením vydání rozhodnutí. Jestliže třetí fáze následuje, končí druhá fáze uzavřením hodnocení situace podle podkladů, které velitel a pracovníci štábu měli k dispozici na počátku první fáze.

Ve druhé fázi:

- většina potřebných informačních zpráv a návrhů řešení má převážně funkci koordinační a kontrolní a přispívá k zvýšení rozlišovací úrovně přijímaného rozhodnutí,

- podstatná část myšlenkových operací spojených s jejich přípravou má charakter tvůrčího myšlení,

- proces jejich přípravy a projednávání je ve srovnání s první fází mnohem více uspořádaný v souladu s pokyny vydanými ve druhé části operační orientace.

Třetí fáze přípravy a projednávání informačních zpráv a návrhu začíná okamžikem, od kterého je veliteli, štábu a správám (oddělením) druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb známa definitivní a dostatečně podrobně rozpracovaná příslušná část rozhodnutí nadřízeného. Končí mezi hlášením rozhodnutí nadřízenému a zahájením vydání rozhodnutí.

Ve třetí fázi:

- příprava a projednávání informačních zpráv a návrhů se především orientuje na upřesnění a doplnění závěrů z druhé fáze na základě dalších informací od nadřízeného,

- všechny potřebné informační zprávy a návrhy mají funkci verifikační, a tam, kde se ukáže neadekvátnost závěrů z druhé fáze k novým informacím, i funkci koordinační a kontrolní,

- převážná část myšlenkových operací spojených s přípravou a projednáním informačních zpráv a návrhů nemá charakter tvůrčího myšlení. Vyžaduje však myšlení přísně logické a na vysoké odborné úrovni,

- proces jejich přípravy a projednávání je uspořádanější než v první, ale zpravidla méně uspořádaný než ve druhé fázi.

Struktura systému definovaného na myšlenkovém procesu hodnocení situace je hierarchicky uspořádaná, má četné zpětné vazby a vyjadřuje i dělbu myšlení. Přitom vztahy mezi jednotlivými myšlenkovými operacemi přibližně odpovídají služebním vztahům mezi jejich vykonavateli.

Hierarchie myšlenkových operací je v souladu se zákonitostmi pohybu myšlení. Proto nejde o totální determinovanost jedné operací druhými. Např. hypotéza (idea zámyslu) velitele určuje obsah informační zprávy a zpětně je touto informační zprávou verifikována s pozitivním nebo negativním výsledkem. Schválení návrhu plnění koordinační funkci je současně informací pro podřízeného jak má dále pracovat. V daném případě se velitel (náčelník) a jeho podřízený informovali vzájemně.

Při hodnocení situace v procesu souběžného plánování mají zvláštní postavení hlášení velitelů svým nadřízeným.

Zámysl hlášený zpravidla technickými pojítky před zahájením operační orientace je pro nadřízeného velitele jednou z informačních zpráv spadajících do druhé fáze. Vůči upřesňované výchozí hypotéze nadřízeného plní převážně funkci verifikační. Současně plní i funkci koordinační a kontrolní. Výrazem této funkce je stanovisko nadřízeného k podanému hlášení. Podobně, i když v menší míře, je tomu i s hlášením rozhodnutí.

Funkce hlášení zámyslů a rozhodnutí nadřízeným jako zvláštní případ informačních zpráv nebo návrhů a jejich schvalování je výrazem skutečnosti, že velení je jeden proces, který se jen z organizačně pracovních důvodů rozkládá mezi stupně velení.

V procesu myšlení spojeném s hodnocením situace a přijímáním rozhodnutí plní vedoucí úlohu ty myšlenkové operace, které spadají do kategorie tvůrčího myšlení. Vykonávání těchto operací v rámci dělby myšlení připadá především velitel a jeho nejbližším spolupracovníkům.

Struktura procesu myšlení je faktorem významně ovlivňujícím uspořádanost metodiky práce štábu, realizuje se v rámci této metodiky a zpětně je jí dotvářena.

Zkoumání vztahů mezi myšlením a zejména tvůrčím myšlením velitelského sboru a metodami práce orgánů velení může přispět k dalšímu **zkvalitnění metodik práce štábů**. Při řešení problémů tvůrčího myšlení může toto zkoumání přispět k překročení dosud převažujícího úzkého horizontu psychologie učení a obecné pedagogiky do oblasti teorie velení a odtud nazpět do vojenských aplikací didaktiky při přípravě velitelů a štábů.

PROSTŘEDKY MECHANIZACE A AUTOMATIZACE V PROCESU VELENÍ

Požadavky XVI. sjezdu KSČ na zvyšování kvality, efektivnosti, hospodárnosti a účinnosti řídicí práce plně platí i pro aplikaci ve vojenské oblasti.

Jednou z cest, jak požadavek dosáhnout, je využití mechanizace a automatizace ve velení, která je součástí celkového rozvoje velení a řízení.

K zabezpečení zvyšování úrovně velení bude třeba:

- racionalizovat výpočetní a organizační práce v procesu velení a řízení a na základě dosažených časových úspor umožnit velitelům, náčelníkům a štábům zvýšit jejich podíl na koncepční a kontrolní činnosti;

- připravit informace pro velitele, náčelníky a štáby v požadovaném čase, kvalitě, spolehlivosti, variantnosti, formě a obsahu prostředky výpočetní techniky;

- zavádět automatizované systémy velení a řízení.

V článku uvádím některé možnosti využívání výpočetní techniky jako hlavního prostředku mechanizace a automatizace při tvorbě plnohodnotného automatizovaného systému velení, který má podstatně napomáhat veliteli a štábu při přijetí rozhodnutí, plánování operace a při velení v jejím průběhu.

Vývoj využívání výpočetní techniky ve velení

Tento vývoj byl přirozeně ovlivněn samotnou technikou, stavem připravenosti kádru (jak při zpracování programů, tak i pro rutinní provoz k využití programů) a reálnými záměry plánovitého rozvoje tohoto perspektivního odvětví.

V návaznosti na možnosti národního hospodářství jsme v prvním období využívali stacionární zařízení pro přenos informací (počítače MINSK-22 a ZPA-600).

V další etapě byl realizován požadavek na mobilní počítač PŘÍPRAVA-2 a postupně byla obměněna stacionární technika — EC 1030. Pro některé úkoly bylo výhodné používat převozní výpočetní automaty C-261.

V současnosti je charakteristické zavádění malých převozních počítačů MOMI typu ADT na operačním stupni a využívání převozního výpočetního automatu C-266 na operačně taktickém stupni.

S těmito tapami bylo svázáno i řešení programového díla, jehož systematický rozvoj byl zahájen od roku 1972. Léta 1970—74 byla charakterizována tvorbou samostatných (autonomních) projektů. S postupným zvyšováním počtu projektů vyvstaly požadavky na jejich vzájemné sladění v jejich praktickém využívání.

V roce 1974 jsme přistoupili ke zpracování integrovaných souborů úloh (např. GOLIÁŠ, HERMES, VEGA, VYTEZA apod.). V této době jsme rovněž zahájili zpracování dílčích úloh pro výpočetní automaty a prověřovali možnosti jejich využití na nižších stupních velení.

Programové dílo se však rozvíjelo značně nerovnoměrně a pro různou výpočetní techniku. Bylo zaměřeno na vypracování autonomních projektů, především ve prospěch dílčích pracovních procesů, bez hlubší vzájemné sklobutenosti s prvky a podsystémy.

Pro sběr a přenos informací nemáme potřebné technické prostředky. Proto úlohy vyžadují přípravu a zpracování značného množství vstupních údajů samotnými uživateli v horizontální úrovni.

Rada úloh pro počítač MINSK-22, ZPA-600, PŘÍPRAVA-2 v průběhu let zastarala a neodpovídá již plně potřebám praxe. Cvičení rovněž ukázala (například NEUTRON 78), že není výhodné využívat pro výpočty stacionární počítač. Protože nebyly zabezpečeny prostředky přenosů informací, bylo nutné vstupní údaje pro výpočet některých úloh a také výstupní sestavy převážet automobily a vrtulníky.

Přesto můžeme kladně hodnotit zkušenosti získané v tomto období z využívání výpočetní techniky jak stacionární, tak převozná a zpracovaných projektů. Poznatky ze cvičení potvrdily, že můžeme řadu propočtů a kalkulací řešit pomocí výpočetní techniky jak v období přípravy operace, tak i v jejím průběhu. Vyžaduje to však mít potřebnou technickou základnu a rozvinuté programové zabezpečení, které postihuje základní činnosti velitele, štábu, náčelníků druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb v procesu rozhodování a plánování v období přípravy operace i operativní velení a řízení v jejím průběhu.

Výpočetní techniku (jako hlavní prostředek mechanizace a automatizace velení) můžeme využívat ve prospěch řídicích orgánů dvojím způsobem:

1. Autonomně, jako prostředek k urychlení jednotlivých výpočetních prací. Efektu dosahujeme především ve zkrácení doby pro řešení výpočtů. Výpočetní technika přispívá ke zdokonalování současného systému velení, založeného na manuálních (ručních) metodách zpracování informací. Většího efektu zavedením výpočetní techniky do procesu velení nemůžeme dosáhnout, protože značná část práce při přípravě vstupních informací pro řešení úkolů spočívá v práci příslušníků štábu.

2. V automatizovaném systému (podsystému) velení je to vyšší stupeň, přechod na automatizovaný sběr, zpracování, ukládání, ochranu a výběr nutných informací určeným odpovědným orgánům. Vytváří se nový systém, který ovlivňuje styl a metodu práce velitele a štábu cestou postupného přechodu od ručního způsobu práce k automatizované práci orgánů velení.

Automatizované systémy budujeme v podmínkách fungování současného systému velení. Proto v určité době budou zákonitě existovat oba systémy velení. Přechod se tedy neuskuteční skokem, ale postupně, v závislosti na zapojování technických prostředků do procesu velení a získáváním praktických zkušeností a návyků v podmínkách používání této techniky ve velení.

V období přechodu (kdy budou existovat oba systémy velení) může se projevat u některých pracovníků štábů (i u orgánů velení) nedoceňování významu a nutnosti budování automatizovaných systémů velení. Vyplývá to především z určitého odporu k dočasnému zvětšení rozsahu práce, kdy je nutné v nezměněných počtech pracovníků zabezpečovat údaje jak pro současný, tak i nově zaváděný systém velení, dále ze snahy setrvávat na vžitých formách, obsahu i postupech při zpracování dokumentů velení. Na druhé straně se může projevat i určitá netrpělivost s tím, že postup výstavby a zavádění automatizovaného systému velení nebude plně odpovídat představám pracovníka. Proto bude třeba souběžně s výstavbou a zaváděním automatizovaného systému velení cílevědomě připravovat pracovníky štábů na způsob práce s využíváním moderních technických prostředků ve velení.

Opatření ke zdokonalování velení

Zvyšování efektivnosti práce velitele, štábu a ostatních orgánů velení je neustálý proces, který má svůj základ ve složitosti a dynamice soudobých operací a ve stoupajících požadavcích na způsoby řízení. Důležité místo mezi těmito opatřeními mají počítače. Tyto jsou základem pro vytváření automatizovaných systémů (podsystemů) velení a řízení.

Automatizovaný systém velení a řízení je racionálně organizovaný systém velení a řízení, v němž jsou vybrané algoritmizovatelné informační, rozhodovací a kontrolní procesy automatizovány pomocí výpočetních systémů. Při vytváření tohoto systému se současně racionalizují ty funkce, které nejsou automatizovatelné. Charakteristickým znakem je snaha o komplexnost řešení, která se projevuje v souběžné racionalizaci automatizovaných i neautomatizovaných prvků tohoto systému, při trvalém zabezpečování jejich vzájemných vazeb.

Prostředky výpočetní a přenosové techniky zaváděné do automatizovaného systému velení a řízení by měly zabezpečovat:

- sběr, přenos, ukládání, zpracování, vyhodnocení údajů o situaci vojsk;
- podklady k přijetí zámyslu operace;
- poklady pro tvorbu rozhodnutí;
- zpracování textové části plánu operace (boje);
- zhotovení a doručení rozkazů a nařízení vykonavatelům;
- výpočty k operativnímu velení a řízení v průběhu operace.

Dále uvedu některé návrhy, které mohou ve svém souhrnu směřovat k vytváření polního automatizovaného systému velení.

Nejdříve je třeba si ujasnit postavení a funkci polního automatizovaného systému velení. Polní systém velení má široce rozvinuté hierarchické uspořádání, tj. podřízené nižší orgány a nadřízené stupně velení.

Podle organizační struktury a charakteru součinnosti má polní systém velení na operačním stupni základní vlastnosti systému, a to srovnatelně velký počet prvků, složitost výstavby, rozličná spojení a součinnosti mezi prvky systému a vnějším prostředím, složitost řešených úloh, vysokou dynamičnost systému, způsobilost řešit nové a dříve nepředvídané úkoly, existenci kritérií hodnocení systému. Má své rozdělení nejen po vertikále, ale i po horizontále. Po vertikální linii vytvářejí vždy dva sousedící stupně stupeň velení. Po horizontální linii je přijato dělení na podsystem vševojskový, raketového vojska a dělostřelectva, protivzdušné obrany, frontového letectva a operačního týlu. Mnohé

z těchto podsystémů jsou relativně uzavřené části s charakteristickými vlastnostmi systému a proto mají své další vnitřní dělení jako systém na podsystémy.

Správné ujasnění postavení a funkce polního systému velení, jeho vnitřní členění, vzájemné vztahy a vazby podsystémů a prvků v nich, dovolují uspořádat toky informací, prosazovat organizovanost do činnosti podřízených a uvádět do souladu množství objektů velení s možnostmi orgánů velení. Ve vševojskovém podsystému velení, který pokládáme za prioritní, jsou nároky na **dobrou organizovanost informačních procesů** značně vysoké, což se neobejde bez využívání technických prostředků pro sběr, přenos, uchování a zpracování informací.

Velení zahrnuje organizaci řady složitých pracovních procesů, které musíme v podmínkách soudobých operací zpravidla uskutečňovat ve značně omezeném čase.

S využitím výpočetní techniky můžeme řešit řadu činností spojených s počty a kalkulacemi, především takovými, které vyžadují značnou pracnost, vysoký stupeň hodnověrnosti, krátkou dobu na zpracování a které se v procesu velení často opakují. To vyžaduje vytvářet automatizovaný systém velení, který by svým vertikálním a horizontálním propojením zabezpečoval sběr a zpracování informací o bojové situaci, stavu vojsk a jejich možnostech a zkracoval na minimum dobu zpracování podkladů pro přípravu rozhodnutí a plánování operace (boje) a za využití matematických metod připravoval optimální řešení a dostatečný počet variant k efektivnímu využití sil a prostředků.

Důležitým požadavkem využití prostředků mechanizace a automatizace velení bude formalizace vstupních údajů a výstupních sestav informací. Je žádoucí, aby výstupní sestavy svou formou a obsahem odpovídaly požadavkům na operačně taktickou dokumentaci a byly přímo použitelné jako informační, plánovací a výkazové dokumenty nebo jejich podstatné části.

Budování automatizovaného systému (podsystému) velení je ve své podstatě technickým problémem, i když jen technické prostředky nemohou zabezpečovat všechny požadavky, které stojí před orgány velení. To mohou učinit jen lidé, kteří využívají správně technické prostředky, protože velení je tvůrčím procesem (má svůj základ v intelektu a myšlení lidí). Proto rozvoj automatizovaného systému velení a řízení bude zahrnovat celý soubor opatření odborných, organizačních, technických i kádrových.

Automatizované systémy velení budeme zavádět postupně, v závislosti na zapojování technických prostředků do procesu velení a po získání praktických zkušeností a návyků v podmínkách používání této techniky ve velení.

Od roku 1982 se předpokládá zavádět pro potřeby štábů operačního stupně postupně malé převozní počítače MOMI a na taktickém stupni prostředky v normách PASUV.

Současný vývoj a perspektivy ve vybavení polního systému velení výpočetní technikou ukazují, že dochází k orientaci na mobilní výpočetní techniku, umístěnou na pohyblivých místech velení.

Zatímco se předpokládá propojení počítačů na operačním stupni koncovým zařízením přenosu dat (KZPD), vážnou a otevřenou otázkou zůstává propojení taktického a operačního stupně.

Perspektivní vybavení pohyblivých míst velení mobilní výpočetní technikou vytvoří podmínky pro strojové zpracování dat a na operačním stupni i podmínky pro utajený přenos.

Zvláštností informačního zabezpečení procesu velení je značný objem informací a požadavek na jejich včasnou aktualizaci. Při jeho vytváření je třeba brát v úvahu:

- toky informací od jednotlivých prvků a podsystémů;
- formalizaci informací a informačních dokumentů;
- minimalizaci informací ukládaných v souborech a bázích dat;
- využívání jednotného kódování informací;
- možnost jedenkrát zavedený údaj využít vícekrát v procesu výpočtů úloh;
- mechanizaci a automatizaci přípravy údajů;
- racionální organizaci vyhledávání, výběru a aktualizace údajů a také jejich výdej uživatelům;
- kontrolu hodnověrnosti údajů;
- vhodnost uspořádání informací na nositelích informací a v pamětech výpočetní techniky;
- jednoduchost a vhodnost využití dokumentů a nositelů v procesu práce velitele a štábu;
- možnost neustálého zdokonalování a rozvíjení informačního systému.

Zavádění malého převozného počítače MOMI a zařízení pro přenos dat jako základního prostředku budování polního automatizovaného systému velení a jeho uplatnění v podsystémech vytváří podmínky pro vyšší stupeň automatizace procesu velení, založený na automatizovaném sběru, ukládání, chránění a výdeji informací odpovědným pracovníkům. Datová základna (která má komplex operačních úloh) musí být zabezpečena také programy pro aktualizaci údajů.

Datová základna (báze dat) umožňuje požadovat výpočet úloh těmito způsoby:

1. Výpočet bez doplňkových informací, kdy jsou všechny údaje pro výpočet uloženy v bázi dat.

2. Výpočet s nutnými doplňkovými (druhotnými) informacemi. Převážná část údajů pro výpočet se vybírá z báze dat a část podkladů upřesňujících rozsah výpočtu a doplňkové údaje pro výpočet úlohy se získávají podle konkrétní situace, např. z předběžného nařízení nadřízeného apod., nebo se zadávají podle požadavků na varianty výpočtů. Uživatel v tomto případě musí vyplnit doplňkové informace pro výpočet do příslušného formuláře zadání úlohy.

Vážnou otázkou bude zabezpečení aktualizace údajů a vytvoření automatizovaného sběru a přenosu dat.

Zavedení malých převozných počítačů od jednotlivých podsystémů polního systému velení a jejich horizontální a vertikální propojení technickými prostředky dat bude mít rozhodující význam pro budování polního automatizovaného systému velení. Bude klást vysoké nároky na postupné rozpracování komplexů úloh. Přitom bude nutné řešit:

- nadefinování struktury báze dat;
- naplnění báze dat konstatními údaji;
- naplnění báze dat proměnnými údaji a aktualizaci báze dat;
- vytvoření řídicího programu komplexu operačních úloh.

Při vytváření komplexů (souborů) úloh je nutné brát v úvahu některá hlediska, z nichž za základní můžeme počítat:

- funkční — tj. přednostní zabezpečování činnosti velitele, náčelníka štábu, náčelníka operační správy (oddělení);

— metodiky práce — tj. zabezpečit obsahem programového zabezpečení náplň činnosti hlavních funkcionářů v období přípravy i vedení operace;

— obsahu — tj. vytvářet úlohy, skupiny úloh (soubory) postihující potřeby orgánů velení a štábů a vycházející rovněž z rozvoje operačního umění a nejnovějších názorů na vedení operací. Jde tedy o včasné vytváření podmínek k využívání výpočetní techniky při řešení problematiky, např. operačních manévrujících skupin, plánování druhé operace, komplexního palebného ničení apod.

Tím budeme postupně plnit požadované cílové řešení, tj. vytvoření programového zabezpečení automatizovaného systému (podsystemu) s vertikálním a horizontálním propojením informačních vazeb.

Neméně závažným úkolem je potřeba dopracování algoritmizovatelných rozhodovacích a kontrolních procesů a racionalizace i těch funkcí, které nejsou automatizovatelné, a rovněž zabezpečení všech vnitřních i vnějších vazeb v systému.

Zdokonalování velení cestou racionalizace a zvyšování efektivity práce velitelů a štábů zaváděním prostředků MAV je dlouhodobý proces, ve kterém se projevují dvě tendence:

1. Neustálé zdokonalování technických prostředků MAV vlivem vědeckotechnického rozvoje.

2. Přejít od autonomních úloh k souborům úloh a k postupnému budování automatizovaných systémů (podsystemů) velení.

Vytváření polního automatizovaného systému velení s racionálním využíváním prostředků automatizace, vhodných matematických a jiných metod bude v budoucnosti umožňovat automatizovaný proces sběru informací, jejich ukládání a zpracování údajů a dokumentů pro orgány velení a štáb, zabezpečujících analýzu vzniklé situace k přijetí optimálního rozhodnutí.

Automatizovaný polní systém velení bude vytvářet podmínky pro další zdokonalování organizační struktury, principů a metod práce. Činnost řídicích orgánů bude více efektivní a produktivní.

K dalšímu zkvalitnění velení bude účelné:

— polní systém velení rozvíjet na jednotných zásadách tvorby banky dat, závazných pro všechny ostatní podsystemy velení v polním systému velení;

— postupným vytvářením informačních souborů aází dat, souborů úloh a jejich integrováním vytvářet podmínky pro automatizované zpracování údajů pro rozhodování, plánování a operativní řízení;

— souběžně s výpočetní technikou zavádět i soudobé technické prostředky pro utajený přenos informací, tj. zabezpečovat potřebné vertikální a horizontální propojení informačních vazeb;

— vytvářet potřebné kádrové předpoklady v oblasti analytického, matematického a programového zabezpečení, aby počty a kvalita pracovníků odpovídala požadovému rozsahu a úrovni řešení výstavby polního automatizovaného systému velení;

— zabezpečovat další přípravu kádrů v orgánech velení (tj. uživatelů) ve směru k činnosti v podmínkách automatizovaných systémů;

— trvale zabezpečovat systémový přístup k celé problematice a porovnávat dosažené výsledky se stanovenými cíli a tyto cíle znovu upřesňovat.

KE SMĚRNICÍM PRO VYUŽÍVÁNÍ ELEKTRONICKÉ VÝPOČETNÍ TECHNIKY PŘI VELENÍ VOJSKŮM

Využívání výpočetní techniky v operační a taktické přípravě velitelů, štábů a vojsk ČSLA nemá delší než desetiletou tradici. Za tuto dobu však došlo ke značnému kvalitativnímu skoku.

Přechodem od využívání stacionárních počítačů prostřednictvím zařízení pro přenos dat různých typů k řešení operačních, technických a týlových propočtů na převozní výpočetní technice, umístěné bezprostředně ve štábech, se práce orgánů automatizace velení vojskům (dále jen AVV) zrychlila a zkvalitnila. Řídila se přitom metodikami, které byly zpracovány na základě vlastních zkušeností a zkušeností spojeneckých armád. Cílem metodik bylo zformovat a naučit příslušníky výpočetních středisek teritoriálního zaměření práci v polních podmínkách a stanovit jim úkoly a místo na velitelských a týlových velitelských stanovištích při zabezpečování štábů výpočty. Povinnosti příslušníků štábů vůči orgánům AVV byly v té době stanoveny jen v obecné poloze.

Vydáním Směrnic pro využívání elektronické výpočetní techniky k řešení úloh při velení vojskům na společných cvičeních Spojených ozbrojených sil států Varšavské smlouvy (dále jen Směrnice) došlo k zásadnímu zvýraznění postavení velitelů a štábů při využívání výpočetní techniky a k rozšíření úkolů a zodpovědnosti orgánů AVV při řešení výpočtů.

Směrnice vydal rozkazem hlavní velitel Spojených ozbrojených sil. Rozvíjejí základní ustanovení využívání prostředků automatizace, které jsou obsaženy ve Směrnících o přípravě a provedení společných cvičení ve Spojených ozbrojených silách členských států Varšavské smlouvy.

Náčelník GŠ ČSLA — 1. ZMNO svým nařízením číslo 06 ze dne 12. 6. 1981 uvedl Směrnice v platnost v ČSLA a rozšířil jejich využívání i na ostatní cvičení štábů a vojsk.

Směrnice:

1. Obsahují doporučení a úkoly pro štáby svazů, svazků a orgány AVV. Zdůrazňují, že k základním principům využívání výpočetní techniky patří odpovídající sladění tvůrčí činnosti velitele s využitím možností výpočetní techniky.

Za nezbytný předpoklad k efektivnímu využívání výpočetní techniky považují zejména zahrnutí použití výpočetní techniky do metodiky práce štábů při plánování a vedení operace (boje).

2. Ukládají vytvářet orgány AVV nejen u cvičicích štábů, ale i u ředitelství cvičení jak při přípravě cvičení, tak v jeho průběhu. Náčelník orgánu AVV ředitelství cvičení je podřízen náčelníkovi štábu ŘC, jednomu z jeho zástupců, nebo pomocníkovi náčelníka štábu ŘC pro AVV. Jeho úkolem je zejména sladování, koordinace a vyhodnocování použití sil a prostředků AVV na cvičení.

3. Pamatují rovněž na místo AVV v dokumentaci cvičení. Vyplývá to z jejich poslání jako pokračování, rozšíření Směrnic o přípravě a provedení společných cvičení ve Spojených ozbrojených silách členských států Varšavské smlouvy. Zapracování otázek AVV do kalendářního plánu přípravy cvičení, plánu spojení a do organizačního nařízení pomáhá ředitelství cvičení i cvičícím vnést do celé oblasti AVV řád a pocit odpovědnosti. K reálnému naplnění uvedených dokumentů je však nezbytné mít zpracován „Dílčí plán pomocníka náčelníka štábu ředitelství cvičení pro AVV“. Podle něho pak řídíme celou přípravu, průběh cvičení i zpracování podkladů pro rozbor.

4. Určují úlohu a místo cvičicím orgánům AVV a štábům. Vedou je k tomu, aby 50 % opatření pro využívání výpočetní techniky splnily před cvičením, 35 % v průběhu cvičení a 15 % při přípravě rozboru. Praktické zkušenosti Sovětské armády jednoznačně zaměřují pozornost orgánů AVV a štábů do etapy předběžné přípravy ke cvičení a etapy bezprostřední přípravy (po vydání organizačního nařízení). Právě důsledným plněním těchto opatření se vytvářejí předpoklady pro úspěšné a efektivní využívání výpočetní techniky veliteli a štáby v průběhu cvičení.

Náčelníci orgánů AVV cvičicích štábů jsou přímo podřízeni náčelníkům příslušných štábů. Plnění úkolů podřízenými orgány AVV a využívání sil a prostředků AVV řídí ze svých pracovišť ve střediscích bojového velení.

Orgánům AVV cvičicích štábů je uloženo připravovat určené důstojníky štábů k využívání výpočetní techniky. To ale předpokládá, že štáby vytvoří organizačními opatřeními takové podmínky pro školení a nácviky, aby plánovaná opatření mohla být splněna.

Z odborného hlediska se od orgánů AVV vyžaduje důsledná připravenost na každé cvičení. Nestačí vědomí, že na posledním cvičení byly všechny výpočty v pořádku a požadavky štábů realizovány včas. Vždyť příslušníci štábů se mění podle bojového rozdělení, učební otázky cvičení jsou jiné, dochází k úpravám operačních norem, sestavy vojsk, norem technického a týlového zabezpečení i k upřesňování metodiky práce velitele a štábu. To vše je nutné bezpodmínečně spolu se štáby zhodnotit a přijmout potřebná opatření ke každému cvičení.

K organizované přípravě na cvičení dobře poslouží nový dokument — Plán použití sil a prostředků AVV, který připravují náčelníci AVV a návrh grafikonu rozpracování opatření k přípravě orgánů velení, orgánů AVV a návrh grafikonu řešení operačně taktických úloh, sladěný s metodikou činnosti velitele a štábu, se promítne štábům i orgánům AVV v plynulém využívání výpočetní techniky v průběhu cvičení.

Včasné a kvalitní řešení operačně taktických úloh pomocí výpočetní techniky se zabezpečuje společným úsilím orgánů AVV se správami a odděleními druhů vojsk a služeb, v jejichž prospěch se technika využívá.

Práce při přípravě podkladů pro přijetí rozhodnutí velitele a plánování operace (boje) s využitím výpočetní techniky usměrňuje náčelník štábu. Zabezpečuje je určený orgán AVV daného štábu.

Podle pokynů náčelníka štábu vydávají náčelníci správ a oddělení štábu nařízení k využívání počítačů a ostatních prostředků pro automatizaci. Určují odpovědné důstojníky, kteří musí dokonale ovládat využívání výpočetní techniky. Právě na nich závisí plnění opatření zejména v etapách předběžné přípravy a bezprostřední přípravy na cvičení. Musí si uvědomit, že bez vydání pokynů orgánům AVV, bez poskytnutí nebo upřesnění výchozích dat, bez společných nácviků, bez kontroly informačních souborů a bez stanovení společné metodiky práce nelze očekávat úspěšný průběh zpracování výpočtů při cvičení.

Náročné, leč závazné je ustanovení, že za včasný příjem a předání informací, nezbytných pro využití výpočetní techniky při přípravě a vedení operace (boje), včetně doručení vstupních dat po operačních skocích, odpovídá operační správa (oddělení) svazu.

V případech, kdy se používá utajený přenos informací ve prospěch orgánů AVV, ať již mezi převoznými výpočetními prostředky různých stupňů velení, nebo se stacionárními výpočetními prostředky, zahrnují se požadavky na spojovací kanály do plánu spojení, nebo se k němu příkládají jako samostatná část. Za organizaci spojení pro potřeby AVV nese plnou zodpovědnost náčelník spojovacího vojska nebo náčelník spojení.

Při hodnocení efektivnosti použití výpočetní techniky na cvičeních se zjišťuje stupeň připravenosti velitelů a štábů k využívání sil a prostředků automatizace, efektivnost využívání operačně taktických úloh a práce výpočetní techniky a využívání spojovacích prostředků. Celkový závěr musí vyjadřovat vliv použití prostředků AVV na efektivnost velení vojskům.

Směrnice obsahují ucelené soubory opatření pro činnost ředitelství cvičení, cvičící štáby a cvičící orgány AVV, jejichž splnění zabezpečí zvýšení efektivnosti velení vojskům. Plné uvedení Směrnic do činnosti velitelů a štábů však znamená (tak jako u každé normy) důkladně se s ní seznámit a používat ji v průběhu celého výcvikového roku, nejen nárazově při cvičeních. Její důsledné využívání přinese především štábům zvýšení efektivnosti v jejich práci.

K VELENÍ RVD SPOJENECKÉHO SLOŽENÍ

Vybavení všech druhů ozbrojených sil raketovými jadernými zbraněmi a další novou bojovou technikou podstatně zvýšilo palebnou sílu vojsk. To umožnilo formulovat novou obecnou zásadu operačního umění, že raketové jaderné zbraně jsou v současné době hlavním prostředkem ničení nepřítel v operaci. Ovlivnilo to vzájemné vztahy strategie, operačního umění a taktiky, zvýšilo to rozmanitost forem operací i použití raketového vojska a dělostřelectva.

Důležitost přísně koordinovaného úsilí při vedení společné činnosti bratrských armád byla potvrzena účastí 1. československého armádního sboru v SSSR v rámci sovětských ozbrojených sil a v jeho sestavě i dělostřelectva, zejména při bojích u Jasla na počátku roku 1945 a další příklady.

Pečlivé zkoumání bohatých zkušeností slavné Sovětské armády z let Velké vlastenecké války, jakož i poválečných poznatků z operační a bojové přípravy získaných v raketovém vojsku a dělostřelectvu, umožňuje rozdělit úkoly velení RVD ve spojeneckém složení na dvě základní skupiny.

První skupinu tvoří úkoly, které vyplývají z vlastní organizace operačního a bojového použití raketového vojska a dělostřelectva a jsou základem celého procesu velení.

Do druhé skupiny můžeme zařadit opatření všestranného zabezpečení bojové činnosti RVD, zejména pak jaderné technické a raketové technické zabezpečení.

Integrojícím úkolem první skupiny je příprava a plánování operačního a bojo-

vého použití RVD spojeneckého složení při všech druzích vedení bojové činnosti. V průběhu tohoto procesu je třeba, abychom uplatnili společné rysy raketového vojska a dělostřelectva národních armád, vzájemně se respektovali, ale současně cílevědomě skloubili činnost ve prospěch splnění stanovených úkolů. Tyto společné rysy zcela zákonitě ovlivňují i úkoly a požadavky všestranného zabezpečení bojové činnosti — tedy působí i na druhou skupinu úkolů.

V čem můžeme spatřovat tyto společné rysy v obecné rovině?

Především je to teorie a praxe operačního a bojového použití RVD, která čerpá a vychází ze zásad a principů učení marxismu-leninismu o válce a armádě, na jehož základech je budována sovětská vojenská věda a z jejichž poznatků a zkušeností čerpáme i v RVD ČSLA. Dalším společným rysem je jednotná organizační struktura raketového vojska, metody a způsoby přípravy velitelů a štábů a v neposlední řadě jednotné palebné systémy. To jsou hlavní společné rysy, které umožňují úspěšně řešit všechny rozhodující úkoly použití RVD spojeneckého složení v operaci.

Na druhé straně existují specifické rysy a zvláštnosti, jejichž podíl na plnění úkolů RVD spojeneckého složení nemůžeme pominout. Určité rozdíly vyplývají z organizační struktury dělostřelectva, vybavení, metodik práce i složení štábů RVD, některých zvyklostí ve zpracovávání a vedení bojové dokumentace. Některé specifiky spočívají v oblasti velení, své místo zde mají i znalosti společného jazyka.

Významnou úlohu mezi těmito zvláštnostmi hraje **organizační struktura a vý-**

zbroj svazků a útvarů dělostřelectva národních armád, jejíž vliv se projeví zpravidla při řešení rozhodujících etap operace, kdy je potřeba centralizovaného použití dělostřelectva největší: při průlomu připravené obrany nepřítele, při zasazení druhých sledů a záloh, při násilném přechodu vodní překážky, při zasazení operačních manévrujících skupin atd. V praxi to znamená již v procesu plánování vytvářet takové předpoklady, které umožní rychlé a bezkonfliktní zařazení stanoveného množství palebných prostředků jedné národní armády do sestavy vojsk druhé národní armády.

Proto jsou na plánování operačního a bojového použití RVD spojeneckého složení kladeny také požadavky, jejichž uplatnění tyto předpoklady vytváří. Půjde nám především o efektivnost raketových úderů a palebné činnosti spojeneckého uskupení RVD, která je v podstatě výslednicí dílčích opatření v celém procesu plánování a vedení (řízení) bojové činnosti RVD.

Zvláštní pozornost vyžaduje etapa **plánování** zasazení spojeneckého svazu (svazku), která klade na štáb RVD frontu (armády) řadu povinností, které musí splnit jak při plánování, tak při vlastním zasazení svazu (svazku). Při plánování zasazení to znamená kromě centralizovaného řízení manévru raketového vojska operačně taktického určení, vytvořit vhodné podmínky pro vyvedení dělostřelectva spojeneckého svazu (svazku) do pásma zasazení, včas zpracovat úkoly prostředků palebného ničení, které vyplývají z plánu komplexního palebného ničení nepřítele pro RVD zasazovaného svazu (svazku), a zabezpečit jejich včasné proniknutí i pochopení náčelníkem a štábem RVD svazu (svazku). Štáb RVD musí v této souvislosti ještě řešit celou řadu dalších úkolů, které můžeme zahrnout do druhé skupiny. Navíc musí přihlídnout k tomu, že bojová činnost spojeneckého svazu (svazku) probíhá na jiném státním území, což samo o sobě přináší s sebou řadu specifických úkolů.

Zkušenosti ze cvičení spojeneckých vojsk potvrzují správnost opatření, kdy je do plánování bojové činnosti RVD národního svazu (svazku) plně a od samého počátku zainteresován náčelník a štáb RVD daného svazu (svazku).

Opatření, která v případě potřeby umožní realizovat úkoly RVD spojeneckého složení, přijímáme již v mírových podmínkách, a to jak v oblasti teorie, tak při přípravě štábů a vojsk, jakož i v oblasti materiálně technického zabezpečení. Jedním z významných opatření jsou společná tak-

tická cvičení, taktická cvičení s odpálením raket a bojovou střelbou dělostřelectva a jiné. To umožňuje soustavně a cílevědomě ověřovat jednotnou metodiku práce štábů RVD a tím i reálné plánování bojové činnosti RVD spojeneckého svazu (svazku), který do sestavy frontu či armády vchází. K realizaci jednotné metodiky práce je nutná podrobná znalost situace, stavu a možností RVD spojeneckého svazu (svazku), mít spolehlivé spojení s jeho štábem RVD a včas jej vybavit potřebným mapovým materiálem. Dobře zkušenosti máme i s použitím předem zpracované formalizované dokumentace v příslušném jazyce.

Obdobně se projevují společné rysy, ale i zvláštnosti a odlišnosti a z nich vyplývající opatření při **vedení bojové činnosti** RVD ve spojeneckém složení. V této souvislosti si jistě zaslouží hlubší analýzu rozhodující operační úkoly z hlediska použití prostředků ničení a vypracování modelů bojové činnosti RVD ve spojeneckém složení, zejména v těchto situacích:

- příprava a vedení 1. jaderného úderu frontu,

- průlom připravené obrany nepřítele s přibráním dělostřelectva spojeneckého svazu (svazku), který je ve druhém sledu frontu (armády),

- zasazení druhého sledu frontu (armády), kterým je spojenecký svaz (svazek),

- zasazení a bojová činnost operačně manévrující skupiny frontu (armády), již je spojenecký svaz (svazek).

V průběhu této analytické práce pak bude vhodné sledovat zejména zkušenosti omezení či úplného vyloučení negativních vlivů, které vyplývají ze specifických rysů RVD jednotlivých spojeneckých armád. Jedním z opatření, která částečně omezují negativní vlivy, je výměna styčných skupin (operačních skupin) mezi štábem frontu (armády) a štábem svazu (svazku) jiné národní armády. Jinak řečeno — vkládáme do procesu vedení ve spojeneckém složení vojsk určitý mezistupeň, který sice působí na jedné straně pozitivně, ale na druhé straně však prodlužuje proces vedení. Z toho zákonitě vyplývá, že je třeba hledat cesty, jak toto prodloužení maximálně eliminovat. To se zvláště týká oblasti řízení raketových úderů a palby dělostřelectva. Dosud získané zkušenosti ukazují, že vyčlenění směrového důstojníka, odborně i jazykově připraveného příslušníka štábu RVD, vybaveného potřebnými pomůckami a podklady, umožňuje plnit stanovené úkoly bez většího časového nároku než obvykle. Jeho funkční povinnosti jsou

v podstatě stejné jako ostatních směrových důstojníků. V jiné variantě můžeme zařadit směrového důstojníka štábu RVD spojeneckého svazu [svazku] přímo do skupiny směrových důstojníků nadřízeného štábu RVD.

Významné poznatky máme i v otázkách tvorby uskupení dělostřelectva k plnění jednotlivých úkolů operace. Ukázalo se, že není vhodné přibírat dělostřelectvo jiné národní armády rozdělovat do jednotlivých dělostřeleckých skupin, ale vytvářet z něho podle možností kompaktní palebné celky. To má celou řadu předností zejména v oblasti velení, přípravě a uskutečnění manévru, v zásobování municí a v materiálně technickém zabezpečení vůbec.

Druhou skupinu úkolů tvoří opatření všestranného **zabezpečení**, zejména jsou to požadavky jaderného technického a raketového technického zabezpečení, topograficko-geodetického zabezpečení, hydrometeorologického zabezpečení, zabezpečení municí atd.

V oblasti jaderného technického a raketového technického zabezpečení působí charakteristické rysy spojeneckého uskupení raketového vojska na plnění společných úkolů pozitivně. Vyplývá to z jednotné výzbroje a pozemního zařízení i shodné organizační struktury raketového vojska spojeneckých armád. Obdobně je tomu i v oblasti topograficko-geodetického zabezpečení, jehož základní metody a způ-

soby, jakož i příslušná technika a podklady, jsou v podstatě shodné a působí tedy pozitivně na plnění společných úkolů.

V oblasti hydrometeorologického zabezpečení je pro činnost RVD spojeneckého složení významná zejména povětrnostní příprava, jejímž společným rysem je organizační struktura a hlavní bojová technika povětrnostních jednotek. To umožňuje získávat a sestavovat potřebné povětrnostní údaje tak, aby byly plně využitelné ve všech spojeneckých armádách.

Zásobování svazků a útvarů RVD spojeneckého svazu [svazku] municí probíhá systémem dané národní armády. S postupující unifikací palebných systémů spojeneckých armád bude možné přejít i na jiný, racionálnější způsob zásobování. To svědčí rovněž o pozitivním vlivu výzbroje a bojové techniky na opatření všestranného zabezpečení bojové činnosti RVD.

Závěrem chci uvést, že vedení soudobých operací ve spojeneckém složení nabývá neustále na významu. Proto i operační a bojové použití raketového vojska a dělostřelectva musíme z tohoto hlediska zkoumat a dále rozvíjet. Přestože převážná část rysů a vlastností palebných prostředků je ve spojeneckých armádách společná, a další rysy jsou charakterizovány přibližujícím se trendem, musíme řadu zvláštností nejen respektovat, ale konkrétně je řešit v zájmu splnění společných úkolů.

SPOLEČNÁ VELITELSKÁ STANOVIŠTĚ LETECTVA A PVO

Stratégové v NATO přisuzují prostředkům vzdušného napadení stále větší důležitost. Není proto překvapující, že v případě ozbrojeného konfliktu na středoevropském válčišti považuje velení NATO efektivní bojové použití taktického letectva za jednu z rozhodujících podmínek pro úspěšné splnění svých strategických cílů. Přitom předpokládá, že úderná síla a manévrovost taktického letectva bude nejlépe využita při jeho hromadném použití v útočných vzdušných nebo útočných vzdušných kosmických operacích, při čemž rozhodující význam se přikládá především první útočné vzdušné [kosmické] operaci na válčišti, která může trvat 5 i více dnů.

Velení NATO počítá s tím, že v podmínkách použití jaderných zbraní bude hlavní úsilí jeho taktického letectva zaměřeno nejprve na rychlé vybojování jaderné a vzdušné nadvlády. Jestliže se podaří tento cíl splnit během prvního až třetího dne operace, bude pak zvyšovat bojové úsilí taktického letectva ve prospěch letecké podpory pozemních vojsk. V podmínkách použití pouze klasických zbraní bude hlavní úsilí taktického letectva NATO zaměřeno v prvních dnech především na ničení sil a prostředků vojsk 1. sledu a pak na vybojování vzdušné nadvlády.

Základním způsobem bojové činnosti taktického letectva NATO mají být hromadné údery na hlavních náletových směrech, a to každý v několika vlnách. Během prvních 24 hodin všeobecné jaderné války mohou vést 2 až 3 hromadné údery sladěné s hromadnými jadernými údery jaderného útoku. Taktické letectvo při nich bude působit jadernými i klasickými prostředky ničení. V prvním hromadném úderu, který trvá až 3 hodiny, se zúčastní do 70 procent technicky schopných letounů-nosičů. V podmínkách bezjaderného konfliktu můžeme předpokládat, že v průběhu prvních 24 hodin může vést 3 až 4 hromadné údery taktické letectvo. Při útočné vzdušné operaci vedené jen klasickými zbraněmi se podle situace udržuje v pohotovosti s podvěšenými jadernými pumami 30 až 70 % letounů-nosičů.

V průběhu příštích let předpokládá velení NATO dále zvyšovat efektivnost prostředků vzdušného napadení, a to jak jejich další modernizací, tak záva-

děním nových typů letounů a bezpilotních prostředků, zdokonalováním jejich výzbroje a výstroje, další automatizací systémů velení a navedení a zkvalitňováním zabezpečení všeho druhu. V druhé polovině tohoto desetiletí letouny typu F-15, F-16, A-10, Tornado, Alpha-jet a Mirage 2000 mají tvořit 30 % letounového parku taktického letectva NATO a nové řízené střely s plochou dráhou letu mají být v operačním zasazení ještě dříve. Dále se předpokládá zvyšování počtu letounů a vrtulníků vojenského letectva a další zvětšení počtu bojových letadel vybavených speciálními prostředky radioelektronického boje.

Tento neustálý růst množství prostředků vzdušného napadení nepřítele a růst jejich účinnosti a efektivity při vedení soudobých operací zákonitě vyvolává nutnost zvýšit efektivnost našeho letectva a vojsk protivzdušné obrany. Kvalitativní a kvantitativní změny v rozsahu a možnostech použití těchto druhů ozbrojených sil mají pak své dopady i v oblasti velení.

V porovnání s nedávnou minulostí ve velení letectvu a PVO značně vzrostl rozsah plněných úkolů a jeho složitost při řízení a vedení bojové činnosti. Vysoce manévrový charakter soudobých operací, značné množství různorodých zbraní a vojenské techniky (rozmístěné na velkém prostoru), rychlé a zásadní změny situace, to vše z hlediska velení vyžaduje značný rozsah informací. Velitelé, štáby a ostatní orgány velení musí dnes pracovat vysoce operativně, přijímat optimální rozhodnutí a současně zabezpečovat vysokou úroveň plánování, organizace a řízení bojové činnosti, neboť bez toho nejsou s to správně a včas ovlivňovat průběh operací a boje.

Také pro oblast velení letectvu a PVO platí obecný požadavek, že organizační struktury systémů velení musí být neustále v plném souladu s úrovní prostředků, forem a způsobů vedení operací a že musí bez podstatných změn vyhovovat požadavkům velení v míru i při přechodu na válečný stav.

Skutečnost, že v soudobých podmínkách úderné letectvo se bude oboustranně využívat formou hromadných úderů a že předpokladem úspěšné strategické operace na válčišti a frontové operace je vybojování nadvlády ve vzduchu už v prvních dnech války, bude tedy vyžadovat nejen dílčí zdokonalování, ale kvalitativně **nové formy a metody velení**, které by umožnily řízení i spojeneckých uskupení letectva a PVO a vytvořily předpoklady k co nejefektivnějšímu využití sil a prostředků letectva a PVO při všech druzích operací. Proto se také zcela objektivně dostávají do popředí zájmu otázky vzájemného sblížení orgánů velení zejména frontovému letectvu a PVO a s tím spojené problémy, jak tato místa velení uspořádat a všestranně zabezpečit.

Při posuzování těchto otázek je třeba si uvědomit, že frontové letectvo a PVO frontu plní úkoly podle jednotného zámyslu, mají v podstatě shodnou sféru působení a jejich činnost je vzájemně podmíněna jak ve stanovených cílech, tak při vlastním průběhu vedení bojové činnosti.

Z hlediska charakteru bojové činnosti je však mezi úkoly frontového letectva a PVO frontu zásadní rozdíl zejména v tom, že činnost PVO je v podstatě vždy obranná a závislá na činnosti letectva nepřítele. Určitou výjimku tvoří jen stíhačí letectvo. Také vlastní proces řízení bojové činnosti jednotlivých druhů letectva má své určité zvláštnosti a liší se od řízení bojové činnosti PVO.

Tato hlediska nejsou nová. Novými jsou však změny v hromadném použití letectva na válčišti, v možnosti uskutečňovat hromadné údery a v rychlém přenášení jejich těžiště do potřebných prostorů. Změny jsou ve vysoké nasycenosti pozemních vojsk prostředky PVO, především protiletadlovými raketovými

zbraňovými systémy, a z toho vyplývající složitosti při jejich palebném řízení. Tyto nové podmínky vedou ve svých důsledcích k tomu, aby byl zvýšen stupeň centralizace velení, na místech velení letectvu a PVO frontu byla podrobná a stejná vzdušná situace nepřítelů i vlastního letectva a tato místa velení propojena součinnostními vazbami k zajištění bezpečnosti vlastního letectva při jeho působení v palebném systému PVO a k pružné reakci na požadavky k umlčování a ničení pozemních cílů a letectva nepřítelů. To jsou hlavní důvody, proč se v poslední době obrací pozornost na řešení otázek společných míst velení letectvu a PVO na stupních front, vševojsková armáda i na stupních vševojskových svazků.

Pod pojmem **společné místo velení** (společné velitelské stanoviště) **letectva a PVO frontu** rozumíme zpravidla rozmístění VS letectva a VS PVO ve společném prostoru s některými společnými organizačními prvky, které umožňují těsnou součinnost především při bezprostředním řízení bojové činnosti. Základní vztahy mezi orgány velení letectvu a PVO zůstávají přitom na součinnostním základě. Hlavním prvkem společného velitelského stanoviště je středisko bojového velení. Z hlediska určení a úkolů letectva a vojsk PVO je výhodné, aby středisko bojového velení bylo rozděleno na dvě pracoviště.

Z **pracoviště letectva** se uskutečňuje bezprostřední velení frontovému letectvu, především údernému, vojskovému a průzkumnému. To vyžaduje podrobnou znalost pozemní situace nepřítelů i vlastních vojsk, znalost objektů ničení a jejich nepřetržitě vyhodnocování a součinnost s ostatními druhy vojsk frontu. Rovněž znalost vzdušné situace není zanedbatelná, ale není prioritní, jako je tomu při velení PVO.

Z **pracoviště PVO frontu** se uskutečňuje velení prostředkům PVO a stíhacímu letectvu. Na rozdíl od požadavků na velení letectvu jsou zde rozhodující informace o vzdušné situaci nepřítelů, o postavení a činnosti bráněných vojsk a objektů, o situaci vojsk PVO a součinnostních sil a informace o činnosti vlastního letectva. Obdobně je tomu i na nižších stupních velení.

Nejsložitějším objektem velení je frontové stíhací letectvo, které je třeba co nejefektivněji využívat jak k zabezpečení činnosti ostatních druhů letectva, tak i k úkolům PVO, kde dosud sehrává rozhodující úlohu k vytvoření potřebné převahy sil na určitém směru, při rychlém obnovování narušeného systému PVO a v možnostech nepřetržitě působení na vzdušného nepřítelů. Jakákoliv racionalizace v oblasti využití stíhacího letectva, stejně tak jako v oblasti průzkumu vzdušného nepřítelů, vede vždy k určitému ujednacení a centralizaci, i když nemůžeme pouštět ze zřetele faktory, které ji podmiňují a umožňují.

Dosavadní zkušenosti jen potvrzují tendence centralizovaného velení všem silám a prostředkům, a to jak v oblasti velení letectvu, tak v oblasti velení PVO a tendence v jejich systémech vytvářet takové organizační vazby, které vedou na obou stranách k optimalizaci procesu velení. Jako příklad můžeme uvést společná střediska (pracoviště) bojového velení.

V čem tedy tkví podstata přínosu společných velitelských stanovišť letectva a PVO? Především ve zvýšení úrovně základních požadavků na velení, zejména v oblasti jeho bojové pohotovosti, operativnosti a kvality. Společná velitelská stanoviště vytvářejí mnohem příznivější předpoklady ke zkracování cyklu velení tak potřebné pro včasnou reakci na činnosti nepřítelů, zejména přihlídneme-li na deficitní časové faktory při bojové činnosti letectva a PVO. Ani podstatné zrychlení rozhodovacího procesu a doručení úkolů vykonavatelům nemusí ještě představovat vyšší kvalitu velení. Ta mimo jiné závisí na

všestranném zdůvodnění přijímaných rozhodnutí, na jejich optimálním rozpracování a na dovedném řízení vojsk. V tomto směru společná velitelská stanoviště dávají lepší předpoklady k vyvarování se možných chyb a omylů v procesu velení, které v soudobých podmínkách mohou vést nejen k nenahraditelným ztrátám, ale také i k možnému zmaření cílů celé operace. Rovněž převedení dálkového součinnostního spojení mezi letectvem a PVO na vnitřní a snadnější osobní styk vytváří možnosti pro kvalitnější součinnost mezi štáby letectva a PVO, mezi pracovišti pro řízení bojové činnosti a zvyšuje také odolnost obou systémů velení z hlediska utajení a radioelektronického umlčování.

Dalším z řady aspektů pro posílení tendence sbližování velitelských stanovišť letectva a PVO je potřeba efektivně využívat účinné, ale přitom nákladné a často unikátní technické prostředky velení, které umožňují výrazně zkrátit a zpřesnit celý proces velení. Pro uplatnění vysoké úrovně automatizace sběru, zpracování a zobrazování informací, včetně automatizace vlastní podstaty rozhodovacího procesu, je centralizace velení základní podmínkou. Proto si také razí cestu myšlenky nutnosti koncepce komplexní automatizace velení a k ní se dopracovat cestou postupné realizace. Současná skutečnost je však k těmto tendencím ještě dost protichůdná, neboť při vlastní realizaci technické politiky ve vybavování míst velení prostředky automatizace je určitý nesoulad a nejednotnost a její překonání si vyžádá nějaký čas k řešení nejen technických, ale také organizačních a kádrových předpokladů.

Než se však dospěje do stadia zavádění technických prostředků komplexní automatizace velení a jeho komponentů pro automatizaci velení frontovému letectvu a PVO, bude účelné více se zaměřovat na vyčerpání všech možností, které poskytují již nyní zavedená zařízení. K tomu právě společná velitelská stanoviště mohou vytvářet lepší podmínky.

Nejsme však toho názoru, že proces velení na společných velitelských stanovištích se s využíváním technických prostředků velení zjednoduší. Ve skutečnosti tomu může být právě naopak, jestliže velitelé, štáby a jiné orgány velení nebudou na činnost a využívání této techniky dostatečně připraveni, nebude-li tomu odpovídat celková metodika práce (i na ostatních stupních velení), nebudou-li zařízení pro automatizaci velení programově na potřebné úrovni, nebo budou-li problémy ve spojení a přenosu informací.

Z hlediska vlastní vnitřní potřeby automatizace procesu velení letectvu nebo PVO není vzájemná dislokace míst velení rozhodující. Avšak při realizaci těchto zařízení a také s ohledem na možnosti spojovacích soustav je v současné době optimálním řešením tato místa co nejvíce sblížit i za cenu určitého kompromisu s obecnými požadavky na jejich odolnost.

Při řešení problematiky velení frontovému letectvu a PVO vyskytují se také názory jít v otázce integrace velení ještě dále. Doporučuje se např. integrace velení letectvu a velení vojskům PVO frontu. Organizačně je takováto varianta realizovatelná. Zdá se však, že z hlediska optimálnosti proti takovému řešení v nejbližší době stojí ještě příliš mnoho argumentů. Tomu konečně nasvědčují i některé dosavadní zkušenosti.

Problematika společných míst velení letectvu a PVO si zasluhuje, abychom jí i nadále věnovali dostatek pozornosti, neboť její teoretické rozpracování, ověření a realizaci při velení vojskům frontu můžeme uskutečnit v relativně krátké době. Tato cesta bude patrně nejschůdnější pro postupné zkvalitňování velení letectvu a PVO.

VELENÍ CHEMICKÉMU VOJSKU SPOJENECKÉHO SLOŽENÍ

Organizační struktura a materiálně technické vybavení chemických vojsk spojeneckých armád jsou do jisté míry rozdílné. V důsledku toho při plánování, organizaci a řízení chemického zabezpečení frontu spojeneckého složení nutně vznikají určité problémy. Jejich překonávání klade na velení chemickému vojsku spojeneckého složení některé zvláštní požadavky. V článku chceme zobecnit dosavadní názory na tuto problematiku.

Chemické vojsko frontu spojeneckého složení pozůstává především z frontového a z armádních kompletů.

Frontový komplet může představovat:

- prapory speciální kontroly,
- radiální střediska,
- brigádu chemické ochrany,
- prapor odmožňování výstroje,
- zadýmovací prapor,
- chemickou laboratoř,
- roty chemické ochrany týlu,
- chemický sklad.

Armádní komplet může zahrnovat:

- radiální střediska,
- prapor chemické ochrany,
- prapor odmožňování terénu a výstroje,
- rotu chemické ochrany týlu,
- polní chemický sklad.

Armádní komplet sovětské vševojskové armády může navíc ještě zahrnovat vrtulníkový voz vzdušného radiálního průzkumu, prapor speciální kontroly a zadýmovací prapor.

Kromě toho strovnatelně stejné prvky armádního kompletu chemického vojska nejsou vždy u naší a sovětské vševojskové armády z hlediska organizační struktury, materiálně technického vybavení a bojových možností stejné.

Pod pojmem velení chemickému vojsku rozumíme obecně plánování, organizaci a operativní řízení chemického zabezpečení vcelku. V důsledku toho velení chemické-

mu vojsku frontu spojeneckého složení zahrnuje:

- opatření k zabezpečení vysoké bojové pohotovosti všech spojeneckých součástí chemického vojska,
- ujednání systému získávání, registrace a zpracování informací nezbytných pro velení chemickému vojsku,
- přijetí rozhodnutí pro velení chemickému vojsku,
- doručení rozhodnutí pro chemické zabezpečení vojskům,
- účast řídicích funkcí chemického vojska na rekognoskaci a organizaci součinnosti,
- zpracování plánu chemického zabezpečení jako nedílné součásti plánu operace,
- organizaci velení chemickému vojsku,
- návrh plánu chemického zabezpečení velitelé nebo náčelníci štábu,
- organizaci a operativní řízení chemického zabezpečení operace,
- kontroly a poskytnutí pomoci přímo podřízeným funkcím chemického vojska spojeneckého složení.

Zvláštnosti velení chemickému vojsku spojeneckého složení se promítanou ve větším nebo menším rozsahu do všech uvedených opatření. Tyto zvláštnosti jsou dány odlišnostmi v organizační struktuře v materiálně technickém vybavení, v organizaci chemického materiálně technického zabezpečení, v obsahovém i formálním

zpracování a vedení bojové dokumentace, v systému spojení a v rozdílných možnostech jejich využití, v metodách práce správ, oddělení a štábů chemického vojska. Jsou též dány rozdílným složením frontového a zejména armádního kompletu chemického vojska, a tím i bojovými možnostmi, rozdílným způsobem utajování přenosu informací a kódování map.

V dalším se budeme zabývat především těmi opatřeními, u nichž se při velení zvláštnosti projeví nejvýrazněji.

Velení chemickému vojsku představuje ve své podstatě informační systém, který se především zabývá získáváním, registrací, přenosem a zpracováním informací spojených s použitím ZHN nepřitelem a vlastními vojsky, se situací, bojovými možnostmi chemického vojska a zabezpečením vlastních vojsk chemickou technikou a materiálem, s charakteristikou terénu a povětrnostní situace.

Při vedení operací s použitím zbraní hromadného ničení budou informace o **jader-
ných, chemických a biologických napade-
ních a jejich následcích** představovat podstatnou část všech informací mezi štábem frontu a podřízenými štáby. Proto, obdobně jako v ČSLA, ve všech spojeneckých armádách existují samostatné systémy sběru a zpracování informací o napadeních zbraněmi hromadného ničení a jejich následcích.

Rovněž ve frontu spojeneckého složení musí být zabezpečeno, aby v nejkratších možných lhůtách byly předány, popř. vyměněny nezbytné údaje o napadeních zbraněmi hromadného ničení, rozsahu zamore-
ní vojsk, terénu a vzduchu, zejména radioaktivními látkami, a o komplexních následcích napadení.

Sběr, registrace, zpracování, předávání a výměna těchto informací se uskutečňuje na stupních svazu centralizovaně, převážně prostřednictvím specializovaných orgánů typu radiačních středisek. Skutečnost je však v současné době taková, že tato radiační střediska mají pro manipulaci s těmito informacemi odlišné podmínky. Ty jsou dány různou organizační strukturou, technickým vybavením, počtem a účinností spojovacích prostředků, odlišnostmi v utajování informací, v kódování map a ve formalizované dokumentaci pro manipulaci s informacemi. Tyto problémy navíc komplikují ještě jazykové potíže.

Zkušenosti ze společných operačních cvičení a odborných cvičení radiačních středisek však ukazují, že existuje řada řešení, jak tyto potíže omezit a v nejbližší budoucnosti překonat. Jedním z rozhodujících opatření je vybudovat „jednotný sy-

stém sběru a předávání informací“ o radiační a chemické situaci v rámci armád Varšavské smlouvy.

V praxi se nejlépe osvědčuje výměna operačních skupin mezi velitelstvími frontu a armád, do nichž jsou zařazováni důstojníci chemického vojska s potřebnými dokumenty a pomůckami. Tato výměna styčných důstojníků chemického vojska umožňuje v poměrně krátké době navázat nezbytnou součinnost a zprostředkovat nejnutnější výměnu informací.

Informace předávané (vyměňované) mezi radiačními středisky armád a frontu mají značný význam pro nepřitele. Musí být proto předávány utajovanými spojovacími kanály a kódovány. Jejich priorita však není stejná. Proto bude třeba zavést jednotné principy klasifikace a předávání informací, jednotné smluvené volací znaky (signály) pro vzájemný styk, jednotná kódová označení a jednotné zásady pro výměnu informací mezi radiačními středisky (výpočetně analytickými stanicemi).

Praxe potvrzuje, že nevhodnějším způsobem je předávání informací ve formě číselného kódu, který ve spojení s kódovanou mapou umožňuje nejen rychlou manipulaci s informacemi, ale vede i ke značnému omezení jazykových potíží.

Informace o bojové pohotovosti, bojeschopnosti, situaci a bojových možnostech jednotek, útvarů a zařízení chemického vojska frontu můžeme předávat (běžným způsobem) formou písemných a grafických situačních hlášení. Bude však nutné sjednotit jejich obsah. Vzhledem k odlišnostem v organizační struktuře a materiálně technickém vybavení srovnatelně stejných součástí chemického vojska nabývají na významu zejména informace o jejich bojových možnostech.

K vyhodnocování situačních hlášení od podřízených součástí chemického vojska můžeme účelně využít styčných důstojníků. Kromě toho příslušníci správy chemického vojska frontu a frontového radiačního střediska se musí včas důkladně seznámit s organizací, takticko-technickými daty bojové techniky a i od nich odvozenými bojovými možnostmi součástí chemického vojska jim podřízené spojenecké armády. Zkvalitnění procesu velení chemickému vojsku je nutné řešit nejen z hlediska unifikace, ale i zefektivnění práce chemického vojska s důrazem na ujasnění úkolů, zhodnocení situace a vydání předběžných nařízení s cílem zkrátit celkovou dobu rozhodovacího procesu NCHV frontu. K tomu bude nutné důsledně analyzovat obsah a postup práce správy chemického vojska frontu s cílem její maximální optimaliza-

ce. Do obsahu bude třeba zahrnout i možnosti využívání automatizační a mechanizační techniky. Tato analýza a řešení problému je však nad rámec našeho článku.

Jedním z nejsložitějších problémů velení bude organizace **chemického materiálně technického zabezpečení** spojeneckých vojsk. Bude řešena zpravidla jednotně v rámci celkového jejich materiálního a technického zabezpečení.

Při začlenění spojeneckého svazku do sestavy národního vyššího svazu mohou být materiální, technické zabezpečení a přísun materiálních prostředků organizovány podle variant:

1. Při přípravě a vedení společných operací zpravidla vlastními prostředky z národních zdrojů.

2. V případě, že zásobování a technické zabezpečení spojeneckého svazu ze zdrojů na vlastním národním území bude obtížné, zabezpečí je týl a výbrojní systém národního vyššího svazu, do jehož sestavy byl spojenecký svaz začleněn. Pak se do sestavy týlu národního vyššího svazu začleňují i spojenecké týlové orgány s potřebnými zásobami materiálu, dopravními prostředky a nezbytné prostředky technického zabezpečení.

3. V ojedinělých případech může být spojenecký svaz začleněn do sestavy národního vyššího svazu plně materiálně a technicky zabezpečován týlem a technickým systémem národního vyššího svazu s výjimkou speciálních, neunifikovaných druhů techniky a materiálu.

Podle těchto zásad se bude organizovat i chemické materiálně technické zabezpečení. Přičemž v průběhu operace se mohou uplatnit různé varianty.

Poměrně nejsnazší (a při přípravě prvních operací nejčastější) bude zabezpečování spojeneckých vojsk chemickou technikou a materiálem z vlastních zdrojů, organizované náčelníkem chemického vojska národního svazu v součinnosti s týlem a výbrojní službou.

Musíme však počítat s tím, že v průběhu operace může dojít k odtržení národního svazu od vlastních zásobovacích základů a opravárenských zařízení. V tom případě musí povinnost chemického materiálně technického zabezpečení převzít náš náčelník chemického vojska. V této situaci bude nutné, aby naše správa chemického vojska přesně delimitovala unifikovaný materiál, kterým lze plynule zásobovat spojenecká vojska z chemického skladu a neunifikovaný materiál, jehož přísun je nutné vyžádat od spojenecké velení včetně k tomu potřebných sil a prostředků. Obdobně bude nutné delimitovat i techniku chemic-

kého vojska, jejíž opravy bude možné zabezpečit v rámci opravárenské základny a ty její druhy (typy), které bude nutné odsunout do opravárenských zařízení spojenecké armády.

Nejsložitější podmínky nastanou, když spojenecké velení nebude moci z jakýchkoliv důvodů pro zabezpečení svých vojsk vyčlenit potřebné síly a prostředky k jejich chemickému materiálnímu a technickému zabezpečení. V tom případě za chemické materiální a technické zabezpečení spojeneckých vojsk přebírá plnou zodpovědnost (spolu s týlem a výbrojním systémem) náš náčelník chemického vojska. Dosažený stupeň unifikace materiálně technického vybavení chemického vojska ČSLA a spojenecké armády umožňuje v nejnějším rozsahu překonat i tento problém. Osvojení jiných typů bojové techniky a využívání jiných druhů materiálu chemického vojska si však ve formě bojového stmelení nutně vyžádá určité doby.

Má-li se chemické materiálně technické zabezpečení frontu spojeneckého složení efektivně organizovat, musí se předem dokonale zplánovat. V plánu chemického materiálně technického zabezpečení musí se důsledně dořešit a zvýraznit, s jakými zásobami, zásobovacími a opravárenskými silami a prostředky pro své vlastní zabezpečení spojenecký svaz do podřízenosti frontu přejde. Navíc musí být v plánu opatření pro případ, že zásobování spojeneckých vojsk chemickou technikou a materiálem z vlastních zdrojů bude v průběhu operace z jakýchkoli důvodů znemožněno.

Tato problematika nesporně vyžaduje hlubšího teoretického a praktického ověření. V souvislosti s tím je nutné dořešit způsoby využití předem připravených styčných důstojníků k zabezpečení operativní součinnosti při řešení otázek chemického materiálně technického zabezpečení frontu spojeneckého složení.

Problémy shodného charakteru přináší **přijetí rozhodnutí pro chemické zabezpečení, jeho doručení vojskům a zplánování chemického zabezpečení**. Jde hlavně o překonání rozdílných zvyklostí při grafickém a písemném zpracování plánovací dokumentace, dokumentů pro velení chemického vojsku a vykazovaných dokumentů. Vzhledem k tomu, že teoretický a obsahový přístup k plánování chemického zabezpečení je v ČSLA a ostatních spojeneckých armádách shodný, můžeme tyto rozdílnosti snadno překonat ujednacením grafického vyjadřování obsahu opatření a úkolů chemického zabezpečení a zavedením jednotné formalizované dokumentace. Až do doby realizace těchto opatření můžeme tyto pro-

blémy překonávat využitím styčných důstojníků. Zůstává však skutečností, že úprava dokumentace podle zvyklostí vžitých v příslušné spojenecké armádě, tzn. do formy podmiňující její plnou srozumitelnost pro vykonavatele, nutně prodlužují dobu potřebnou na jejich zpracování.

K zavedení formalizované a unifikované dokumentace je třeba:

- sjednotit názory na rozsah a obsah operačních a bojových dokumentů chemického vojska,

- po sjednocení obsahu stanovit nejúčelnější jednotné formy této dokumentace,

- po formalizaci přistoupit k unifikaci dokumentace chemického vojska u spojeneckých armád.

Osobitým problémem k hlubšímu posouzení je, zda k doručení rozhodnutí pro chemické zabezpečení vojskům stačí zpracovat ucelený příspěvek do směrnice velitele frontu pro OPZHN, nebo je třeba vydat zvláštní směrnici náčelníka chemického vojska frontu pro chemické zabezpečení.

Nehledě na skutečnost, že první způsob vylučuje duplicitní vydávání řady direktivních informací, považujeme jej za méně vhodný. Z řady důvodů uvádíme zejména tyto:

1. Měli být rozhodnutí pro chemické zabezpečení vyjádřeno úplně a jednoznačně, musí být konkrétní a podrobné v míře, která je pro směrnici velitele frontu pro OPZHN neúnosná.

2. Vydání pouhé směrnice velitele frontu pro OPZHN značně ztěžuje počáteční manipulaci s ní ve štábu podřízeného svazu, kde je na ni současně odkázána řada řídicích funkcí. Kromě toho tato praxe značně znevýhodňuje podřízené náčelníky chemického vojska ve srovnání s ostatními náčelníky druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb, kteří všichni dostávají odbornou směrnici.

3. Doručování rozhodnutí pro chemické zabezpečení prostřednictvím směrnice pro OPZHN vede k prohlubování podvědomého názoru, že OPZHN a chemické zabezpečení jsou do značné míry jedno a totéž, což je teoreticky nesprávné a ve svých důsledcích značně škodlivé.

Podstata **organizace velení chemickému vojsku frontu spojeneckého složení** se chápá v teoretické rovině naprosto shodně. Praktická realizace těchto zásad byla ověřena na cvičeních Neutron-79 a 80. Vzhledem k neustálému vývoji zejména praktického nazírání na tuto problematiku však může být konkrétní realizace jednotlivých zásad v národních armádách poněkud rozdílná.

Tyto rozdílnosti můžeme překonat obecně prostřednictvím styčných důstojníků. Při současném rozptýlení míst velení však stoupají požadavky na jejich počty, což je v protikladu s omezenými počty důstojníků v odděleních chemického vojska armád a správy chemického vojska, kde po vyčlenění důstojníků na jednotlivá místa velení nastává značná napjatost v jejich pracovním zatížení.

Bude proto vhodné přijmout opatření, která potřebu styčných důstojníků co nejvíce omezí (vyloučit zcela je však nemůžeme). To si kromě sjednocení grafického vyjadřování opatření chemického zabezpečení, druhu, počtu a formálních úprav zpracované a vedené dokumentace vyžádá i sjednocení zásad rozdělování důstojníků chemického vojska na jednotlivá místa velení a jednotné stanovení jejich povinností.

Vzhledem k rozdílnému vybavení štábů národních svazů výpočetní technikou a tedy i rozdílným zásadám jejího používání, bude i rozdílná míra jejího využití. To se nutně odrazí v rozdílných metodách práce. Tuto skutečnost až na další musí správa chemického vojska frontu ve vztahu k podřízenému oddělení chemického vojska spojeneckého svazu plně respektovat. Důležité však je, aby kvantitativní i kvalitativní vyjádření zpracovaných informací mělo jednoznačně srozumitelnou formu. Tento požadavek je nutné respektovat při formálním ujednávání vedené a vydávané dokumentace. V souvislosti s tím bude z hlediska současných i perspektivních potřeb účelné sjednocovat pracovní algoritmy, umožňující efektivně využití současné výpočetní techniky a vytvářející předpoklady pro budoucí realizaci plnohodnotného automatizovaného systému velení vojskům [PASUV].

Spojení mezi správou chemického vojska (frontovým radiačním střediskem) a spojeneckým oddělením chemického vojska (výpočetně analytickou stanicí) bude na všech místech velení, kromě vzdušného, zabezpečováno telefonním spojením — ZAS, dálkopisným, rádiovým a radioreléovým spojením. Vzdušné místo velení frontu bude zabezpečovat rádiové, telefonní, šifrové i otevřené spojení, rádiové telegrafní spojení s velitelskými stanovišti podřízeného spojeneckého svazu a musí umožňovat napojení na rádiový směr. To vytváří předpoklady pro zabezpečení informací nezbytných pro velení chemickému vojsku.

Nejbezprostřednější styk mezi správou chemického vojska a oddělením chemického vojska podřízeného spojeneckého svazu, které umožní rychlé překoná-

ní vzniklých problémů, bude telefonní spojení — ZAS. Zatížení tohoto spojení při velení frontu spojeneckého složení bude mimořádné. V důsledku toho nemusí vždy umožnit výměnu informací pro velení chemickému vojsku v potřebných lhůtách.

Nejdůležitějším druhem spojení u chemického vojska frontu spojeneckého složení bude proto rádiové spojení. Pro velení chemickému vojsku budou využívány velitelské sítě, rádiová síť chemického zabezpečení frontu a síť radiální informace frontu. V síti chemického zabezpečení frontu budou zařazeny všechny součásti frontového chemického kompletu s výjimkou frontového radiálního střediska, radiálního střediska týlu frontu, rot chemické ochrany týlu a frontového chemického skladu.

Frontové radiální středisko musí mít zabezpečeno přímé spojení rádiovými směry se všemi radiálními středisky, tedy i s výpočetní analytickou stanicí podřízeného spojeneckého svazu. Navíc má i přímé rádiové spojení s praporem speciální kontroly.

Při organizaci spojení v rámci chemického vojska frontu spojeneckého složení bude vznikat celá řada specifických problémů, jejichž vyřešení si vyžádá úzké spolupráce mezi správami chemického vojska a spojovacím vojskem.

Činnost řídicích funkcí chemického vojska při vyřazení jednotlivých míst velení na stupni armády i frontu bude probíhat obecně podle jednotných zásad. V konkrétní praxi mohou vzniknout určité odlišnosti. Za účelem vyloučení jejich nežádoucích důsledků bude nezbytné při převzetí spojeneckého svazu tyto zásady činnosti sjednotit. K tomu bude nutné výhledově přijmout opatření, která činnost řídicích funkcí chemického vojska při vyřazení jednotlivých míst velení maximálně sjednotí.

Mimořádnou pozornost musí náčelník chemického vojska věnovat kontrole a pomoci podřízenému spojeneckému útvaru (svazku). Kromě kontroly pochopení a realizace obdržených úkolů bude zvláštní pozornost věnovat důsledné realizaci opatření, která povedou k překonání zvláštností ve velení chemickému vojsku.

V článku jsme se pokusili shrnout dosavadní názory na velení chemickému vojsku frontu spojeneckého složení. Současná praxe umožňuje v hlavních rysech překonávat těžkosti, které vyplývají ze zvláštností této problematiky. Nezabezpečuje však potřebnou efektivnost velení, neodpovídá plně soudobým a zejména perspektivním požadavkům. Postupně teoretické i praktické dořešení této problematiky představuje celý komplex otázek, který jsme se snažili v našem článku nejen specifikovat, ale i naznačit přístupy k jejich řešení a tím přispět k rozpracování zásad velení chemickému vojsku frontu spojeneckého složení.

Vyřešením rozdílností a zvláštností velení chemickému vojsku frontu spojeneckého složení v období plánování a organizace se do značné míry umožní jejich překonání i v průběhu řízení chemického zabezpečení operace.

Sjednocením informačního systému, zásad zpracování a vedení dokumentace, dořučování rozhodnutí vojskům a organizace velení chemickému vojsku se vytvářejí hlavní předpoklady pro jednotné řízení chemického zabezpečení v průběhu operace. Zejména v tomto období se uplatní nezastupitelná role styčných důstojníků.

Analýza problematiky velení chemickému vojsku frontu spojeneckého složení naznačuje celou řadu dílčích opatření, která bude nutné v nejbližší budoucnosti teoreticky dorešit a na spojeneckých cvičeních ověřit. Přesto však jisté rozdílnosti a z nich vyplývající zvláštnosti tu zůstanou i nadále.

Z naznačených přístupů k jejich překonávání vystupuje do popředí potřeba bezprostředního velení podřízeným spojeneckým součastem zaměřeného (kromě jiného) právě na překonání potíží, které vyplývají z dosud neúplné unifikace a integrace.

Bezprostřední, soustavné velení se dá neefektivněji realizovat osobním stykem. Ten samozřejmě předpokládá od všech příslušníků správy chemického vojska přiměřené znalosti ruského jazyka.

Zdůraznili jsme již, že při velení chemickému vojsku frontu spojeneckého složení jsou nepostradatelní styční důstojníci. Máme na mysli především styčné důstojníky chemického vojska začleněné do operační skupiny, vysílané štábem podřízeného spojeneckého svazu do štábu frontu nebo naopak. Vzhledem k počtům důstojníků v oddělení chemického vojska spojeneckého svazu a charakteru funkce styčných důstojníků se domníváme, že by měli být minimálně dva. Jeden z oddělení chemického vojska svazu a další 1–2 z výpočetně analytické stanice.

Zásady použití styčných důstojníků při velení chemickému vojsku frontu spojeneckého složení, zejména pokud jde o jejich počet, vyčlenění, vybavení, rozmístění a celkovou připravenost, si vyžadují hlubšího rozpracování.

NOVÉ ZÁSADY V ORGANIZACI SPOJENÍ

Splnění náročných úkolů, stanovených rozkazem ministra národní obrany pro spojovací vojsko, závisí na dokonalém zvládnutí nových zásad plánování spojovacích soustav, jejich budování a řízení v souladu se současnými požadavky velení.

Zvlášť mimořádně důležitým požadavkem je zavedení a používání **jednotné dokumentace plánu spojení a jednotné dokumentace pro zavádění a zdokonalování způsobů řízení spojovacích soustav a spojovacích vojsk** jednotlivých stupňů velení.

V soudobých podmínkách vedení bojové činnosti, při ostrém boji za předstížení nepřítel v činnosti a za získání časového předstihu podstatně roste úloha nepřetržitého a spolehlivého **spojení jako rozhodujícího faktoru** v zabezpečování velení vojskům. Jako nikdy dříve je na kvalitě a spolehlivosti spojení závislý celkový stupeň realizace bojových možností ozbrojených sil, zbraňových systémů a zvláště pak možností raketových jaderných zbraní.

Charakteristickou zvláštností současné etapy rozvoje jsou základní změny forem a metod velení. Proto rozvoj systému velení klade nové, vysoké požadavky na spojovací soustavy, které tvoří **technický základ velení**. Spojovací soustavy musí stačit ve svém dalším rozvoji rostoucím požadavkům systému velení. Musí být minimálně na jeho úrovni, ne-li o krok vpřed.

Při určování hlavních cest výstavby a rozvoje soudobých spojovacích soustav vycházíme především z rozboru tendencí rozvoje systému velení a z požadavků na spojení. Nejdůležitějšími faktory, které určují a ovlivňují další rozvoj spojovacích soustav, jsou:

1. **Trvalá bojová pohotovost spojovací soustavy.** Aby mohly být splněny soudobé požadavky velení, musí být bojová pohotovost spojovacích soustav vždy o stupeň vyšší, než jsou stanovená kritéria pohotovosti vojsk a zbraňových systémů k bojovému použití.

2. **Zvýšení stupně centralizace velení.** Před spojovací soustavou tím vyvstává řada nejzávažnějších organizačních i technických problémů. Musí být zabezpečena nejvyšší spolehlivost a věrohodnost předávaných zpráv a informací, bezpečně

zaručeno vyloučení nepřipustného působení vnějších vlivů. Kvalitativně nové jsou i požadavky na organizaci a zabezpečení utajeného spojení a jeho bezpečnosti. Jmenovitě jde o úplně nový problém — ochranu informací v nově zaváděných automatizovaných systémech velení.

3. **Stálost a odolnost spojovacích soustav.** Spojovací soustavy musí zabezpečit nepřetržité velení i v nejsložitějších a nejkritičtějších situacích vedení bojové činnosti. To klade na spojovací soustavu vysoké požadavky z hlediska odolnosti a vytváření podmínek pro její zabezpečení vybudováním **široce rozvětvené opěrné spojovací sítě**, která by umožnila zabezpečit spolehlivý přenos informací i za předpokladu vyřazení celé řady jejích prvků z plánované činnosti.

V každé situaci musí být zabezpečena optimální kombinace komplexního a efektivního využití různých druhů spojovacích prostředků a druhů spojení, které se vzájemně doplňují nebo nahrazují.

4. **Propustnost a mobilnost** spojovací soustavy, která musí zabezpečovat přenos všech druhů zpráv a informací s požadovanou kvalitou srozumitelnosti a časovým průběhem. Současné postupné zavádění automatizovaných systémů velení vojskům povede k nezbytnosti pronikavého zvýšení propustnosti spojovací soustavy při stále narůstajícím objemu zpráv a informací a potřebou zkracování času na jejich doručení adresátům. Nejúčelnější cestou k řešení tohoto úkolu je cesta zvyšování efektivního využívání spojovacích prostředků i jednotlivých spojovacích kanálů jimi vytvářených.

5. Pro soudobé operace jsou charakteristické rychlé změny situace a kritické situace. To znamená, že i spojovací soustava musí zabezpečovat rychlé reagování na změny všeobecné situace i spojovací situace. Z toho vyplývá nutnost **nezbytného aktivního a operativního působení** na spojovací soustavu, umožňující rychle měnit možnosti jejího využití.

Z podrobnějšího rozboru tohoto faktoru plně vysvětluje nutnost zabývat se a zvláštní pozornost věnovat **novému prvku míst velení**, to je **místu řízení spojení**. Tento nový orgán je předurčen k řízení realizace plánu spojení, k řízení výstavby spojovací soustavy daného stupně velení, jejího ovlivňování v průběhu operace a k řízení spojovacích svazků a útvarů, působících v jednotlivých operačních spojovacích zónách. Nezbytnou podmínkou pro splnění tohoto požadavku je vytvoření operativní služební spojovací sítě pro řízení samotné spojovací soustavy.

Z tohoto rozboru některých požadavků a faktorů je tedy zřejmé, že nechceme-li zvyšovat počty spojovacích prostředků, musíme nalézt cesty, jak efektivně plánovat a využívat spojovacích soustav, budovaných podle nových zásad.

Není třeba zdůrazňovat, že soudobá spojovací soustava je složitým a dynamickým organismem, který sestává z četných prvků vzájemně propojených v jeden celek a je zřizován na velkém prostoru. Právě proto musíme věnovat mimořádnou pozornost pečlivému plánování spojovacích soustav a zabezpečení jejich nepřetržitě funkce dokonalým zařízením.

Plánování spojení je tvořivá práce celých kolektivů správy nebo oddělení spojovacího vojska fronty (armády, divize) za **osobního** řízení náčelníků spojovacích vojsk (náčelníků spojení).

Základním obsahem prací náčelníka spojovacího vojska při plánování spojení je:

- určení nejvhodnější struktury výstavby spojovací soustavy a zpracování potřebných údajů pro zajištění provozu na ní,
- určení uskupení spojovacích sil a prostředků v jednotlivých operačních spojovacích zónách,
- stanovení úkolů k včasnému rozvinutí jednotlivých prvků spojovací soustavy i úkolů spojovacím svazkům a útvarům,
- rozpracování opatření k zabezpečení nepřetržitého spojení při přemísťování spojovacích uzlů míst velení a prvků spojovací soustavy v průběhu operace,
- rozpracování opatření k ochraně spojovací soustavy a zabezpečení její odolnosti a bezpečnosti,
- stanovení způsobů řízení spojení a spojovacích soustav,
- plánování opatření materiálně technického zabezpečení spojení a spojovacích soustav jako celku.

Veškerá činnost náčelníka spojovacího vojska frontu (armády) a jemu podřízené správy (oddělení) se musí v období plánování detailně odrážet v **grafikonu prací**, který vychází ze zámyslu organizace spojení.

V grafikonu prací se zpravidla uvádí:

- jednotlivé etapy prací a čas vyhrazený na jejich splnění,
- sled plnění úkolů jednotlivými odděleními, skupinami a lhoty jejich hlášení náčelníku spojovacího vojska,
- orientační postup prací podřízených velitelů spojovacích svazků a útvarů i podřízených náčelníků spojovacích vojsk.

Podle zkušeností Sovětské armády zahrnuje grafikon prací zpravidla šest etap:

- stanovení zámyslu organizace spojení a vydání předběžných nařízení,
- dokončení prací pro přijetí rozhodnutí,
- doručení (vydání) úkolů velitelům podřízených spojovacích svazků a útvarů a podřízeným náčelníkům spojovacích vojsk,
- dokončení plánu spojení se všemi přílohami,
- posouzení a schválení plánu spojení a plánů bojového využití podřízených spojovacích svazků a útvarů,
- kontrola, poskytování pomoci vojskům, řízení spojení a spojovací soustavy.

Základ plánu spojení tvoří tři dokumenty:

- všeobecná operační spojovací část (spojovací soustava) zpracovaná na mapě štábem používaného měřítka — u frontu 1:500 000, u armády 1:200 000,
- schéma organizace operačních spojů, zpracované na zvláštním listu,
- textová a vysvětlující část plánu spojení.

Obsah hlavních dokumentů plánu spojení musí zahrnovat všechny hlavní úkoly organizace spojení, které vyžadují schválení náčelníka štábu daného stupně velení, musí být maximálně přehledné a obsahovat všechny potřebné informace.

V současné době je požadavek, aby operační část plánu (zpracovaná na mapě) zobrazovala:

- čáru dotyku vojsk (státní hranici, přední okraj),
- rozhraní se sousedy i rozhraní mezi svazky (svazky) vlastních vojsk,

- čáry zasazení operační manévrující skupiny, druhých sledů, záloh, prostory vzdušných výsadek,
- bližší a další úkol,
- rozmístění míst velení nadřízeného štábu, vlastního štábu, přímo podřízených a součinnostních svazů a svazků (útvárů) ve výchozím položení a směry jejich předpokládaného přemístění v průběhu operace,
- stacionární spojovací síť — zakresluje se hnědou barvou bez ohledu na to, zda jde o státní spojovou síť nebo spojovací síť ozbrojených sil,
- plánované spojovací osy, rokády, opěrné spojovací uzly, pomocné spojovací uzly polní opěrné spojovací sítě,
- přípojná vedení spojovacích uzlů míst velení,
- přímé spoje.

Podle zkušeností Sovětské armády je výhodné a přehledné vyznačovat spojovací osy, rokády a přímé spoje na mapě jednou zesílenou čarou bez ohledu na využívané spojovací prostředky. Vyznačují se černou barvou. V přerušení se pomocí třech dvoumístných čísel uvádí počet kanálů na dané ose (rokádě).

Např.

40—22—06

- 40 = celkový počet kanálů na ose,
- 22 = počet kanálů radioreléového spojení,
- 06 = počet kanálů troposférického spojení.

Počet linkových kanálů je zahrnut v celkovém počtu 40 kanálů a samostatně je neuvádíme.

Dále operační část plánu spojení obsahuje:

- spojovací síť vytvářenou prostředky kosmického spojení,
- spojovací síť od vzdušného místa velení,
- uskupení spojovacích vojsk ve výchozím položení a v průběhu operace,
- uzly a místa výměny zásilek polního poštovního spojení,
- uskupení sil a prostředků radioelektronického boje nepříteli, zóny možného rádiového průzkumu a aktivního rádiového rušení nepříteli,
- složení spojovacích vojsk vlastních spojovacích svazků a útvarů a náčelníka spojovacího směru nadřízeného štábu do praporu včetně,
- ukazatele rozpětí spojovací soustavy daného stupně velení, na kterých se zpravidla uvádí hloubka a šířka bližšího a dalšího úkolu, počet zřizovaných spojovacích uzlů míst velení, opěrných a pomocných spojovacích uzlů, délka rozvinovaných kabelových vedení, radioreléových spojů opěrné spojovací sítě a přímých spojů, počet organizovaných rádiových sítí a směrů, kalkulace využití spojovacích svazků a útvarů ve výchozím položení a pro plnění úkolů operace, spojovací útvary v záloze.

Na schématu operačního spojení se vyznačují prostředky pro tvorbu kanálů, druhy a počty spojů. Kanály, vytvářené na opěrné spojovací síti, se označují písmeny OS, pro rádio — R, pro spojení přímého radioreléového spojení — RR, pro přímé troposférické spoje — T, kosmické spoje — K, linkové spoje — L apod.

Jednotlivé kanály se označují:

- k nadřízenému — červeně,
- k součinnostním svazům (svazkům) — červeně,

- k podřízeným — černě,
- k podřízeným letectva a PVO — modře,
- od TVS k podřízeným svazkům, útvarům a zařízením — hnědě.

Ve třetím hlavním dokumentu plánu spojení — **v textové a vysvětlující části** se uvádí volnou formou vše, co nemůžeme vyjádřit přehledně graficky, zejména hlavní úkoly spojovacích útvarů, plánované tempo rozvíjení spojovací soustavy, opatření k propojení kanálů, kdy a jaké spojení zabezpečit, způsoby svinování a přemísťování spojovacích uzlů, opěrných spojovacích uzlů, pomocných spojovacích uzlů, úkoly náčelníků spojovacích směrů, zvláštnosti organizace rádiového spojení, hlavní opatření k zabezpečení nepřetržitosti spojení, způsoby organizace spojení s operační manévrovací skupinou, režim provozu jednotlivých spojovacích prostředků apod.

Plán spojení podepisuje náčelník spojovacího vojska (náčelník spojení) a schvaluje náčelník štábu. S ohledem na těsnou souvislost a jednotu všech tří hlavních dokumentů plánu spojení, náčelník štábu schvaluje všeobecnou operační část plánu spojení na mapě. Náčelník spojovacího vojska jako odpovědný orgán podepisuje všechny tři hlavní dokumenty.

Kromě uvedených tří hlavních plánovacích dokumentů (plánu spojení) se zpracovává a vede:

- pracovní mapa náčelníka spojovacího vojska,
- schéma rozdělení kanálů opěrné spojovací sítě a přímých směrů,
- schéma utajeného spojení ZAS a VČ vládního spojení,
- provozní údaje pro rádiové, radioreléové, troposférické a kosmické spojení,
- tabulka rozdělení klíčové dokumentace,
- grafikon přemísťování spojovacích uzlů míst velení,
- tabulka volacích znaků spojovacích uzlů a krycích čísel funkcí,
- plán kontroly a bezpečnosti spojení,
- schéma polního poštovního spojení a grafikon doručování zásilek,
- schéma organizace služebního spojení pro řízení spojovací soustavy,
- plán technického zabezpečení spojení.

Na základě všech dokumentů se zpracují nařízení pro spojení pro náčelníky štábů podřízených svazů, svazků a útvarů a bojová nařízení pro velitele podřízených spojovacích svazků a útvarů.

Zvláštní pozornost věnujeme zdokonalování **systému řízení spojení**, který je v podmínkách ČSLA dosud jen v začátcích. Při současném rozmachu spojovací soustavy, její velké nasycenosti spojovacími komplexy a spojovacími prostředky, při rychlých a rozsáhlých změnách situace není možné zabezpečit efektivní funkci spojovací soustavy a splnění úkolů na ni kladených bez sladěného, přísného organizačního řízení samotné spojovací soustavy. Je to úkol velmi složitý. V zájmu jeho komplexního řešení je nezbytné vybudovat nejen technické prostředky řízení, ale jako za hlavní úkol pokládat rozpracování a stále zdokonalování metodiky práce řízení jednotlivých odpovědných orgánů a funkcí, v čele s náčelníkem spojovacího vojska.

Hlavním obsahem řídicí činnosti jsou čtyři procesy, které se vzájemně prolínají a doplňují. Je to zejména konkrétní, včasné a pravdivé hodnocení spojovací situace, přijatá rozhodnutí, organizace plnění přijatých rozhodnutí ve stanoveném čase a kontrola průběhu plnění přijatých rozhodnutí. Řízení spojovací soustavy spočívá tedy v cílevědomě zaměřeném působení všech řídicích orgá-

nů na jednotlivé prvky spojovací soustavy i na výkonné orgány spojovacích útvarů při zřizování a provozu spojovací soustavy.

Hlavními úkoly řízení spojovací soustavy jsou:

- udržování nepřetržité a stálé pohotovosti k přenosu zpráv a informací,
- zabezpečení včasného průchodu signálů a informací až k adresátům,
- řízení spojovacích svazků a útvarů i prvků spojovací soustavy při jejich přechodu z jednoho stupně pohotovosti do druhého,
- řízení výstavby spojů podle plánu a stanovené doby pohotovosti, rozdělení spojovacích kanálů a manévru s nimi při změnách spojovací situace,
- předávání dálkových spojů do prvků spojovacích uzlů při přemísťování míst velení nebo při jejich vyřazení z činnosti,
- zabezpečení stanoveného režimu provozu spojovacích prostředků,
- řízení opatření k ochraně spojovací soustavy, včetně obnovení její bojeschopnosti.

Řízení spojovací soustavy musí být nepřetržité, operativní, pevné, pružné, utajené a efektivní. Řízení spojovací soustavy zabezpečuje osobně náčelník spojovacího vojska přes své zástupce, náčelníky oddělení a skupin a důstojníky své správy (oddělení).

Na stupni front se např. pro nepřetržité řízení spojovací soustavy a jejich prvků zřizuje **hlavní místo řízení spojení** na VS frontu, které je předurčeno k centralizovanému řízení spojovací soustavy frontu, místa řízení spojení na ZVS, TVS frontu, spojovacích uzlů VS, ZVS, TVS, operačních spojovacích zón, spojovacích směrů, dálkových spojů, opěrných a pomocných spojovacích uzlů.

Zavedení zásad a způsobů řízení spojení a spojovacích soustav (včetně rozpracování potřebné dokumentace) do praxe umožní úspěšně uskutečňovat operativní řízení spojení ve prospěch stálosti, včasnosti i odolnosti spojení na všech stupních velení, neboť kvalita řízení spojovací soustavy určuje úroveň zabezpečení velení vojskům.

Zvláštním prvkem míst velení frontu, armád i svazků je **společné velitelské stanoviště letectva a PVO**. Přestože tento prvek velení byl již procvičován a byla k řešení tohoto úkolu vědecká konference, uvedu krátce některé zkušenosti Sovětské armády z organizace spojení pro tento prvek velení.

Nepřetržité zdokonalování organizace a zabezpečení těsné součinnosti sil a prostředků letectva a PVO vojsk vyžaduje řešit podstatné změny v organizaci velení, řízení i spojení. Na spolehlivou a nepřetržitou činnost spojovací soustavy a radiotechnického zabezpečení připadá mimořádná role v zabezpečování velení a potřebné součinnosti.

Zvláštností funkce míst velení letectva a PVO vojsk je jejich společné umístění při velitelských stanovištích příslušných vševojskových svazů, svazků i útvarů. Místa velení letectva a PVO vojsk se rozvíjejí centralizovaně na stupni front, armáda i svazků, což prakticky znamená centralizované využití všech spojovacích prostředků, rozmístěných na místech velení letectva a PVO vojsk. Tento způsob však vyžaduje určité organizační změny spojovacích útvarů a stanovení odpovědnosti za zabezpečení a vybudování jednotné spojovací soustavy letectva a PVO vojsk. Dokud nebude dořešen systém velení, nemůže být zakončena ani integrace budování jednotné spojovací soustavy. Kromě rozmístění letectva a PVO vojsk v jednom místě zůstanou stále dvě autonomní spojovací soustavy. Jedna letectva a druhá PVO vojsk.

Při dalším hledání cest řešení tohoto problému velení letectvu a PVO je třeba v první řadě hledat společného jmenovatele pro společné využívání všech technických prostředků velení, včetně prostředků spojení, radiotechnického i radiolokačního zabezpečení.

Plánování, zabezpečení i řízení spojení a radiotechnického zabezpečení letectva a PVO se v Sovětské armádě řídí stejnými zásadami jako u všeojskových štábů. K vybudování jednotné spojovací soustavy letectva a PVO vojsk se využívá spojovacích sil a prostředků přímo podřízených spojovacích útvarů, reorganizovaných ze spojovacích útvarů letectva a PVO (radiotechnických útvarů), i spojovacích kanálů, vydělených ze spojovací sítě všeojskových svazů (svazků).

Jedním z hlavních požadavků, kladených na spojovací soustavu a RTZ, je zabezpečení jak centralizovaného řízení bojové činnosti letectva a aktivních prostředků PVO, tak i decentralizovaného (samostatného) řízení letectva nebo prostředků PVO.

Vybudování jednotné spojovací soustavy a RTZ letectva a PVO vojsk se zabezpečuje komplexním využíváním prostředků rádiového, radioreléového, troposférického a linkového spojení organických spojovacích útvarů. V praxi je zatím celá řada nejasných problémů zejména v systému velení. Dořešení těchto problémů podstatně urychlí přijetí zásad budování jednotné spojovací soustavy letectva a PVO vojsk i ekonomické využití současných spojovacích prostředků. Nepřetržitě zdokonalování systému velení naléhavě vyvolá hledání nových cest ke zdokonalování spojovací soustavy a soustavy RTZ jak po stránce technické, tak i po stránce organizační.

Na závěr chci uvést, že při uvádění a prosazování nových zásad plánování, používání jednotné dokumentace a způsobů řízení spojení jsme zatím na samém počátku. Musíme vynaložit společně mnoho úsilí k tomu, abychom si nové zásady nejen osvojili, ale abychom je dokázali v praxi plně využívat. Zabezpečení nepřetržitého a spolehlivého spojení vychází z pevného systému velení jako základní podmínky. A proto otázkám dalšího zdokonalování spojovacích soustav musí věnovat všestrannou pozornost nejen funkcionáři spojovacího vojska, ale všichni, kteří rozhodují o systémech velení daných stupňů velení.

VELENÍ TECHNICKÉMU ZABEZPEČENÍ

Velení technickému zabezpečení je základní částí velení vojsk. Organizujeme je na základě rozhodnutí velitele frontu, jeho pokynů pro organizaci technického zabezpečení a nařízení náčelníků služeb nadřízeného velitelství. Současné požadavky na velení platí i pro oblast technického zabezpečení. Jsou to operativnost, efektivnost, náročnost, pružnost, spolehlivost a kvalita, nepřetržitost a utajení.

Tendence v rozvoji teorie a praxe velení vojákům ukazuje, že rozhodujícím kritériem v oblasti velení je čas, nutný k přípravě a realizaci příslušných opatření a kvalita opatření až po doručení rozkazu a nařízení vykonavatelům.

Podstata řízení technického zabezpečení spočívá ve všestranné činnosti náčelníka tankové a automobilní služby a funkcí jeho správy, v řízení podřízených útvarů a operativním řízení skladů tankového a automobilního materiálu. Celá činnost tankové a automobilní služby musí být zaměřena na úspěšné splnění úkolů technického zabezpečení jak v přípravě, tak v průběhu operace.

Hlavním cílem velení technickému zabezpečení je dosáhnout maximální efektivity využití sil a prostředků v podmínkách konkrétní situace při vedení frontové útočné operace, zabezpečit vysokou

úroveň bojové činnosti a jejich možnosti po dlouhou dobu vést bojovou činnost.

Po přijetí zámyslu pro vedení frontové operace vydává velitel frontu pokyny pro organizaci technického zabezpečení, které obsahují:

- hlavní úkol technického zabezpečení a směr soustředění hlavního úsilí,
- postupnost zabezpečení vojsk tankovou a automobilní technikou,
- opatření k technické přípravě řidičů, dílenských specialistů a vojáků z povolání,
- opatření k přípravě techniky k bojovému použití a útvarů technického zabezpečení ke splnění plánovaných úkolů,
- stanovení doby pohotovosti tankové a automobilní techniky, organizaci přípravy a oprav poškozené techniky,
- opatření k zabezpečení ochrany a obrany útvarů technického zabezpečení.

Celé technické zabezpečení organizujeme i na základě struktury a řešení týlu frontu, připravované silniční sítě zásobování a dopravy materiálových prostředků, jakož i obrany a ochrany všech objektů týlu a opravárenských útvarů.

Na základě pokynů velitele frontu náčelník tankové a automobilní služby organizuje celý soubor opatření, jehož obsahem je:

- plánování technického zabezpečení,

- včasné stanovení úkolů technickému zabezpečení,
- součinnost při řízení technického zabezpečení,
- zabezpečení stálého řízení podřízených útvarů technického zabezpečení při přípravě operace a v průběhu bojové činnosti,
- kontrola plnění nařízení pro technické zabezpečení a práci opravárenských útvarů.

Pevné a nepřetržité řízení technického zabezpečení je možné jen na základě znalostí bojových úkolů, složité operační situace, charakteru operace, možností opravárenských útvarů při jejich udržování ve stavu stálé bojové pohotovosti, vysokým morálním a politickým stavem vojsk, při organizaci systému řízení a sladění práce všech řídicích stupňů, které se na technickém zabezpečení podílejí.

Na podkladě zámyslu a pokynů velitele frontu, nařízení pro technické zabezpečení nadřízených náčelníků a závěrů ze zhodnocení situace náčelníka tankové a automobilní služby připravuje rozhodnutí pro technické zabezpečení.

V návrhu rozhodnutí uvede:

- úkoly vojskům technického zabezpečení,
- soustředění hlavního úsilí technického zabezpečení a vytvoření uskupení útvarů technického zabezpečení,
- úkoly prostředků technického zabezpečení, organizace jejich používání a součinnost,
- organizaci využívání místní průmyslové a opravářské základny,
- zabezpečení tankovým a automobilním materiálem,
- strukturu velení útvarů technického zabezpečení, jejich ochrany a obrany.

Technické zabezpečení plánuje náčelník TAS frontu na podkladě schváleného rozhodnutí pro technické zabezpečení a odborných nařízení nadřízených náčelníků služeb spolu se správou a vyčleněnými skupinami na VS a ZVS. Při plánování řeší zejména tyto otázky:

- přípravu potřebných údajů do roz-

hodnutí velitele frontu a nařízení pro týlové zabezpečení,

- návrh nařízení pro technické zabezpečení vojsk frontu,
- návrh nařízení pro útvary a jednotky technického zabezpečení frontu,
- návrh plánu technického zabezpečení s potřebnými přílohami.

Plán technického zabezpečení zpracujeme na mapě s potřebnými přílohami. Uvedeme v něm všechna základní opatření technického zabezpečení, a to:

- situaci našich vojsk, rozhraní, VS, TVS, ZVS,
- prostory rozmístění útvarů a jednotek technického zabezpečení frontu, ale i útvary technického zabezpečení podřízených vojsk minimálně o jeden stupeň níže,
- zasazení operační manévrující skupiny, druhého sledu, vzdušného výsadku atd.,
- přemísťování útvarů technického zabezpečení v průběhu operace,
- prostory rozmístění skladů tankového a automobilního materiálu, bojové a dopravní techniky,
- vykládací a nakládací stanice bojové techniky a tankového a automobilního materiálu,
- průmyslové základny na vlastním území i u nepřítel, které můžeme využít pro opravy techniky,
- frontové vojenské automobilní cesty, cesty evakuace,
- místo a dobu organizace a zaujetí SPT,
- další ukazatele operační a týlové situace, situace nepřítel atd.

Přílohy k plánu technického zabezpečení mohou obsahovat:

- úkoly technického zabezpečení, rozdělení sil a prostředků,
- stav zásob kilometrů a rozježděnost tankové a automobilní techniky,
- přepokládaný výpočet ztrát bojové techniky po svazech (po svazcích),
- kapacitní možnosti útvarů technického zabezpečení pro opravy, vyprošťování a odsuny,

- organizace technického průzkumu,
- organizace ošetřování techniky v průběhu bojové činnosti,
- organizace, evakuace poškozené techniky do SPT a odesílání techniky do GO OZ,
- organizace velení a spojení s útvaru technického zabezpečení, s podřízenými náčelníky služeb armád a samostatných svazků,
- opatření ochrany a obrany útvarů technického zabezpečení.

Plán technického zabezpečení podpisuje náčelník štábu frontu a náčelník tankové a automobilní služby. Po projednání se zástupcem velitele frontu pro tří jej schválí velitel frontu.

Souběžně se zpracováním plánu technického zabezpečení pracují příslušníci správy na přípravě odborných nařízení pro technické zabezpečení vojsk frontu a pro útvaru technického zabezpečení frontu.

V nařízeních pro technické zabezpečení armád a podřízených divizí uvádíme:

- opatření k přípravě techniky, řidičů a dílenských specialistů v přípravném období,
- vytvoření uskupení sil a prostředků technického zabezpečení, ale i organizaci jejich přemístování v průběhu operace,
- hlavní úkoly technického zabezpečení v operaci,
- organizaci oprav techniky, způsob každodenního a technického zabezpečení,
- způsob využití místní průmyslové základny v pásmu činnosti vojsk frontu,
- dále případná opatření k zabezpečení ochrany a obrany útvarů a zařízení technického zabezpečení,
- rozmístění velitelského stanoviště, organizaci, dobu a pořadí podávání zpráv a hlášení,
- organizaci řízení technického zabezpečení.

Takto zpracovaná nařízení pro technické zabezpečení odesíláme spolu s ostatními dokumenty štábu podřízeným svazkům a svazkům.

Řízení technického zabezpečení si můžeme představit jako velmi složitý a dy-

namický systém, který sdružuje nejen řídicí složku, ale i podřízené náčelníky služeb armád, ZVT divizí, útvarů, jednotky a útvaru technického zabezpečení. Technické zabezpečení řídíme z TVS, VS a ZVS frontu.

Podstatná část příslušníků správy je na TVS, kde je i náčelník tankové a automobilní služby. Na VS pracuje vyčleněná operační skupina v čele se schopným důstojníkem, buď náčelníkem oddělení, nebo jeho zástupcem. Úkolem operační skupiny je získávat informace pro plánování a řízení technického zabezpečení, předávat je na TVS základní skupině technického zabezpečení, udržovat součinnost se štábem frontu, náčelníky druhů vojsk a služeb, vést přehled o bojové činnosti vojsk a jejich technickém zabezpečení na mapě.

Z tankové a automobilní správy jsou vyčleněni 1—2 důstojníci na ZVS, kde souběžně s TVS vedou úplnou řídicí dokumentaci z podkladů získaných od náčelníka tankové a automobilní služby. V případě vyřazení jednoho z velitelských stanovišť přebírá dočasně velení ZVS, které je schopné z vydaných odborných nařízení, znalosti situace a přehledu stavu řídit technické zabezpečení frontu.

Náčelník tankové a automobilní služby na TVS (stejně jako skupiny na VS a ZVS) využívá ve své práci technických prostředků pro velení vojskům. Jsou to prostředky pro sběr a přenos informací (šifrovací a kódovací technika, linkové a rádiové spojení, aparatura pro utajené spojení), ale i technické prostředky pro přípravu podkladů k rozhodnutí technického zabezpečení (počítače) a další prostředky pro ulehčení při zpracování a vydání potřebné řídicí dokumentace (grafy, kalkulatory, psací a rozmnožovací stroje).

Pro práci důstojníků a funkcionářů musí být na každém VS vyčleněny štábní automobily se speciální vnitřní úpravou, ve kterých jsou umístěny technické prostředky pro sběr a přenos informací a jejich zpracování. Další část štábních automobilů spolu se skříňovými přívěsy je určena pro odpočinek důstojníků. Zkušenosti ze cviče-

ní štábů ukazují, že efektivnost řízení přímé závisí nejen na organizaci práce podle zpracovaných metodik, ale i na vybavení VS technickými prostředky velení.

Současný front bude zřejmě spojeneckého složení. Řízení technického zabezpečení tohoto frontu bude značně složité a bude záviset na konkrétních podmínkách a způsobu zabezpečování technikou a materiálem. Úspěch technického zabezpečení bude záviset na přijatých obecných principech organizace technického zabezpečení Spojených ozbrojených sil států Varšavské smlouvy, na zvláštnostech připravenosti a vedení operace a na místě v bojové sestavě. Velký vliv na způsob technického zabezpečení bude mít i vzdálenost bojujících vojsk od vlastní materiální základny. Při vedení bojové činnosti v hloubce nepřátelského území velkou úlohu sehrává umění řídicích orgánů široce využívat místní opravárenské a průmyslové základny. Půjde zejména o materiál, který můžeme použít pro veškerou techniku. Uvnitř frontu musí náčelník služby využít principu vzájemné pomoci a spolupráce mezi armádami jednotlivých členských států Varšavské smlouvy.

Jen takové velení technickému zabezpečení, které je založeno na dokonalé znalosti organizace, operační a technické situace, široce využívá principů vzájemné

pomoci, využívání místních zdrojů, efektivně, náročně a pružně řídí vojska a útvarů technického zabezpečení, může dosáhnout splnění plánovaného cíle frontové útočné operace.

Na tom, jaká je operačně technická způsobilost a připravenost funkcí tankové a automobilní služby pro řízení, sběr informací a přípravu podkladů pro rozhodnutí a také jak jsou vojska připravena realizovat plánované rozhodnutí, závisí úspěch technického zabezpečení v soudobé operaci.

Na základě zkušeností jsme dospěli k závěru, že v období, kdy armáda je přesylena značným množstvím bojové techniky a zbraní na pohyblivých prostředcích různých materiálových tříd, je nutné centralizovat řízení technických služeb do rukou jednoho orgánu, a to zástupce velitele frontu pro výzbroj. Tato centralizace umožní komplexně zabezpečovat opravy a vyprošťování poškozené techniky a plně rozvíjet jednotnou technickou politiku v ozbrojených silách pro kvalitní a včasné řešení úkolů technického zabezpečení bojové činnosti vojsk. Proto další zdokonalování organizační struktury technických orgánů je nutným předpokladem k dosažení pružnějšího řízení všech technických služeb a plného technického zabezpečení soudobých operací.

VELENÍ TÝLU FRONTU V ÚTOČNÉ OPERACI

Velení vojskům je založeno na centralizovaném řízení veškeré bojové činnosti a na iniciativě podřízených při plnění stanovených úkolů. Spočívá v tom, že velitelé a štáby řídí činnost podřízených svazů, svazků, útvarů a zařízení, usměrňují a vzájemně sladují jejich úsilí ke splnění stanovených úkolů, organizují a řídí všestranné zabezpečení.

Nedílnou součástí velení vojskům je i velení týlu. Týlu velí velitel frontu osobně, prostřednictvím štábu, svého zástupce — náčelníka týlu a prostřednictvím podřízených náčelníků druhů vojsk a služeb. Obsahem velení týlu je trvalé řízení materiálního, dopravního, zdravotnického a ostatních druhů zabezpečení, dále řízení týlových svazků, útvarů a zařízení, zaměřené na úplné a včasné zabezpečení vojsk za všech situací.

Velení týlu musí být pevné, operativní, nepřetržitě, pružné a musí zabezpečovat nejefektivnější využití sil a prostředků týlu v souladu se zámyslem operace a změnami v situaci. Organizuje se v těsné součinnosti s technickým zabezpečením na základě centralizovaného řešení problémů, které se týkají zejména:

- rozmístování a přemísťování týlových svazků, útvarů a zařízení, včetně prostředků technického zabezpečení;
- organizace přisunu výzbroje, bojové a ostatní techniky, munice, PHM a ostatního materiálu;
- realizace všech druhů vojenských přeprav;
- využití komunikační sítě a dopravních prostředků;

- organizace ochrany a obrany týlových svazků, útvarů a zařízení;
- využití místních zdrojů v určeném týlovém prostoru;
- organizace velení a spojení.

Týlové zabezpečení organizujeme na základě rozhodnutí velitele, jeho pokynů, týlových směrnic (nařízení) nadřízených náčelníků. Při přijímání rozhodnutí vyslechneme velitel frontu návrh svého zástupce — náčelníka týlu na organizaci týlového zabezpečení vojsk v operaci, upřesní jej a vydá potřebné pokyny.

Návrh náčelníka týlu — zástupce velitele frontu bude zpravidla obsahovat:

- stav týlu frontu a přidělené zásoby materiálu na operaci od nadřízeného;
- sestavu týlu ve výchozím postavení a jeho přemísťování v průběhu operace;
- množství a dobu vytvoření zásob materiálu v armádách a ve frontu;
- rozdělení zásob materiálu podle úkolů operace a normy spotřeby pro armády a FSÚZ;
- organizaci přisunu všemi druhy dopravy;
- směry a doby obnovy železnice, přípravy vojenských automobilních silnic, výstavby polního potrubí a organizace leteckého materiálního zabezpečení;
- organizace zdravotnického zabezpečení při přípravě a v průběhu operace;
- opatření k ochraně a obraně týlu a týlových objektů;
- dobu pohotovosti týlu a místo rozmístění TVS.

Návrh na organizaci týlového zabezpečení vojsk v operaci si připraví graficky

na mapě s krátkými textovými vysvětlivkami. Po schválení návrhu velitelem frontu je základem pro plánování týlového zabezpečení.

Velitel frontu při vydání rozhodnutí na operaci vydá zároveň pokyny pro týlové zabezpečení, ve kterých zpravidla určí:

- úkoly týlu při přípravě a v průběhu operace;
- směry a prostory soustředění hlavního úsilí týlu frontu;
- doby a množství vytvářených zásob materiálu, jejich rozložení, normy spotřeby a pořadí přísunu;
- složení dopravního letectva pro vzdušný přísun;
- způsob týlového zabezpečení spojeneckých vojsk a využití sil a prostředků vyčleněných národním velením (jsou-li spojenecká vojska v sestavě frontu);
- hlavní opatření k ochraně a obraně týlu;
- dobu pohotovosti týlu a místo TVS frontu.

Štáb frontu při organizaci zabezpečení operace je s týlem trvale v úzké součinnosti a poskytuje štábu týlu potřebné informace a všestrannou pomoc. Musí znát zejména stav materiálního zabezpečení vojsk, stav a možnosti týlu, systém komunikací v pásmu frontu, počet raněných a nemocných. Organizuje nepřetržité spojení pro velení týlu, vyčleňuje podle rozhodnutí velitele potřebné síly a prostředky k ochraně a obraně týlu a k zabezpečení práce týlu a koordinuje součinnost s druhy vojsk a služeb, které nejsou podřízeny náčelníkovi týlu — zástupci velitele.

Náčelník štábu frontu s potřebným předstihem předá NT-ZV rozkazy a nařízení velitele frontu pro týl, výchozí údaje pro stanovení potřeby materiálu a pro plánování činnosti týlu, informuje ho o plánovaných úkolech vojsk, o změnách v sestavě a v operační situaci.

NT-ZV osobně nebo prostřednictvím štábu týlu průběžně informuje náčelníka štábu o stavu zabezpečení vojsk, stavu komunikací a dopravních prostředků, o změnách v týlové situaci a konzultuje s ním zásadní nařízení k týlovému zabezpečení vojsk. Je hlavním organizátorem týlového zabezpečení a odpovídá: za organizaci týlu, rozmístování a přemísťování týlových svazků, útvarů a zařízení; za materiální, zdravotnické a ostatní druhy zabezpečení jemu podřízených služeb; za přísun materiálu všemi druhy dopravy (kromě jaderné munice, která se přisunuje speciálními dopravními prostředky); za obnovu, údržbu a využívání všech komunikací, sloužících pro činnost týlu; za využívání dopravních

prostředků a za ochranu a obranu týlu, organizaci spojení a nepřetržité velení týlu.

Nařízení NT-ZV frontu jsou v těchto otázkách závazná pro všechny náčelníky druhů vojsk a služeb frontu a také pro velitele podřízených svazů.

Zástupce velitele frontu pro výzbroj, náčelníci druhů vojsk a služeb odpovídají za materiální a technické zabezpečení podle své odbornosti, dohodnou s NT-ZV prostory rozmístění podřízených svazků, útvarů a zařízení, jejich odchranu a obranu a využití spojovacích prostředků. Informují ho o stavu zabezpečení svým materiálem v rozsahu potřebném pro plánování a organizaci přísunu materiálu, předkládají štábu týlu požadavky pro přísun a odsun všemi druhy dopravních prostředků, organizují přípravu výzbroje, techniky a materiálu pro přísun a zásobování vojsk.

Hlavním orgánem velení týlu je štáb týlu. Ten musí trvale znát operační a týlovou situaci, být připraven kdykoli informovat NT-ZV o stavu týlu, jeho možnostech a podat návrh na organizaci týlového zabezpečení vojsk, včas informovat štáb frontu o týlové situaci, doručovat úkoly týlu k podřízeným svazům, týlovým svazkům a zařízením a důsledně kontrolovat uložené úkoly.

Na základě pokynů velitele, rozhodnutí NT-ZV a směrnic (nařízení) nadřízených náčelníků zpracuje štáb týlu frontu týlovou směrnicí a plán týlového zabezpečení operace.

Základním řídicím dokumentem týlu je týlová směrnice, kterou podepisuje velitel, NS a NT-ZV frontu. Úkoly předáváme formou výpisů z týlové směrnice nebo týlovými nařízeními, které podepisuje NT-ZV a náčelník štábu týlu.

Základním plánovacím dokumentem je plán týlového zabezpečení vojsk frontu. Tento zpracuje štáb týlu za účasti náčelníků služeb podřízených NT-ZV, představitelů druhů vojsk a služeb podřízených veliteli frontu, náčelníkovi štábu a zástupci velitele pro výzbroj. Plán je součástí plánu operace. Zpracuje se v jednom výtisku v operaci s použitím i bez použití jaderných zbraní. Podrobně se zpracují opatření do bližšího úkolu frontu a zejména na první dny bojové činnosti. Plán se zpracuje graficky na mapě s textovou přílohou, ve které se uvedou hlavní úkoly týlu, sestava týlu frontu, přehled materiálního zabezpečení, přísun materiálu, dopravní zabezpečení, zdravotnické zabezpečení, ochrana a obrana týlu, velení týlu. Plán podepisuje NS, NT-ZV, NS týlu a schvaluje velitel frontu.

Náčelníci služeb podřízených NT-ZV zpracují vlastní plány zabezpečení.

Velení týlu, včetně velení svazkům a útvarům technického zabezpečení, organizujeme z TVS frontu, které v útočné operaci rozvinujeme 25–30 km od VS na ploše 15–20 km². Na TVS se rozmísťuje štáb týlu a řídicí orgány služeb podřízených NT — ZV, podřízených zástupci velitele pro výzbroj, oddělení technické správy a ostatní orgány, které nevcházejí do sestavy VS a ZVS frontu.

Ke zvýšení odolnosti, manévrovosti a akceschopnosti TVS je účelné rozptýlovat orgány a rozmísťovat je ve dvou sledech. První sled tvoří základ TVS frontu a zahrnuje: středisko velení týlu; politické oddělení týlu; skupinu služeb materiálního zabezpečení — službu PHM, proviantní a výstrojní; skupinu služeb dopravního zabezpečení — službu vojenské dopravy, silniční a automobilové dopravy; skupinu zdravotnické a veterinární služby; středisko velení technického zabezpečení; skupinu služeb technického zabezpečení — službu tankovou a automobilní, výzbrojní, oddělení zásobování ženijním, chemickým a spojovacím materiálem; operační skupinu štábu frontu; operační skupinu týlu spojeneckých vojsk a vojenského dopravního letectva [k zabezpečení součinnosti a vzájemné informovanosti].

Druhý sled TVS frontu tvoří zpravidla organizační a doplňovací správa, kádrová správa, oddělení politické správy, kulturní zařízení, redakce, tiskárna frontových novin a ostatní správy a oddělení, které nevcházejí do prvního sledu TVS frontu.

TVS frontu musí mít zabezpečeno spolehlivé spojení se štábem frontu, s nadřízeným orgánem týlu, s orgány týlu vojsk a s hlavními týlovými svazky, útvary a zařízeními. K zabezpečení pevného velení týlu frontu je třeba učinit řadu opatření k ochraně TVS a v případě jeho vyřazení předpokládat předání velení týlu na jiné stanoviště. Předání velení z TVS frontu může být předem připraveno — styčné skupině týlu na VS, velitelství frontové základny, popř. i na TVS jedné z prvosledových armád.

V případě vyřazení VS a ZVS frontu musí být TVS schopné dočasně převzít velení vojskům. K tomu je třeba mít na TVS operační skupinu štábu s potřebnou operační dokumentací.

Zvláštnosti velení týlu 2. sledu frontu

Obecné zásady velení týlu zůstávají v platnosti i při řízení týlového zabezpečení vojsk druhého sledu frontu. Z hlediska jeho operačního použití a plánované činnosti je třeba velení týlu zaměřit na za-

bezpečení jeho činnosti zejména v obdobích při:

- rozvinování a soustřeďování do vyhrazeného prostoru;
- přesunu do operační soustavy frontu;
- vlastním zasazení do sražení.

Některé zvláštnosti ve velení týlu vyplývají z odpovědnosti různých stupňů velení za řízení týlového zabezpečení v uvedených obdobích.

Při rozvinování, soustřeďování a během přesunu svazků (2. sledu frontu) do operační sestavy řídí a organizují materiální a zdravotnické zabezpečení týlové orgány vojenských okruhů podle nařízení a směrnic MNO. Po jejich převzetí a zaujetí operační sestavy zabezpečuje velení a řízení front včetně otázek týlového zabezpečení.

Před převzetím svazu (svazků) národního (spojeneckého) složení do sestavy frontu musí NT — ZV frontu v souladu s rozhodnutím velitele frontu zplánovat jejich týlové zabezpečení podle předpokládané bojové činnosti.

Ve svém rozhodnutí byl měl zejména řešit:

- změny v organizaci týlu frontu a jeho činnost ve prospěch vojsk druhého sledu frontu;

- vyčlenění zásob a způsob doplňování v prostorech soustředění (odpočinku), při přesunu na čáru zasazení a po zasazení;

- úkoly silničního zabezpečení ve prospěch zasazovaných vojsk zejména při zabezpečení přechodu přes vodní překážky, horské přechody apod.;

- posílení jejich týlů (zásoby, dopravní a silniční prostředky);

- při možném použití vojsk druhého sledu jako OMS frontu stanovit její organizaci týlu, posílení a současné odlehčení nepotřebnými týlovými útvary a zařízeními;

- organizaci zdravotnického zabezpečení a posílení zdravotnickými silami a prostředky;

- úkoly pro NT — ZV prvosledových armád k zabezpečení zasazovaného druhého sledu;

- změny v úkolech týlových svazků, útvarů a zařízení frontu;

- způsob velení a spojení.

S převzetím vojsk druhého sledu do operační sestavy frontu dostávají současně s bojovým úkolem od velitele frontu i výpis z týlové směrnice frontu, ve kterém budou zpravidla řešeny tyto úkoly:

- hlavní úsilí v týlovém zabezpečení;
- prostory a čas rozvinování brigád materiálního zabezpečení frontu [její čas-

ti) ve prospěch zasazovaných vojsk druhého sledu;

- prostory těch prvků operačního i armádního týlu prvosledové armády, které budou vyčleněny k zabezpečení přesunu a zasazení druhého sledu;

- lhůty vytvoření a výše zásob;
- normy spotřeby materiálu na operaci;
- organizace doplňování zásob do zasazení a v průběhu operace (vyčleněné zdroje a množství zásob);

- směry rozvinování a obsluha frontových silnic v pásmu přesunu a po zasazení;

- prostory a doba rozvinování a využívání etap odborné lékařské pomoci při přesunu a po zasazení;

- počet, složení a způsob převzetí posilových prostředků;

- základní opatření k OPZHN;

- organizace velení a spojení.

V závislosti na stanoveném úkolu, konkrétní situaci a čase je nezbytné na stupni front (armáda) organizovat součinnost týlových orgánů zejména s operačním štábem, ženijním vojskem, PVO, chemickým vojskem a orgány RVD s důrazem na koordinaci prostorů, využívání komunikací, mostů, způsob přechodu přes vodní překážky, horské přechody, ochranu a obranu týlu s důrazem na PVO a OPZHN, zvláště pak zabezpečení vojsk municí v případě organizace předpokládaného průlomu nepřátelské obrany apod.

Rozhodující úlohu v tomto směru musí sehrát NT-ZV frontu (NŠ týlu), který při organizaci součinnosti musí sladit činnost všech prvků operačního týlu rozvinovaného ve prospěch zasazených vojsk druhého

sledu co do úkolu, času a prostoru s cílem maximálního využití všech rozvinutých prvků týlu prvosledových armád i frontu a zachování úplného týlu druhosledových vojsk a zabezpečení jich po zasazení.

Ze stupně frontu budeme týlu velet z TVS frontu. K tomu využijeme všech dostupných spojovacích prostředků. Do zasazení vojsk druhého sledu budeme rádiových prostředků používat v omezeném rozsahu (signály). Podle možnosti využijeme zejména linkového dálkového spojení a spojovací soustavy zřízené na automobilních silnicích teritoria a pak frontu (armád). Při převozech po železnici využijeme spojovací soustavy státní dráhy (na území nepřítel vojenské železniční sítě).

Základním způsobem k předávání úkolů a zpráv týlu, zvláště při převzetí spojeneckých svazků, bude vysílání styčných důstojníků (skupin), a to jak z úrovně týlu frontu, tak i z armády ke svazkům. (Tuto problematiku řeší podrobně článek „Organizace materiálního zabezpečení vojsk spojeneckého složení“ ve VM 2/1980.)

Vedení týlu frontu při vedení soudobých operací je velmi složitý a náročný úkol. Je nedílnou součástí velení vojskům a musí zabezpečovat včasné splnění všech úkolů spojených s týlovým zabezpečením vojsk.

Dokonalé velení týlu předpokládá soustavné studium, zvládnutí a procvičování zásad vedení soudobých operací a způsobů jejich týlového zabezpečení. (Tento článek navázal na problematiku uveřejněnou ve VM č. 3/1980, 1, 3 a 6/1981.)

Příprava a vedení operací svazy spojeneckého složení

*Redakčně zpracovaný a zkrácený článek maršála Sovětského svazu V. G. Kulikova, uveřejněný v sovětském časopise „Vojen-
naja mysl“ č. 11/1981.*

Hlavní příčinou rostoucího mezinárodního napětí je aktivizace válečných příprav imperialistických a hegemonistických sil, kurs agresivního bloku NATO, především USA, které směřují k ochromení uvolnění, ke zvýšení závodů ve zbrojení, ke změně existující vojenské rovnováhy ve světě ve svůj prospěch a na tomto základě dosáhnout rozhodujícího postavení ve světě, nedopustit další prohlubování sociálního pokroku a vytvořit podmínky k uskutečňování politiky vydírání.

S těmito cíli USA a jejich spojenci, pod pláštěm „sovětské vojenské hrozby“, vytvářejí do života rozhodnutí o:

- každoročním 3% zvyšování vojenských výdajů, o rozmístění asi 600 amerických raketových prostředků středního doletu v západní Evropě, namířených na Sovětský svaz a na další státy socialistického společenství,
- vývoji nových zbraňových systémů, zdokonalování zavedených prostředků ozbrojeného zápasu, o rozpracování organizační struktury vojsk a orgánů velení,
- vytvoření tzv. „sil rychlého zasazení“,
- přijetí a zavedení „nové jaderné stra-

tegie“, jejímž hlavním smyslem je urychlit přípravu na jadernou válku a zdůvodnit její přijatelnost.

Důležitými články agresivních příprav jsou také: nevídaný růst vojenských rozpočtů, masová výroba neutronových zbraní v USA, budování nových vojenských základen a opěrných bodů k obraně jejich „životních zájmů“ v různých částech světa.

O agresivních snahách imperialismu svědčí rovněž intenzivní operační příprava štábů a vojsk NATO, která má v posledních letech tendenci stále zvyšovat počet a rozmach plánovaných cvičení bloku a cvičení v rámci národních velení. Např. v roce 1980 jich bylo o 140 více než v roce 1975.

Vážným nebezpečím pro mír jsou prohlubující se vojenskopolitické sblížení USA, Číny a Japonska, pokusy vytvořit jednotnou protisocialistickou frontu, ve které by byla spojena vojenská síla USA a Evropských států NATO na Západě s lidskými zdroji Číny a průmyslovými možnostmi Japonska na Východě. Mluvíme-li o sblížení USA s čínským vedením, musíme rovnou říci, že partnerství imperialismu a pekingského hegemonismu je novým je-

vem ve světové politice, nebezpečným pro celé lidstvo, včetně amerického a čínského národa.

Nepřestávají pokusy imperialismu škodit socialistickým státům.

Komunistická strana, sovětská vláda spo-

lečně s bratrskými stranami a vládami spojeneckých států dělají všechno, aby společně ubránily historické vymoženosti socialismu, zabezpečily mír, mírovou tvůrčí práci lidu států socialistického společenství.

Analýza vývoje událostí ve světě, vzájemných styků a vztahů mezi státy v mezinárodní oblasti, vazeb a vzájemných střetů jejich politických zájmů, existence silných vojenských bloků, které stojí proti sobě, dále i tendence k integraci reakčních sil světového imperialismu na jedné straně a konsolidace socialistických a dalších pokrokových sil na druhé straně umožňují předpokládat, že v případě že se podaří imperialistům rozpoutat světovou válku, pak protistojící strany ji budou vést spojeneckými silami. V této souvislosti nabývá na zvlášť důležitém významu iak v teoretické, tak i v praktické oblasti studium historických zkušeností z přípravy a vedení operací svazy spojeneckého složení, stanovení nejpodstatnějších problémů v této oblasti a hledání způsobů jejich řešení v soudobých podmínkách.

Dějiny válek poskytují dostatek příkladů z vedení společné bojové činnosti dvou a více národních armád proti společnému nepříteli. Spojenecká bojová činnost se rozšířila zejména ve válkách epochy kapitalismu a především v jeho imperialistickém stadiu rozvoje.

Historické zkušenosti svědčí o tom, že obecnou tendencí v použití spojeneckých armád je neustálé rozšiřování oblastí a úrovní vojenské integrace: od strategické do operačně taktické činnosti, od samostatného používání národních armád v prostorech jejich odpovědnosti do organizování smíšených svazů, od dočasného vytváření spojeneckých uskupení před válkou a v jejím průběhu do organizování stále působících ozbrojených sil a orgánů jejich velení již v míru. Tato tendence se projevuje také v soudobých podmínkách, kdy vznikly a vytvořily se diametrálně protikladné koalice imperialistických a socialistických států s jejich třídními neslučitelnými cíli, ideologií a systémem hospodářství.

V celé řadě operací v letech Velké vlastenecké války, bok po boku se sovětskými vojáky, plnily společné bojové úkoly svazy spojeneckých armád. V sestavě ozbrojených sil SSSR úspěšně bojovala 1. a 2. polská armáda, československý armádní sbor a na konci války rumunská a bulharská armáda i maďarské útvary.

S vojsky 3. ukrajinského frontu měla těsnou součinnost jugoslávská armáda. Ve sraženích na Dálném východě společně se sovětskými vojáky působily svazky mongolské lidové revoluční armády.

Značné množství vojsk satelitů fašistického Německa bylo v sestavě wehrmachtu. Např. se zahájením útoku na Stalingrad dosáhl celkový počet jejich svazků 40 divizí.

Problematika přípravy a vedení válečné činnosti uskupeními spojeneckého složení má objektivní charakter. Jeho prameny netkví jen v samotné válce jako velmi složitém sociálně historickém jevu, ale jsou také podmíněny národními zvláštnostmi každé spojenecké armády: technickým vybavením, organizační strukturou, úrovní přípravy vojáků a jejich morálním politickým stavem, bojovými možnostmi, názory vedení na formy a způsoby válečné činnosti, bojovými zkušenostmi a dalšími faktory. Různorodost těchto faktorů co do svého obsahu je hlavní příčinou specifiky velení spojeneckým vojskům, které zahrnuje prakticky všechny hlavní stránky válečné činnosti — od organizace bojové činnosti až do ukončení splnění určených úkolů.

Jedním z nejdůležitějších problémů přípravy a vedení operací uskupeními spojeneckého složení bylo vždy úplné a **včasné využití bojových možností svazků a svazů spojeneckých armád a dosažení jejich sladěné činnosti.** Nejúspěšnější byla řešena u těch spojeneckých uskupení vojsk, která byla vytvářena v průběhu vedení spravedlivé války, vedené s cílem zničení fašismu, národní obnovy a sociálního pokroku. To bylo charakteristické pro spojenecká uskupení vojsk, která působila v sestavě sovětských ozbrojených sil v letech Velké vlastenecké války.

Ke společnému splnění velkého poslání — osvobození národů Evropy od fašistické nadvlády — byly vytvořeny a cvičeny na území SSSR a za jeho přímé účasti národní svazky a útvary řady východoevropských států. Za pomoci Sovětského svazu bylo vyzbrojeno a připraveno asi 60 národních svazků s celkovým počtem více než půl miliónu osob. Zejména tyto formace tvořily později základ lidových armád bratrských států socialistického spo-

lečenství. Byly vytvářeny zpravidla na základě iniciativy komunistických a dělnických stran. Sovětský svaz všemožně napomáhal jejich rychlému vytváření a dosažení jejich vysoké bojové připravenosti. Pro ně vyčleňoval dostatečné množství souborů zbraní a bojové techniky, zabezpečoval je materiálně technickými prostředky, pomáhal připravovat velitelské kádry a předával jim bojové zkušenosti.

Na směrech hlavních úderů většinou účtoily zkušené svazy a svazky Sovětské armády. Spojenecká vojska buď rozvíjela jejich úspěch, nebo využívala jejich dosažených operačních výsledků při splnění vlastních úkolů. Po získávání bojových zkušeností byly využívány na důležitějších směrech.

Průlom připravené obrany nepřítel byl vždy složitým obdobím operace. Proto ke spolehlivému prolomení obrany bylo přiděleno spojeneckým vojskům značné množství sovětského dělostřelectva, zejména velkých ráží a na podporu byl vyčleněn velký počet letectva. To umožnilo vést na nepřítel palebné údery velké síly.

Mezi hlavní problémy, na základě zkušeností minulé války, patří i **spolehlivé zabezpečení ochrany vojsk a objektů týlu proti úderům vzdušného nepřítel.** Je známo, že letectvo s velkými údernými a palebnými možnostmi a působením do značné hloubky představovalo vážné nebezpečí jak pro uskupení vojsk a místa velení na frontě, tak pro objekty týlu. Proto k uchování odolnosti vojsk, sil, vojenskoprůmyslových a administrativních politických středisek spřátelených států bylo důležité zabezpečit jejich spolehlivou protivzdušnou obranu.

Na sovětsko-německé frontě byla organizována protivzdušná obrana spojeneckých vojsk na základě jednotných plánů PVO frontů. Obsahovaly úkoly stíhacího letectva a protiletadlových prostředků k obraně jak svazů Sovětské armády, tak i spojeneckých vojsk. To umožnilo centrálně velet všem silám a prostředkům PVO, soustřeďovat je na nejdůležitějších směrech v nejdůležitějších obdobích operace a tak co nejspolehlivěji bránit proti úderům ze vzduchu hlavní uskupení spojeneckých vojsk ve výchozím prostoru pro útok, při jejich zasazení do sražení, překonávání přírodních překážek (horských průsmyků, vodních překážek, soutěsek, úžlabin atd.), dále druhé sledy, zálohy a týlové objekty.

Problematika efektivní obrany spojeneckých vojsk (sil) v průběhu operací byla řešena i spojeným úsilím všech prostředků PVO v rámci jejich určených usu-

pení. Tvůrčí využití těchto zkušeností má důležitý praktický význam v současné době.

Rozsah použití prostředků vzdušného napadení pravděpodobného nepřítel v současných podmínkách značně vzrostl a není možné jej porovnat s minulostí. Proto se ještě více zvyšuje úloha společného úsilí všech prostředků PVO spojeneckého složení a odpovědnost národních a spojeneckého velení za zabezpečení spolehlivé protivzdušné obrany vojsk a objektů spojeneckých států. Centralizované řešení tohoto úkolu je účelné také z ekonomického hlediska.

Potíže přípravy a vedení operací uskupení spojeneckého složení jsou podmíněny rozdíly v početních a kvalitativních charakteristikách spojeneckých svazů. To se projevilo zejména v oblasti **velení vojskům.** Zkušenosti z druhé světové války a z lokálních válek potvrzují, že **stav velení se stal důležitým ukazatelem bojové síly, jedním z mnoha součástí jejich bojového potenciálu.** Každé jeho narušení i na krátkou dobu se projevilo na výsledku ozbrojeného zápasu a mělo vážné následky.

Při zkoumání otázek velení v různých vojenských uskupeních musíme především zdůraznit, že bez ohledu na zdánlivě společné problémy, je podmíněna ostrost jejich projevu a stupeň řešení typem spojení.

Ve svazech, které tvořila sovětská a spojenecká vojska, složitosti byly v mnoha směrech podmíněny takovými faktory, jako jsou podmínky vytvoření národních formací a jejich vstup do války. Nejsložitějším problémem byla **operativnost a efektivnost velení.**

Hovoříme-li o nejlepších způsobech řešení společných úkolů zničení společného nepřítel spojeneckými vojsky, musíme zvláště zdůraznit, že při operačním podřízení spojeneckých svazů sovětskému velení v žádném případě toto nenahrazovalo národní velení a nezbavovalo je samostatnosti při přípravě a všestranném zabezpečení vlastních vojsk v rámci přijatého rozhodnutí a operace.

Při zabezpečení nepřetržitosti a pevného velení spojeneckým vojskům v letech Velké vlastenecké války měly významnou úlohu ve společných operacích **operační skupiny.** Při jejich vzájemné výměně bylo nutné doplnit tyto skupiny nejlepšími připravenými generály a důstojníky, kteří absolvovali speciální kurs pro plnění funkčních povinností, kteří znali odpovídající cizí jazyk, vybavit je spojovacími prostředky, rozmístit a organizovat práci a napomáhat

rychlému vytvoření pracovních vzájemných vztahů se spojeneckým velením.

Na operativnost velení měla vliv i ta okolnost, že spojenecké svazy, svazky a útvary, které byly začleněny do sestavy spojeneckých uskupení, měly někdy dvojí podřízení — spojeneckému operativnímu velení a nadřízenému národnímu vojenskému orgánu.

Rada potíží ve velení, zejména v závěrečném období války byla podmíněna vzdáleností a specifickou válčiště, odloučeností operačních směrů, složitostí radioelektronické situace a dalšími faktory.

Velmi důležitým problémem při velení vojskům bylo stanovení **optimálního poměru centralizované a decentralizované metody velení**. V podmínkách vedení bojové činnosti na souvislé frontě při nedostatečných bojových zkušenostech a znalostech některých vojsk, která byla zařazena do spojeneckého uskupení, bylo efektivní centralizované velení. Současně však někdy svazovalo iniciativu podřízených a při ztrátě spojení zavadělo příčinu k pasivnosti, protože od nadřízeného nepřicházely potřebné pokyny.

V podmínkách rychlých a náhlých změn situace, při rozvíjení bojové činnosti na jednotlivých směrech a vedení samostatné činnosti při odtržení od hlavních sil vzrostla úloha decentralizovaného velení. Jeho základem byly: jediný záměr operace, určené bojové úkoly vojskům a správné předvídání perspektiv vývoje situace v pásmu útoku a celkově na operačním směru.

Cílevědomému velení vojskům spojeneckého složení ve společných operacích napomáhal tvůrčí přístup k jeho organizaci, opravdové soudružské, pracovní vzájemné vztahy spojeneckých štábů a použití různých způsobů velení: výměna operačních skupin (vojenských misí) a představitelů, osobní setkání vyšších náčelníků s podřízenými, pracovní korespondence, přímé styky velitelů součinnostních vojsk.

Je pochopitelné, že činnost orgánů velení v soudobé válce se může zásadně změnit. Typický pro ni bude rostoucí okruh funkcí v oblasti velení, zkrácené doby na jejich splnění, značný tok informací a jejich rychlé stárnutí. To klade vyšší požadavky na operativnost velení, jeho spolehlivost, odbornou přípravu generálů a důstojníků a jejich vojenský vzhled. Kromě toho, jak ukazují zkušenosti ze cvičení, musíme být připraveni k vyřešení problému připojení automatizovaného systému velení vojskům spojeneckých armád, formalizování dokumentace a vypracování jednotné metodiky práce velitelů a štábů atd.

Stadium a tvůrčí využívání zkušeností z minulých válek v oblasti velení mají velký význam pro zdokonalování řízení vojenských uskupení spojeneckého složení. Jeho organizace, v porovnání s minulostí, se ovšem zásadně měnila.

V podmínkách neustálého zdokonalování orgánů velení bratrských armád států Varšavské smlouvy je nejdůležitějším faktorem udržování jejich bojové pohotovosti na potřebné úrovni.

Potřeba plnění důležitých operačních a strategických úkolů, které mají přímou souvislost s odražením nenadálých úderů agresora, dále i intenzivní boj za získání a udržení iniciativy, k předjetí nepřitele v následné činnosti, k získání času a prostorů — to vše má za následek, že v současné době nabývá na významu zvláště aktuální problematika zabezpečení vysoké úrovně bojové pohotovosti orgánů velení a vojsk (sil). Jejich úspěšné řešení je spojeno s uskutečněním řady opatření. Je to zdokonalování orgánů velení a spojení, zabezpečení jednoty výcviku a výchovy vojáků, rozpracování společných metodik přípravy a vedení cvičení, nácviků, hlídsek hodnocení výsledků bojové přípravy a další.

Jak potvrzují zkušenosti z druhé světové války, účast národních formací řady států v operacích vytvářela určité potíže při **organizaci součinnosti** spojené s odlišnostmi forem a obsahu bojové činnosti spojeneckých vojsk, metod práce jejich velitelství při přípravě boje a způsobů velení vojskům, se zvláštností jejich materiálně technického zabezpečení atd.

Základním problémem při organizaci a udržování součinnosti v operacích bylo dosažení přesné koordinace úsilí a vysoké bojové efektivnosti při činnosti svazů a svazků spojeneckého složení ke zničení společného nepřitele. Řešení nebylo lehké. Nejsložitější bylo hledání způsobů jednotného nebo co nejbližšího chápání politických cílů a úkolů nejen války, ale také plánovaných operací. Podstatnou překážkou byly především jazykové odlišnosti. Za politické jednoty byly na operačně strategickém stupni překonávány poměrně lehce. Na taktickém stupni, kde bylo nutné podrobněji sladit úsilí co do místa, cílů a času, byl tento problém řešen postupně.

Udržení součinnosti v průběhu bojové činnosti bylo často komplikováno nedostatečným množstvím spojovacích prostředků při současném zvyšování sil a prostředků, které se zúčastňovaly operace (boje).

Velitelství a štáby všech stupňů musely v minulé válce řešit důležité úkoly: sladit a koordinovat úsilí různorodých vojsk

[sil] — podle jejich možností, vlastností a podřízenosti — a usměrnit je k dosažení jednotných cílů.

Bojová činnost proti společnému nepříteli napomáhala rozvíjení nových forem organizace a udržování součinnosti mezi spojeneckými vojsky. Velký význam, současně s dobře sladěnou vzájemnou výměnou představitelů orgánů velení, mělo zavedení do praxe společného procvičení plnění plánovaných bojových úkolů na mapách a plastických stolech v podmínkách blízkých reálné situaci, společná zaměstnání k organizaci a udržení součinnosti za účasti příslušných funkcionářů všech druhů vojsk a druhů ozbrojených sil spojeneckého uskupení. Jak potvrdily bojové zkušenosti, úspěšné řešení otázek součinnosti v mnoha směrech záviselo na jednotně chápaném úkolu v boji a operaci, na formách udržování styků mezi spojeneckými velitelstvími, na přijatém systému vzájemných informací a jejich včasných výměnách, na jazyce, ve kterém budou zpracovávány bojové dokumenty, na použití jednotných principů velení, hodnocení bojových možností a zvláštností národních vojsk.

Tvůrčím přístupem k analýze kladných i záporných příkladů z bojových zkušeností minulosti, můžeme je úspěšně použít s vysokým efektem také v dnešní době. Je nutné ovšem brát v úvahu, že prostorový rozmach soudobých operací a počet sil a prostředků, které se jich zúčastní, značně vzrostly. Tím se výrazně rozšiřuje okruh otázek, které budou řešeny při organizaci součinnosti, a zvyšuje se její úloha při dosažení celkového úspěchu v operaci.

Složitým problémem bylo dále **týlové zabezpečení uskupení spojeneckého složení**. Historické zkušenosti potvrdily velkou závislost úspěšného průběhu a výsledku operace na nepřetržitém týlovém zabezpečení. V soudobých podmínkách se na jedné straně mnohonásobně zvyšuje rozsah prací, které plní týlové orgány a na druhé straně jsou složitější podmínky k jejich plnění. Tato tendence je podmiňována jak zvýšením úrovně technického vybavení armády, tak i rozmachem bojové činnosti a narůstáním její intenzivnosti a bojového úsilí vojsk.

Charakter a způsoby řešení úkolů týlového zabezpečení závisel na řadě faktorů. Týlové zabezpečení vojsk, vytvořených na území Sovětského svazu (konkrétně polských a československých) nepředstavovalo zvláštní potíže, protože byla zásobována orgány jednotného systému materiálně technického zabezpečení Sovětské

armády. Současně však zabezpečovat vším potřebným jiná spojenecká vojska (rumunská, bulharská, maďarská) bylo podstatně složitější v důsledku toho, že se lišila od sovětských vojsk organizací, výzbrojí, technikou, normami a systémem zásobování, metodami práce týlových orgánů atd.

Proto byla tato problematika řešena diferencovaně. Každá spojenecká armáda podle možnosti samostatně organizovala týlové zabezpečení vlastních vojsk, které byly vyčleněny do sestavy spojeneckých svazů. V řadě společných operací však hlavní těžiště práce při zabezpečení vojsk přebírala Tyl Sovětské armády. Šlo zejména o materiální prostředky, které nevyráběl průmysl spojeneckých států. Často frontový tyl sovětských vojsk vyčleňoval a zásoboval spojenecká vojska např. výstrojí, materiálem, náhradními díly, některými druhy techniky a proviantu.

Určité potíže v týlovém zabezpečení bylo nutné překonávat při činnosti vojsk značně vzdálených od vytvořené materiálně technické základny a při značném odtržení spojeneckých vojsk od národních zásobovacích základů. Jednou z příčin byla nízká pohyblivost týlových útvarů a zařízení, které nedosahovaly mobility vojsk. Byly případy, kdy svazky prvního sledu pocítovaly vážné nedostatky v zásobování municí a pohonnými hmotami. Jejich přísun byl ztížen zvětšenou délkou komunikací.

Organizaci týlového zabezpečení kromě toho ovlivňovala nutnost vytváření speciálních uskupení vojsk k vedení samostatné bojové činnosti (na samostatných směrech) a přeskupení uvnitř svazů. To přirozeně rozmělovalo síly a prostředky týlu. Splnění celého komplexu opatření vyžadovalo řešení problému pravidelného zabezpečování vojsk proviantem a poskytování zdravotnické pomoci zraněným a nemocným mimo prostor válečné činnosti. Často vznikala situace, kdy týly svazů musely současně zabezpečovat vojska, která se přeskupovala a vedla bojovou činnost, připravovat zásoby materiálu, vést vlastní přeskupení a připravovat komunikace v souladu se zámyslem operace, úkoly a operační sestavou vojsk.

Úspěšné organizaci týlového zabezpečení při společné válečné činnosti významně napomáhala využívání místní materiálně technické základny, komunikací a dopravních prostředků, cílevědomá příprava válečnických, rozpracování systému vzájemného zabezpečení vojsk materiálem, organizace oprav, obnova výzbroje a techniky, pomoc při léčení raněných a nemocných atd.

Nepřetržitě týlové zabezpečení spojeneckých uskupení vojsk v operacích bylo tak dosahováno na základě **jednotných principů materiálního, technického, zdravotnického a dopravního zabezpečení vojsk, těsné součinnosti mezi týlem národních a spojeneckých svazů, udržování pevného spojení mezi týlem svazu, který se vytvářel nebo působil na území spojeneckého státu a jeho hlavním týlem.** Proto další upevnění součinnosti týlových orgánů spojeneckých armád je důležitým úkolem současnosti.

Neméně důležité místo mezi těmito problémy mají **otázky přípravy válčičtějších, území,** které se může stát prostorem ozbrojeného střetnutí protistojících uskupení. Historické zkušenosti svědčí o tom, že na stupni přípravy válčičtější v mnoha směrech závisí průběh a výsledek operací. Zvláště tato závislost vzrůstá při vedení bojových činností uskupeními spojeneckého složení. Je to pochopitelné, protože v těchto podmínkách úspěch takové činnosti ovlivňuje více faktorů, než při vedení operace svazem jedné armády.

Splnění značného rozsahu prací, které souvisí s přípravou válčičtější silami jedné národní armády v současných podmínkách není vždy možné. Zejména proto v letech minulé války byla tato práce uskutečňována na základě přesné koordinace úsilí spojeneckých vojsk, často i za účasti civilního obyvatelstva.

Analyzujeme-li tyto zkušenosti z hlediska současného stavu prostředků ozbrojeného zápasu i nejbližší perspektivy jejich rozvoje, dospějeme k závěru, že tento problém ani v současné době neztratil na svém významu.

Pozornost zasluhuje dále takový důležitý problém, jako je **příprava velitelských kádří.** Ta nebyla dostatečně řešena v průběhu celé druhé světové války, i když sovětské velení správně chápalo, že nedostatek důstojníků zpomaluje dobu na vytváření a přípravu zahraničních vojenských útvarů. Kromě toho hledat možnosti pro vytváření spojeneckých vojsk bylo velmi složitou záležitostí, protože válka vyžadovala rozvinutí velkému počtu nových svazků a svazů pozemních, vzdušných a námořních sil. Způsob vyřešení tohoto problému byl však nalezen. Nedostatek důstojnických kádří a útvarů a svazků spojeneckých armád byl řešen jak jejich přípravou v sovětských vojenských učilištích, tak i vysláním důstojníků Sovětské armády ke spojeneckým vojskům na dočasnou dobu služeb.

Daleko složitější problémy v této oblasti vznikají v současných podmínkách, kdy

požadavky na přípravu vojenských kádří nesmírně vzrostly. Hluboké a všestranné znalosti důstojnického sboru o organizaci, vyzbrojení, bojových možnostech a jiných zvláštnostech spojeneckých vojsk, dosažení jednoty názorů jejich vojenských řídicích orgánů na vedení operací a války v celku dnes patří mezi důležité praktické úkoly. Nedostatků ve vědomostech a v jejich přípravě se mohou negativně projevit v průběhu a výsledku operací, vedených svazy spojeneckého složení.

V podmínkách dynamického a rychlého průběhu bojové činnosti je stále větší nutností **organizace povinné výuky jazyků spojenců.** Z tohoto hlediska štáb spojeneckých ozbrojených sil států — účastníků Varšavské smlouvy dělá mnoho. Na základě vzájemné dohody dochází k široké výměně různé studijní literatury, v akademických spojeneckých armádách studují důstojnické kádry národních armád, tradicí se stalo používání forem společného výcviku jednotek bratrských armád.

Značnou pomocí při zdokonalování jazykové přípravy důstojnických kádří bratrských armád jsou společná opatření, zejména různá cvičení jako např. „Sojuz“, „Bratrství ve zbraní“, „Štit“ a další, vedená v podmínkách maximálně přibližných reálné bojové činnosti.

Významnou úlohu při mobilizaci vojáků států Varšavské smlouvy k úspěšnému vedení bojové činnosti a při řešení mnoha dalších problémů z přípravy a vedení operací, měla vždy **aktivní a cílevědomá politická práce.** Ve Velké vlastenecké válce směřovalo hlavní úsilí v politické práci k udržování vysoké bojové pohotovosti vojsk, upevňování morálního politické jednoty vojáků, odhalování nelidské fašistické ideologie, k výchově k vlastenectví, internacionalismu, přátelství a bratrství ve zbraní. Konkrétní úkoly politické práce v různých druhích bojové činnosti byly určovány na základě rozhodnutí k operaci. Přímé její řízení ve svazích a svazcích spojeneckých armád uskutečňovaly příslušné národní politické orgány.

Získané zkušenosti z organizace a uskutečňování politické práce neztratily na své aktuálnosti ani v současných podmínkách.

Přesvědčení o spravedlivých cílech války, hluboký pocit odpovědnosti za osudy vlasti a socialistického společenství, víra v konečné vítězství nad nepřítelem — to vše jsou důležité faktory dalšího zvyšování morálního ducha vojáků bratrských armád. Proto v současné situaci se stále více dostává do popředí požadavek zlepšování výchovné práce vojáků bratrských

armád k třídní nenávisti k imperialismu, vysoké revoluční bdělosti, neustálé připravenosti bránit vymoženosti socialismu.

Takové jsou některé problémy přípravy a vedení operací svazy spojeneckého složení. Při jejich řešení má stále rostoucí význam také standardizace a unifikace výzbroje a bojové techniky, další rozvíjení marxisticko-leninské vojenské vědy, vypracování jednotných názorů na vedení operací, široká výměna zkušeností z operací, bojové a politické přípravy vojsk (sil).

Jaké můžeme udělat **nejdůležitější závěry z analýzy historických zkušeností?**

1. Spojenecká vojska měla úspěch ve společných bojových činnostech zpravidla v těch případech, kdy bylo dosaženo společné koordinace, otázky byly řešeny na základě vzájemné rovnosti a úcty a každá spojenecká armáda stejnou měrou odpovídala před národním a spojeneckým velením za úspěch operace vlastních vojsk, kdy vojska spojeneckého složení byla podřízena jednomu velení, jehož činnost byla charakterizována operativností, přesností a usměrňováním společného úsilí k dosažení stanoveného cíle.

2. Náročnost problému organizace a vedení společných operací závisí na charakteru společenského systému bojujících států, politických a strategických cílů spojeneckých stran. Spojenecké státy, které vedly spravedlivý boj za svobodu, samostatnost a národní nezávislost, úspěšněji překonávaly těžkosti společné bojové činnosti. Naopak spojenecké státy, které sledovaly agresivní, expanzionistické cíle, řešily tyto otázky s potížemi, protože každý stát se snažil dosáhnout vlastních zájmů, často i na úkor společné věci.

3. Nejdůležitějším faktorem úspěšného řešení všech problémů, které vznikají při organizaci válečné činnosti spojeneckých socialistických armád, je jednota politických a vojenskostrategických cílů. Jejím základem jsou společné úkoly, těsná bratrská pouta a věrnost ideám komunismu.

4. V armádách imperialistických států, které rozdírají vnitřní antagonistické rozpory, může být dosaženo dočasné shody politických a vojenskostrategických názorů partnerů diktátem nejsilnějších velmocí. Taková „shoda“ většinou nevydrží tvrdě zkoušky.

V podmínkách prudkého zostření mezinárodní situace jsou nuceny státy socialistického společenství přijímat další odvetná opatření, která směřují ke zvýšení bojové pohotovosti svých Spojených ozbrojených sil a k upevnění obranného potenciálu organizace Varšavské smlouvy. Její úroveň musí být zárukou okamžitého vedení odvetného ničivého úderu na jakéhokoli agresora.

Státy — účastníci Varšavské smlouvy jsou mírumilovné státy. Nesnaží se dosáhnout vojenské převahy, nevmešují se do vnitřních záležitostí jiných států, nepomýšlejí na napadení nikoho. Zdokonalování obranyschopnosti Spojených ozbrojených sil má jediný ušlechtilý cíl — spolehlivě ubránit socialistické vymoženosti, uhájit mír, zabezpečit bezpečnost vlastních národů a vytvořit výhodné podmínky k výstavbě socialismu a komunismu.

Důstojník soudobého štábu

Redakčně zpracovaný a zkrácený článek generálporučíka J. A. Chvorostjanova, uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ č. 4/1981.

Rozvoj vojenského umění, značná různorodost soudobých prostředků ozbrojeného zápasu, dynamika bojové činnosti, rostoucí rozsah úkolů, které řeší štáby, a pronikavé zkrácení času, který potřebují v procesu velení, ovlivňují charakter a obsah štábní práce. Stává se více tvůrčí činností. Vyžaduje od každého důstojníka orgánu velení vysokou ideovou úroveň, odbornou a morálně politickou přípravu.

Základem vysokého odborného mistrovství důstojníka soudobého štábu i každého orgánu velení, nezávisle na vykonávané funkci, musí být:

- hluboké zvládnutí marxisticko-leninského učení jako metodologického základu teorie a praxe vojenství,
- vysoká politická vyspělost,
- všestranná znalost funkčních povinností,

— neustálá snaha o zvyšování znalostí z oblasti vojenství a praktických návyků v rámci vykonávané funkce a o stupeň výše,

— hledání dokonalejších způsobů plnění povinností a úkolů v rámci vzájemné zastupitelnosti,

— vysoká úroveň organizátorských schopností, umění v každé situaci včas a kvalitně splnit všechny úkoly, včetně těch, které vznikly nenadále.

Mezi faktory, které plně charakterizují opravdovou odbornou úroveň důstojníka, patří:

- dovednost včas shromažďovat, zpracovávat a analyzovat zprávy o situaci,
- kvalitní příprava potřebných operač-

ních propočtů, podkladů a návrhů, nutných k přijetí zdůvodněného rozhodnutí velitele,

— aktivní účast při plánování operace a bojové činnosti rozpracování a doručení vojskům směrnic, bojových rozkazů, nařízení, kontrola splnění úkolů a další otázky.

Důstojníkovi štábu při plnění tohoto zdaleka neúplně vyčerpaného rozsahu úkolů do značné míry napomáhá:

- pevné znalosti organizace, výzbroje, bojové techniky, možností a způsobů bojového použití vlastních vojsk a nepřítelů v rozsahu jeho funkčních povinností,
- umění předvídat vývoj operační situace,

— praktické návyky rychle a přesně připravovat operační propočty s využitím prostředků automatizace, mechanizace i klasickým způsobem,

— schopnost krátce, přesně a objektivně informovat o situaci, připravit z ní příslušné závěry a návrhy, včas názorně a přesně vést pracovní mapy, rychle a se znalostí věci zpracovávat bojové dokumenty.

Neméně důležitý význam má připravenost důstojníka štábu k práci, která souvisí s využíváním spojovacích prostředků, automatizace a mechanizace, s uměním řídit dopravní prostředky a psát na stroji.

Efektivní řešení různých, svým obsahem jednoduchých i složitých úkolů, které musí plnit důstojník soudobého štábu, v mnoha směrech závisí na tvůrčím a iniciativním přístupu k nim, svědomitosti, věcnosti, ukázněnosti, pocitu odpovědnosti a orga-

nizátorských schopnostech. Na orgány velení musí být určováni lidé dobře připravení, energičtí, iniciativní, pracovití, samostatní ve svých názorech a činnosti, současně však taktičtí a skromní v každodenním životě.

Analýza praktické činnosti orgánů velení potvrzuje, že v současném tempu práce v oblasti velení, zejména v podmínkách výrazného nedostatku času na splnění značného rozsahu práce, musí být důstojník mistrem svého oboru.

Vysoká úroveň odborných znalostí důstojníka může být dosažena jak v procesu každodenní práce, tak v průběhu velitelské přípravy, cvičení a zvláště jako výsledek systematické samostatné přípravy a samovýchovy. K rychlejšímu osvojení potřebných znalostí musí důstojník štábu zvládnout výsledky sovětské vojenské teorie, pochopit úlohu a podstatu revoluce ve vojenství, využívat zkušeností a poučení z minulých válek.

V oblasti velení má zvláštní význam **věcnost, přesnost a rychlost v práci**, vysoká štábní kultura při rozpracovávání dokumentů, která nevyžaduje doplňující údaje nebo vysvětlivky. Pod věcností práce chápeme především vědecký přístup k řešení příslušných otázek, vysokou odbornost, spolehlivost a organizovanost v průběhu plnění určených úkolů, umění vnikat do podstaty jednotlivých událostí a předvídat možné směry jejich dalšího vývoje. Tyto hodnoty mohou být získávány v procesu pravidelných nácviků a zaměstnání, v průběhu každodenní činnosti za neustálého řízení nadřízených náčelníků.

Důstojník soudobého štábu, v důsledku značného toku informací a složitosti řešených úkolů, neustále pocítuje nedostatek času. Proto je vysoce cenná taková hodnota, jako je včasné splnění nařízeného úkolu, jednoduše řečeno — **operativnost v práci**. Tento kladný odborný rys důstojníka se získává úpornou prací, stálými nácviky, schopností hledat jednodušší způsoby řešení zvláštních úkolů a přesně organizovat vlastní práci.

Je důležité upozornit na to, že důstojník soudobého štábu nemůže být lhostejným a zaslíbeným vykonavatelem pokynů nadřízených náčelníků, prostým člověkem, který jen shromažďuje zprávy a zachycuje události. Schopnost „fandit“ společné věci, iniciativně, samostatně, mít tvůrčí vztah k úseku vykonávané práce, být předvídavým, neustále se snažit hledat nové, originálnější formy a způsoby řešení významných a méně významných úkolů — to jsou nejdůležitější kvality, které musí mít soudobý pracovník štábu.

Pohotovost a umění důstojníka štábu

celkově se podřizovat vůli nadřízeného náčelníka, být vůči sobě vysoce náročným, vyžadovat přesné splnění rozkazů, nařízení a ustanovení vojenských řádů není v rozporu s iniciativou. Zejména spolehlivost, harmonicky sloučená s iniciativou a tvůrčí činností, je nejlepším rysem důstojníka štábu.

K důležitým složkám odborné přípravy důstojníků orgánů velení patří dále **vysoký pocit odpovědnosti** za splnění úkolů. V každém orgánu velení, zvláště je-li plánování operace (boje) nebo jiná práce plněna v omezeném čase a rozpracovává se značné množství důležitých dokumentů, jejich podrobnou kontrolu, mnohokrát pro nedostatek času, kromě zpracovatele nikdo jiný neuskutečňuje. Proto i nepatrná nepozornost nebo nepřesnost ve výpočtech může způsobit značné chyby při přijímání rozhodnutí velitelem a snížit na minimum složitou a rozsáhlou práci velkého kolektivu lidí. Proto vysoký pocit odpovědnosti musí být jednou z hlavních hodnot každého důstojníka štábu.

V činnosti orgánů velení nabývá v současných podmínkách na stále větším významu **organizátorská práce** u vojsk, a to jak při přípravě, tak i v průběhu operací. Ve spojitosti s tím umění důstojníka štábu efektivně kontrolovat splnění vydaných rozkazů a nařízení a plnění dalších povinností u vojsk má zvláštní význam. Zkušenosti potvrzují, že důstojníci, kteří nedoceňují kontrolu plnění úkolů, nejsou dostatečně připraveni k organizátorské práci, většinou neznají reálný stav u vojsk, nejsou schopni zjišťovat nedostatky a navrhovat potřebná opatření k odstranění nedostatků. Metody kontroly mohou být velmi různé. Nejúčinnější je ovšem kontrola splnění nejdůležitějších opatření spojená s poskytnutím potřebné pomoci. Nejjednodušší je shromáždit co nejvíce nedostatků v práci podřízených vojsk a předložit je nadřízeným. V tomto případě však efektivnost kontroly zůstane velmi nízká. Důležité je dovedně spojovat kritický přístup v průběhu kontroly činnosti podřízených štábů a velitelů s pozitivními návrhy na odstranění zjištěných nedostatků. Jak se potvrzuje praxe, část zjištěných nedostatků může být odstraněna již v průběhu kontroly a další po předložení hlášení nadřízenému náčelníkovi.

Kontrola bude tím účinnější, čím přesněji a všestranněji ji bude organizovat nadřízený náčelník. V odpovědné činnosti důstojníků štábů má důležitou a možno říci rozhodující úlohu **optimální rozdělení funkčních povinností**.

Při jejich určování je nejúčinnější vycházet z principu přísné specializace čin-

nosti každého důstojníka. To značně zvýší produktivitu práce a zlepší její kvalitu. Současně však specializace nemá vylučovat vzájemnou zastupitelnost důstojníků, která je důležitým prvkem ve zvyšování operativnosti jejich činnosti. Navíc, v podmínkách vedení bojové činnosti bývá velmi těžké naplnit orgán velení důstojníky na předepsané počty a bez potřebné a včasné jejich přípravy k plnění zdvojených povinností bude složité zvládnout určené úkoly.

Vojenská služba vyžaduje od důstojníků soudobého štábu **vyšokou kázeň**, založenou na hlubokém vědomí osobní odpovědnosti za splnění úkolů v souladu s uměním dodržovat utajení, být skromným v chování a životě. Ukázněnost důstojníka štábu je včasné a tvůrčí splnění stanoveného úkolu, přesnost, zdrženlivost a ohleduplnost v rozhovoru, slušnost v jednání se soudruhy, nadřazenými a podřízenými. Hrubost, neuctivý vztah ke spolupracovníkům, domýšlivost a upovídanost ještě nebyly nikdy ve prospěch věci. Skromnost a umění zachovávat utajení byly vždy a musí zůstat nevyhnutelnými průvodci v těžké štábní práci. Lidé, kteří musí zachovávat v tajnosti přípravu a vedení operace, se musí vyznačovat mlčenlivostí, navíc jsou povinni být mlčenlivými. Avšak mlčenlivost neznamená v daném případě, že důstojníci se musí vyhýbat živému styku s okolím. Prostě je nutné mít na paměti, že myšlenky a rozhovory o služebních záležitostech nesmí vycházet z kanceláří.

Nakonec se zmíníme ještě o **principiálnosti**, tj. schopnosti při řešení všech otázek vycházet z obecných zájmů. Důstojník, který má tyto kvality, dovede stanovit hlavní, nezůstává pozadu a neutápí se v maličkostech. Vždy je pevný ve svých názorech a může je obhájit. Avšak pevnost v názorech a trvání na svém se ne slučuje s umíněností.

Opravdové kvality mají ti důstojníci, kteří jsou schopni informovat nadřazené o nepřijemných skutečnostech a nesnaží se je přikrášlovat „růžovými“ myšlenkami. Za nejlepší formu informace (zprávy) považujeme takovou, která je přednesena klidně, krátce, přesně a obsahuje podstatu věci. Přitom musí být jasně vymezeny důvody „pro“ a „proti“, vysloveny vlastní názory a ostatní již závisí na rozhodnutí náčelníka štábu.

V souvislosti s připraveností důstojníků soudobých štábů řešit úkoly, spojené s velením vojskům, nesmíme zapomenout, že vždy závisela a v podmínkách jaderné války bude ještě ve větší míře záviset na úrovni jejich **morálně politické a psycho-**

logické přípravy. Při zabezpečování řízení vojsk v míru musí se důstojníci štábu aktivně zúčastňovat ideologické a politikovkychové práce, odhalování intrik buržoazní a maoistické propagandy. Není potřeba zvláště zdůrazňovat značné fyzické a morální vypětí, které by museli překonávat vojáci v soudobé válce. To klade zvýšené požadavky na morálně politickou a psychologickou přípravu důstojnického sboru. Hluboké znalosti základů marxismu-leninismu, jeho učení o válce a armádě umožňují usvědčovat nepřítel z vedení ideologické diverze v míru, být neochvějnými bojovníky ve složitých podmínkách ozbrojeného zápasu, z vědeckého hlediska chápat přítomnost, předvídat a určovat směry vývoje událostí, správně a cílevědomě řešit stanovené úkoly. To napomáhá zabezpečování jednoty teorie a praxe, vědeckého přístupu k řešení nejen teoretických, ale praktických úkolů. Vysoká politická úroveň důstojníka štábu zabezpečuje třídní přístup k hodnocení vojenskopolitických událostí, zdůvodněné odhalování politiky imperialistických mocností a pekinských hegemonistů, napomáhá hluboce chápat úlohu a předurčení sovětských ozbrojených sil.

V celkovém komplexu úkolů morálně politické a psychologické přípravy důstojníků musí mít zvláštní význam dosažení vysokých duševních kvalit a spolehlivé psychologické stability. Tyto kladné hodnoty důstojníka mají neocenitelný význam zejména v období vedení bojové činnosti, kdy může vzniknout nutnost překonání specifických těžkostí, spojené s velením vojskům a hledání efektivního východiska ze vzniklé situace.

Možnost použít v soudobé válce nových druhů zbraní, zejména jaderných, výrazně zvyšuje požadavky nejen na morální stav vojáků, ale také na jejich psychologickou připravenost. Proto se důrazně projevuje otázka o získání takových volních kvalit, jako je iniciativa, houževnatost, vytrvalost, sebeovládání a rozhodnost důstojníků.

Všechny orgány velení jsou v pásmu dosahu prostředků ozbrojeného zápasu, a proto služební činnost důstojníků štábu bude probíhat v situaci neustálého ohrožení. Pocit nebezpečí může svazovat psychickou činnost člověka, narušovat koordinaci činnosti, komolit představu o čase a prostoru, snižovat rychlost a přesnost reakce, produktivitu myšlení a schopnost paměti. Nemažde-li důstojník v sobě tolik morálních sil, aby umlčel strach a další negativní vlivy, pak nejsou vyloučeny v jeho práci chyby a nesprávné kalkulace. Důstojníci, věrní ideálům komunismu, s vy-

sokým ideovým přesvědčením, psychologickou pevností a kteří správně chápou charakter soudobé války, jsou v menší míře náchylní k záporným stresovým jevům a jsou schopni potlačit pud sebezáchovy.

Praxe potvrzuje, že základ úspěšné činnosti každého štábu, jeho vlivu na stav věci u podřízených orgánů velení a u vojsk závisí v mnoha směrech na existujícím mravním prostředí kolektivu a jeho sladěnosti. Např. dopustí-li se štáb na velitelsko-štábních nácvičích (cvičících) nebo cvičeních s vojsky značných nedostatků nebo chyb při organizaci bojové činnosti nebo v průběhu vedení operace (boje), pak to především znamená, že jde o nedostatky v odborné přípravě nejen ředitelství cvičení daného orgánu velení, ale také podřízených, o nízkých výsledcích v práci a nedostatečné sladěnosti kolektivu štábu. Celý kolektiv soudobého štábu musí neustále sledovat průběh událostí, umět předvídat jejich vývoj, stále působit na podřízená vojska a napomáhat splnění stanovených úkolů. K tomu jsou potřební důstojníci, kteří mají praktické návyky a široký rozhled.

Značného efektu při velení vojskům je možné dosáhnout vytvořením **příznivého klimatu v kolektivu** vzájemnou pracovní výpomocí, náročností, laskavostí, vysokou pracovitostí, sladěností kolektivu a jednotným přístupem a chápáním procesů velení vojskům.

Prudký rozvoj prostředků ozbrojeného zápasu, neustálé zdokonalování vojenského umění, dynamika bojových činností a rostoucí složitost procesů velení klade zvláště vysoké požadavky na výběr důstojníků pro práci na štábech. Pro efektivní práci v orgánech velení v současných složitých podmínkách jsou potřeba dobře připravení důstojníci s vysokou všeobecnou a vojenskou vzdělání, s širokým operačně taktickým myšlením, s odpovídající technickou připraveností, morálním a psychologickým zocelením a analytickým myšlením. Značný význam má také osobní přání důstojníka zasvětit práci službě na štábu. Zkušenosti dokazují, že i dobře připravení a pracovití důstojníci, kteří ovšem neznají specifiku štábní práce a nemají k ní vztah, nezůstávají dlouho na štábech. S cílem zlepšení kvality výběru důstojníků pro štábní práci, bylo by např. možné předpokládané kandidáty pravidelně zvat na cvičení nebo jiná opatření většího rozsahu, dělat s nimi letučky na mapách s procvičením jedné — dvou otázek z oblasti velení. To umožní prověřit pracovní morální a politické kvality důs-

tojníků, seznámit je se zvláštnostmi štábní práce.

Potřebné návyky pro štábní práci musí důstojníci získávat již v době studia na vojenských školách a v průběhu služby u vojsk na velitelských funkcích. Kladných výsledků v přípravě důstojníků na službu ve štábech může být dosaženo stálým střídáním služby na velitelských a štábních funkcích.

Správný výběr a rozmístění kádrů uvnitř správy (oddělení) štábu má značný význam a v mnoha směrech napomáhá včasnému a kvalitnímu řešení úkolů v oblasti velení. Proto při rozmísťování důstojníků je nutné uvažovat o úrovni jejich odborné přípravy, o zkušenostech z práce, o pracovních a osobních kvalitách, psychologických zvláštnostech a jiných povahových rysech. Např. zařazení mladých, zkušených, chladnokrevných a temperamentních důstojníků do dočasných pracovních skupin, vytvořených k plnění jednotlivých úkolů, zpravidla přináší kladné výsledky.

Důstojníci štábů všech stupňů mohou úspěšně plnit své povinnosti jen za podmínky neustálého zdokonalování znalostí v oblasti vojenského umění a náročných praktických návyků. Odborné mistrovství a zkušenosti získává důstojník v procesu vykonávání funkce a je v přímé závislosti na cílevědomosti i intenzivitě nácvičů při plnění funkčních povinností.

Metody určení důstojníka štábu jsou závislé na konkrétních úkolech, které plní orgán velení. Mezi množstvím forem přípravy zaujímají důležité místo velitelská zaměstnání a (tam kde je to nutné) krátkodobá shromáždění, která jsou většinou organizována podle stanoveného plánu a s promyšlenou tematikou. Přednášky, skupinová zaměstnání, semináře, letučky a praktická cvičení musí být usměrněna na doplnění a zdokonalení teoretických znalostí důstojníků a získání praktických zkušeností.

Zvláštní význam při dosahování vysokých odborných návyků důstojníka má jeho účast na štábních nácvičích, velitelsko-štábních cvičeních s vojsky. Na takových opatřeních se může důstojník naučit prakticky rychle zpracovávat potřebné dokumenty (připravovat propočty, podkladové, bojové, souhrnné a informační materiály) a je-li to zapotřebí, předávat je vojskům s využitím předtiskových formalizovaných formulářů, zvyšovat umění používat spojovací a automatizované prostředky velení.

Důležité místo v systému zdokonalování odborného mistrovství má samostatná příprava důstojníka. Je to nejpřezkoušitelnější forma studia, která odpovídá osobním

zvláštnostem každého důstojníka a umožňuje dosáhnout nejznatelnějších výsledků. Je organizována na základě osobních plánů, které mohou obsahovat studium teoretických prací, řádů, předpisů a dalších materiálů, které pomáhají správněmu a hlubokému pochopení otázek použití vojsk v operaci (boji), tvůrčímu přístupu k organizaci a vedení bojové činnosti. Avšak usměrnit samostatné studium každého důstojníka v závislosti na úrovni jeho znalostí může nadřízený náčelník.

Dokonce důkladně zplánované a promyšlené samostatné studium důstojníka nebude mít kladné výsledky bez jeho vytrvalé snahy k sebezdokonalování, bez

přesného rozdělení času a zhodnocení vlastních silných a slabých stránek.

Hovoříme-li o důstojníkovi soudobého štábu jako o pracovitém a skromném člověku, o jeho na první pohled nenápadné, avšak velmi nutné a potřebné práci, musíme si také všimnout úlohy náčelníka orgánu velení. Jeho umění vytvářet v kolektivu tvůrčí prostředí a příznivé soudružské vztahy, účta k podřízeným a spolupracovníkům, pracovní náročnost, systematická, přesná kontrola plnění funkčních povinností a spojení přísné náročnosti s otcovským vztahem k potřebám podřízených v mnoha směrech napomáhá, aby důstojník štábu dosáhl potřebné úrovně.

Vybavení ozbrojených sil soudobými druhy výzbroje a bojovou technikou a z toho vyplývající neustálé změny jednotlivých zásad teorie vojenského umění klade neustále vyšší požadavky na přípravu důstojníků štábu. Jednou z nejdůležitějších povinností je houževnatá a vytrvalá práce na zvyšování ideové úrovně a rozšiřování okruhu znalostí v oblasti vojenství, zdokonalování úrovně odborného mistrovství. To umožní, aby důstojníci štábu byli stále připraveni k úspěšnému splnění stanovených úkolů.

různé

OPERAČNÍ UMĚNÍ V SOVĚTSKÉ VOJENSKÉ ENCYKLOPEDII

Sovětská vojenská věda poprvé v dějinách vývoje vojenského myšlení rozpracovala novou oblast vojenského umění — **operační umění**, které zahrnuje teorii a praxi přípravy a vedení vševojskových, společných a samostatných operací (bojové činnosti) svazy druhů ozbrojených sil. V Sovětské vojenské encyklopedii je věnováno operačnímu umění více než 350 článků. To umožňuje čtenáři získat úplné podklady o jeho předmětu, obsahu a řešených úkolech, hlavních obdobích vývoje a vzájemné spojitosti s dalšími součástmi vojenského umění.

Základní otázky teorie a praxe operačního umění našly svůj odraz v materiálech marxisticko-leninského učení o válce a armádě, v teorii sovětské vojenské vědy, vojenského umění a výstavby ozbrojených sil. Jeho obsah, dějiny vzniku a rozvoj je uveden v takových důležitých člancích jako např. „Operační umění“, „Hluboká operace“, „Operace“, „Bojová pohotovost“, „Frontová útočná operace“, „Frontová obranná operace“, „Průlom“, „Protitúder“, „Součinnost“, ale také v materiálech, které vysvětlují operační umění druhů ozbrojených sil.

V řadě článků encyklopedie je zdůrazněno, že **teorie operačního umění**, jak ji chápeme v současné době, tvoří **systém vědeckých znalostí o obsahu a charakteru soudobých frontových operací**, dále i operací a bojové činnosti svazů druhů ozbrojených sil, o principech a způsobech jejich přípravy a vedení a všestranného zabezpečení. V praxi řeší operační umění otázky bezprostřední činnosti velitelů, orgánů velení a vojsk (sil) svazů při přípravě a úspěšném vedení operací a bojové činnosti, při přeskupování vojsk (sil) a efektivních opatřeních jejich udržování k vysoké bojové pohotovosti.

Při určování místa operačního umění v systému vojenských znalostí je v jednotlivých částech encyklopedie uváděno, že přímé a zpětné vzájemné vazby všech součástí vojenského umění jsou značně různorodé a projevují se v přísném souladu s předurčením každého z nich. Požadavky a zásady strategie, které mají zásadní význam, jsou závazné pro operační umění. To pak určuje úkoly a směry roz-

voje taktiky. Současně s tím při přípravě a vedení operací jsou brány v úvahu možnosti taktických svazků, charakter a zvláštnosti jejich činnosti v konkrétní situaci. Taktické úspěchy v mnoha směrech totiž ovlivňují dosažené operační výsledky, které se nakonec projeví ve splnění strategických úkolů.

V důsledku vlivu rozvoje výzbroje a bojové techniky, zdokonalování organizačních struktur vojsk, zvyšování jejich manévrovacích, palebných a úderných možností, dále i změn způsobů vedení bojové činnosti, stává se vzájemná spojitost operačního umění se strategií a taktikou mnohostrannější a dynamičtější. Za současného stavu prostředků ničení a určitých tendencí jejich vývoje, jejichž základem jsou nově objevené i perspektivní zdroje a druhy energie, neustále narůstá vliv řídící funkce strategie a operačního umění na průběh bojové činnosti. Současně s tím nabývá na významu úspěšná taktická činnost svazků druhů vojsk a druhů ozbrojených sil.

V článku „Operační umění“ je uvedeno, že předmětem jeho studia jsou operace, sražení, bojová činnost a úderů svazů různých druhů ozbrojených sil.

Základem metodologie sovětského operačního umění je marxisticko-leninská metoda, která umožňuje hluboce proniknout do mechanismu činnosti zákonů války a plně jich využívat ve prospěch úspěšného vedení operací, je nesporné i to, že její použití umožňuje skutečně vědecky zkoumat problémy a předvídat tendence rozvoje operačního umění z hlediska všech faktorů, které určují pokrok ve vojenství.

V encyklopedii je velmi podrobně a s přesným dodržením historického principu ukázáno, že sovětské operační umění se začalo vytvářet v době občanské války a vojenské intervence v Rusku v letech 1918—1920. Jeho základem byly teoretické zásady a pokyny V. I. Lenina o vojenských otázkách, zobecnění zkušeností z přípravy a vedení nejdůležitějších operací Rudé armády i z bojových zkušeností ruské armády z první světové války. Dřívější dělení vojenského umění na strategii a taktiku neodpovídalo již charakteru ozbrojeného zápasu a způsobů jeho vedení, který prodělal zásadní změny. Nemohlo obsáhnout všechny změny a otázky, které se týkaly frontových a armádních operací. To si vyžádalo nutnost vyčlenění teorie a praxe přípravy a vedení operací do samostatné části sovětského vojenského umění — operačního umění.

Po skončení občanské války byly zo-

becněny a zakotveny hlavní zásady přípravy a vedení operací armád a frontů v předpise „Nejvyšší velení“ (v roce 1924) a v Polních rádech z roku 1925 a 1929. Těmito dokumenty bylo oficiálně stanoveno rozdělení sovětského vojenského umění na strategii, operačního umění a taktiku. V rádech byly vyjádřeny hlavní požadavky teorie operačního umění a nejdůležitější zásady přípravy a vedení manévrové bojové činnosti.

Další zdokonalování operačního umění bylo ovlivněno narůstající ekonomickou silou sovětského státu a úspěšným rozvojem leteckého, tankového a dalších odvětví obranného průmyslu. To umožnilo vybavit ozbrojené síly nejmodernější bojovou technikou té doby. Současně byla zdokonalována i organizační struktura vojsk. Operační svazy nabývaly ve srovnání s občanskou válkou na nové bojové kvalitě, zvyšily se jejich možnosti k efektivnímu ničení nepřítele.

Tyto faktory se staly základem dalšího rozvoje operačního umění. To se projevilo při rozpracování **teorie hluboké operace**, která ukázala principiálně nové způsoby vedení útoku masovými a technicky vybavenými armádami. K objasnění podstaty této teorie je věnován článek „Hluboká operace [boj]“. V něm se uvádí, že úspěch útoku je zabezpečován současným umlčením a zničením nepřátelských vojsk v obraně do celé hloubky jejich bojové sestavy hromadnou palbou dělostřelectva a údery letectva, prolomením taktické hloubky obrany na zvoleném směru společným úsilím střeleckých svazků zesílených tanky, dělostřelectvem a podpůrným letectvem, rychlým rozvíjením taktického úspěchu v operační, a to zasazením rychlého sledu do sražení a vysazením vzdušných výsadek.

Před začátkem Velké vlastenecké války v roce 1940 byly rozpracovány závěry o tom, že nejdůležitější zásady teorie hluboké operace se musí nejvíce promítnout do frontové operace. Současně se počítalo s tím, že taková operace za výhodné situace může přerůst rámcem operačního umění a mít strategický rozměr. Kromě toho se předpokládalo, že v podmínkách západního válečného dění bude vedena hluboká útočná operace se zasazením dvou i tří frontů a značných sil letectva. Ve frontu se předpokládalo vytvářet silný první operační sled ze vševojskových armád, rychlou skupinu z tankových, mechanizovaných a jezdeckých svazků, leteckou skupinu, skupinu vzdušných výsadek a zálohy. Armádní operace byla považována za součást frontové ope-

race. To byl nový krok v rozvoji teorie operačního umění.

Životnost nejdůležitějších zásad operačního umění se názorně projevila v útočných operacích Velké vlastenecké války, v jejichž průběhu se dále zdokonalovalo. V encyklopedii je uvedeno, že obsah a zaměření tohoto procesu jsou podmíněny mnohými faktory. Mezi nejdůležitější patří řízení výstavby ozbrojených sil komunistickou stranou a rozvoj vojenské vědy, neustálá pozornost strany otázkám obrany socialistické vlasti.

Neustálé zdokonalování teorie operačního umění závisí na výsledcích vědeckotechnického pokroku, na vytváření dokonalějších typů zbraní a bojové techniky. To je zvláště charakteristické pro současné období rozvoje ozbrojených sil. Prudký vědeckotechnický pokrok má za následek zásadní změny v prostředcích ozbrojeného zápasu. Proto jeden z úkolů vojenské vědy tkví v tom, aby plně a hluboce zjišťovala vliv nejnovějších druhů zbraní a bojové techniky na charakter operací a bojové činnosti, na formy a způsoby jejich vedení, rozpracovávala a shrmažďovala nové operační a taktické zásady, které nepřítel neočekává.

Pro správné určení způsobů rozvoje sovětského operačního umění je nutné hodnotit rovněž stav a směr zdokonalování ozbrojených sil a teorie vojenského umění pravděpodobného nepřítele, jeho silné a slabé stránky. Cílem je najít nejúčelnější způsoby odrazení možné agrese a rozhodného zničení nepřátelských uskupení.

Rozvoj operačního umění nerozlučně souvisí se stavem bojové pohotovosti, s morálně politickou a psychologickou přípravou vojsk (sil). Sovětské operační umění vychází z toho, že nepřetržitá bojová pohotovost vojsk (sil) určuje jejich schopnost organizovaně, ve stanovené době zahájit bojovou činnost, úspěšně splnit určené úkoly za všech podmínek.

V mnohých člících encyklopedie se uvádí rostoucí vliv vojskopolitických, vojenskoeconomických a fyzicko-geografických podmínek válčíšť na cíle, úkoly a rozmach operací, bojové složení frontů, postup a způsoby operačního rozvinování vojsk, stanovení směrů úderů, způsoby vedení operací a součinnost vojsk.

Mezi faktory, které ovlivňují rozvoj operačního umění, zvláště patří zkušenosti z minulých válek, praxe výstavby a přípravy ozbrojených sil v míru a vojenská spolupráce bratrských armád států socialistického společenství. Analýza těchto fak-

torů, uvedených v encyklopedii, umožňuje hluboce vysvětlit mnohostranný obsah sovětského operačního umění, které v současném období zahrnuje:

- obecné zásady,
- operační umění raketových vojsk strategického určení, pozemních vojsk, vojsk PVO, letectva,
- teorii a praxi operačního týlu.

V řadě zásadních článků, jako např. „Operace“, „Způsoby bojové činnosti“, „Sražení“, „Úder“, „Armádní útočná operace“, „Frontová útočná operace“, „Frontová obranná operace“, „Armádní obranná operace“, „Zabezpečení bojové činnosti“, „Týl ozbrojených sil“ a dále v materiálech, věnovaných druhým ozbrojeným sil, jsou hluboce rozebrány všechny součásti operačního umění.

Struktura operačního umění se nepřetržitě rozvíjí na základě zdokonalování prostředků ozbrojeného zápasu, organizační struktury vojsk (sil) a způsobů jejich bojového použití v operacích. Současně s růstem mnohostrannosti operačního umění probíhá neustálý proces vzájemného prolínání všech jeho součástí. Je to podmíněno tím, že úspěšné řešení operačních úkolů v současné době stále více souvisí s dovedným používáním svazů a svazků různých druhů ozbrojených sil v operaci. Vševojskové a společné operace se staly základní formou válečné činnosti strategického a operačního rozsahu. Proto zkoumání a rozpracování problematiky přípravy a vedení takových operací je nejrozsáhlejším a nejdůležitějším úkolem teorie operačního umění, v první řadě jeho obecných zásad.

V obecných zásadách operačního umění jsou posuzovány:

- obecné teoretické principy,
- předmět, podstata a struktura operačního umění,
- obsah nejdůležitějších jeho kategorií,
- klasifikace a charakteristické rysy soudobých operací,
- principy jejich přípravy a vedení,
- úloha, místo a úkoly svazů a svazků druhů ozbrojených sil a způsoby jejich společného použití v operacích.

Rostoucí význam teorie a praxe přípravy a vedení operací svazy úsilím různých sil vyžaduje od vojenských kádřů značné rozšíření jejich odborných znalostí. Musí totiž vysoce kvalifikovaně řešit úkoly efektivního použití nejen podřízených, ale i součinnostních vojsk (sil) v soudobých

operacích. Proto obecné zásady teorie operačního umění mají rozhodující úlohu ve vztahu k jiným jeho součástem, protože vyzbrojují vojenské kádry znalostí zákonů ozbrojeného zápasu a z nich vyplývajících principů vojenského umění. To umožňuje z vědeckého hlediska řešit složité problémy vojenského umění v celku.

Značná pozornost je věnována v encyklopedii objasnění **principů operačního umění**. Představují základní ideje, nejdůležitější zásady a názory na přípravu a vedení bojové činnosti jakéhokoli rozsahu. Jejich použití ve strategii, operačním umění a taktice má však i specifické zvláštnosti. Proto podrobně rozpracování těchto principů ve vztahu ke strategii, operačnímu umění a taktice a jejich dovedné využívání při řešení problémů teorie a praxe patří mezi důležité úkoly vojenských kadrů. Na základě výsledků a zobecnění zkušeností světových a lokálních válek, operačního umění a výzkumů vypracovalo sovětské operační umění v současné době zdůvodněný systém principů přípravy a vedení operací. Nejpodrobněji jsou rozpracovány v článku „Operační umění“.

V encyklopedii jsou vysvětleny mnohé kategorie operačního umění. Mezi nimi má prvotní význam **operace**. Ve speciálním článku, věnovaném této kategorii, je uvedeno, že operace tvoří souhrn sladěných a vzájemně propojených co do cílů, místa a času sražení, bojů, úderů a manévřů různými vojsky (silami), vedených současně a postupně podle jednotného zámyslu a plánu k plnění operačních úkolů na daném směru a ve stanoveném časovém období. Operace vedou svazy jednoho nebo několika druhů ozbrojených sil a podle stupně účasti každého z nich se rozdělují na **vševojskové, společné a samostatné**.

Vševojskové operace (strategické, frontové, armádní), jak je uvedeno v encyklopedii, jsou vedeny za účasti všech nebo většiny druhů ozbrojených sil, druhů vojsk a speciálních vojsk za řízení vševojskového velení k současnému plnění komplexu vzájemně spojených různorodých operačních úkolů.

Společné operace vedou svazy několika druhů ozbrojených sil podle jednotného plánu za rozhodující úlohy jednoho z nich, za řízení vševojskového velení nebo velení svazu toho druhu ozbrojených sil, který plní hlavní úkoly v dané operaci. Jsou uskutečňovány v systému vševojskových operací, jsou jejich součástí nebo jsou samostatné. Ke společným operacím patří námořní výsadekové, protivýsadekové, vzdušné operace atd.

Samostatné operace jsou v encyklopedii vysvětlovány jako operace zpravidla jen jednoho druhu ozbrojených sil. Jsou vedeny v systému vševojskových a společných operací samostatně nebo v součinnosti se svazy (svazky) jiných druhů ke splnění převážně jednoho nebo několika stejných operačních úkolů za řízení velitelství těchto svazů.

Společně s klasifikací operací je uváděna dále jejich charakteristika podle druhů činností (útočné a obranné) a podle doby vedení (první a další). Jako samostatná forma operacího použití svazů (svazků) druhů ozbrojených sil je rozebírána **bojová činnost**. Je vedena v rámci operací nebo mezi nimi.

Současná úroveň rozvoje teorie a praxe operačního umění je zakotvena v hlavních článcích „Frontová útočná operace“ a „Frontová obranná operace“. V nich jsou vysvětleny soudobé názory na obsah operací frontu a způsoby ničení nepřítele, objasněny otázky organizace součinnosti různých sil a vedení bojové činnosti. Na konkrétních příkladech zkušeností z Velké vlastenecké války jsou ukázány způsoby soustředěného použití sil a prostředků na směrech úderů. Tyto zkušenosti mohou být tvůrčím způsobem využity při organizaci soudobých operací. V úsecích, které tvořily zpravidla od 6–7 % do 15–20 % celkové šířky pásma frontu, bylo soustřeďováno na úkor oslabení jiných směrů kolem 40–50 % i více stíeleckých svazků, do 50–80 % dělostřelectva, 70–90 % tanků a bezmála všechno letectvo frontu. Tak byly vytvářeny vysoké hustoty sil a prostředků, které dosahovaly průměrně 200–250 děl a minometů, do 50–60 tanků (včetně 15–25 tanků přímé podpory pěchoty) na 1 km fronty, což zabezpečovalo úspěch operace.

V rámci frontové útočné operace bylo úspěšně dosahováno **těsné součinnosti** svazů pozemních vojsk s vojsky jiných druhů ozbrojených sil. Např. sladěnému použití vševojskových svazů a svazků s letectvem napomáhalo: maximální přiblížení velitelství stanovišť leteckých velitelů nebo jejich představitelů k místům velení vševojskových velitelů; stanovení jednotných orientačních bodů a signálů pro výzvu a navedení letectva na cíl atd. Bitevní letectvo na hlavních směrech útoku mělo zpravidla své důstojníky navedení u svazků a dokonce u útvarů.

Manévr v průběhu frontové útočné operace, zvláště tankovými armádami, tankovými a mechanizovanými sbory, byl veden hlavně k zaujetí výhodného operačního

postavení, které zabezpečovalo vedení pře-
kvapivého úderu na nepřítele, rozvíjení
rozhodného útoku do hloubky a do boků,
někdy také k přenesení úsilí z jednoho
směru na jiný. V encyklopedii je zdů-
razňováno, že použití tankových armád za-
bezpečovalo vedení frontové útočné ope-
race do velké hloubky a přechod k další
útočné operaci bez operační přestávky.

V článcích o operačním umění je roze-
bírán rozvoj **způsobů vytváření úderných
uskupení** v útočných operacích frontů ve
Velké vlastenecké válce. Tak jestliže
v druhém období války byla taková usku-
pení vytvářena v pásmech jedné nebo dvou
armád, které působily na různých smě-
rech, pak ve třetím období války měla
ve svém složení dvě až tři i více armád,
soustředěných na jednom směru. To za-
bezpečovalo vytváření mohutnějších usku-
pení vojsk na rozhodujících směrech a
vedení operací ve vysokých tempích.

Velmi poučný je obsah článku „Fronto-
vá útočná operace“, zvláště z hlediska
zásad volby **směru hlavního úderu**. Proto-
že frontová útočná operace je většinou
součástí strategické a armádní — fron-
tové operace, pak podle zkušeností z Vel-
ké vlastenecké války směry hlavních úde-
rů frontů většinou určovalo Hlavní velení
a armád velitelé frontů. Základním poža-
davek na volbu směru hlavního úderu
bylo zabezpečení rozdělení protistojících
uskupení nepřítele, jeho zničení po čas-
tech, vyjítí hlavního úderného uskupení
vojsk frontu do boků a týlu nepřítele s cí-
lem jeho obklíčení a zničení a rychlým po-
stupem na nejkratší směr dosáhnout
čáry nebo prostoru, jejichž obsazením byli
spínány cíle operace.

Jak v letech minulé války, tak i v sou-
časných podmínkách je nejdůležitějším
problémem sovětského operačního umění
průlom hluboce členěné obrany nepřítele
ve vysokých tempích. V encyklopedii je
tato otázka vysvětlena v článku „Průlom“
a ve vojenskohistorických článcích, věno-
vaných konkrétním frontovým operacím.
V těchto materiálech se uvádí, že cílem
průlomu obranných postavení nepřítele by-
lo vytvořit v jeho obraně trhliny, zabez-
pečit výhodné podmínky k přerůstání tak-
tického úspěchu v operační a vedení roz-
hodné manévrové činnosti.

K skutečnému průlomu obrany byl zpra-
vidla veden čelní úder s rozvíjením útoku
do hloubky a boků s cílem obklíčení a
zničení uskupení nepřítele, která měla ope-
rační význam. Šířka úseku průlomu u fron-
tu se pohybovala od 20 do 35 km a u ar-
mád 6—12 km, někdy i méně. V průběhu

průlomu, v těchto poměrně úzkých úse-
cích, bylo ničeno tři—pět nepřátelských
divizí. To zabezpečovalo potřebné pod-
mínky pro zasazení sledu k rozvíjení úspě-
chu do sražení.

Jak frontové, tak armádní útočné ope-
race byly obvykle zahajovány dělostřeleč-
kým a leteckým útokem. **Dělostřelecký
útok** v minulé válce se skládal z dělostře-
lecké přípravy útoku, podpory útoku a
doprovodu pěchoty a tanků při boji
v hloubce obrany. Kromě toho při průlo-
mu opevněných prostorů a za zteče na
opevněná města se stanovilo zvláštní ob-
dobí k boření opevnění nepřítele. **Letecký
útok** zahrnoval dvě období: leteckou pří-
pravu útoku (předběžnou a přímou) a le-
teckou podporu (doprovod) vojsk v útoku.
Při průlomu silně opevněných obranných
postavení, ke společlivému umlčení pa-
lebných prostředků a živé síly nepřítele,
letectvo v průběhu přípravy útoku vedlo
úderu zpravidla na stejné objekty jako
dělostřelectvo, tj. „náložmo“.

Jedním z hlavních problémů teorie ope-
račního umění je **násilný přechod širo-
kých vodních překážek**. V příslušném od-
dílu encyklopedie je zdůrazněno, že pře-
konávání širokých vodních překážek vojs-
ky je důležitým bojovým úkolem. V prů-
běhu rozvíjení frontové útočné operace,
v důsledku nerovnoměrného postupu usku-
pení vojsk v útoku, bude zahajován násil-
ný přechod vodní překážky zpravidla
v různé době a na jednotlivých směrech.
Na základě zkušeností z války autoři uvá-
dění, že násilný přechod vodní překážky
musí být veden na široké frontě z chodu
nebo s krátkou přípravou, a to v takovém
uskupení, ve kterém vojska útočila a vyšla
k vodní překážce. Dále autoři upozorňu-
jí na rostoucí úlohu palebného ničení ne-
přítele na přístupech k vodní překážce
a na protilehlém břehu, na úlohu vzduš-
ných výsadek a pohyblivých (rychlých)
uskupení při dosažení úspěchu násilného
přechodu vodní překážky.

Při rozboru teorie a praxe vedení útoč-
ných operací nesmíme opomenout otázky
obklíčení nepřátelských uskupení. V člán-
cích „Obklíčení“ a „Frontová útočná ope-
race“ jsou uvedeny formulace, podstata
toboto způsobu útočné činnosti a je zdů-
razněno, že operace k obklíčení a zniče-
ní protistojícího nepřítele byly plánovány
předem. Již při jejich přípravě byly včas
rozděleny síly a prostředky k vedení bo-
jové činnosti na vnitřním a vnějším kru-
hu obklíčení. Přitom vojska, která byla
na vnitřním kruhu obklíčení, musela roz-
hodujícími údery rychle rozdělit a zničit
nebo zajmout obklíčeného nepřítele a síly

vyčleněné k činnosti na vnějším kruhu obklíčení prudce rozvíjet útok a nedat nepříteli možnost deblokovat obklíčené uskupení nebo obsadit novou obranu. Dokonalá příprava takových operací umožňovala bezmála současně uskutečňovat obklíčení nepřátelských uskupení a jejich ničení, bez vytvoření souvislé fronty obklíčení. V tomto se projevila vysoká úroveň vojévůdcovského mistrovství sovětských velitelů a náčelníků.

Encyklopedie obsahuje i takové složité otázky jako je **příprava a vedení dalších útočných operací frontů**. Byly v hlavních rysech teoreticky vyřešeny v poměrně krátké době — již koncem druhého roku Velké vlastenecké války. V rámci strategické operace vedl každý front postupně do hloubky dvě — tři útočné operace. Přitom rozhodující význam měla první operace, protože v jejím průběhu byl většinou plněn nejsložitější úkol — průlom obrany a zničení nejbojeschopnějšího nepřátelského uskupení — jeho prvního operačního sledu.

Příprava dalších útočných operací byla zahajována a končila v průběhu předcházející operace, hlavně při splnění dalšího úkolu vojsk. Přitom ne vždy předcházející operace přerůstala ihned v další operaci. Často ke zvýšení bojeschopnosti vojsk, doplnění materiálu, uskutečnění manévru silami a prostředky frontů, vytvoření nových úderných uskupení se připouštěly operační přestávky v trvání od dvou do šesti dnů.

Střetné sražení je v encyklopedii hodnoceno jako druh útočné činnosti operačních svazů, v které se snaží obě strany splnit stanovené úkoly útokem. Podrobně je objasněna historie vzniku a hlavní směry rozvoje střetných sražení, zvláštnosti současné teorie jejich přípravy a vedení. V článku „Střetné sražení“ je uvedeno, že může být zahájeno na dalekých přístupech k prostoru pravděpodobného střetnutí vševojskových svazků, a to údery letectva, palbou dalekonosného dělostřelectva, aktivní činností vzdušných výsadků a je ukončeno údery hlavních sil. Základem dosažení úspěchu ve střetném sražení je předejít nepříteli ve vedení úderů do boků, rozhodná a překvapivá činnost a iniciativa velitelů všech stupňů. Rozhodující význam při ničení uskupení nepříteli v jaderné válce mají jaderné zbraně v průběhu přibližování stran. V bezprostředním střetnutí vojsk bude řešen úkol zakončení zničení nepříteli.

Významné místo mají v encyklopedii články, ve kterých jsou vysvětlovány otázky **operační obrany**: „Frontová obranná

operace“, „Armádní obranná operace“, „Protiúder“, „Protipříprava“, „Manévrová obrana“, atd. Je v nich zdůrazněno, že v předválečném období sovětské vojenské umění při rozpracování teorie operační obrany věnovalo hlavní pozornost otázkám přípravy a vedení armádních obranných operací. V letech Velké vlastenecké války však se ukázal rozsah obrany nesrovnatelně větší než se předpokládalo. V důsledku řady objektivních a subjektivních příčin byly pro obranné operace prvního období války charakteristické nehluboké (v jednom sledu) operační sestavy vojsk frontů a armád, nízké hustoty sil a prostředků, zvláště protitankových, nechráněné boky, slabá protivzdušná obrana a také nedostatečné ženíjní vybudování terénu.

Frontové obranné operace ve druhém a třetím období války byly zpravidla vedeny v průběhu strategického útoku s rozhodnými cíli: odrazit útok nebo silné protiúder nepříteli, zničit jeho útočná uskupení a obnovit útok, zmařit pokusy nepříteli zničit vlastní vojska na předmostí na širokých vodních překážkách atd. Fronty měly operační sestavu většinou ve dvou sledech, přičemž ve druhém sledu byl 1–2 armády. Operační sestava v jednom sledu byla charakteristická jen pro obranné operace, které byly vedeny v závěrečném období útočných operací. Operační sestava frontu, kromě prvního a druhého sledu, zahrnovala uskupení frontového letectva a vojsk PVO, vševojskové, tankové a protitankové zálohy, pohyblivé oddíly zatarasovací a zálohy speciálních vojsk. Sladěná činnost všech prvků operační sestavy vojsk zabezpečovala aktivnost i pevnost obrany a dosažení jejích cílů.

Významné místo v Sovětské vojenské encyklopedii mají otázky **ženíjního budování terénu** v obranných operacích. V článku „Ženíjní vybudování terénu“, „Zátaras“, „Opevnění“ je ukázána jeho úloha ve zvýšení pevnosti a aktivnosti obrany, vysvětlen obsah a směry zdokonalování každého z opatření. Mezi opatřeními ženíjního budování terénu má důležité místo příprava armádních a frontových postavení obrany, budování systému zátarasů, příprava cest pro manévry a čáry rozvíňování vojsk k protiúderům, palebných čar protitankových záloh a tankových útvarů, palebných postavení dělostřelectva a míst velení. Tyto práce je nutné organizovat současně do celé hloubky operační sestavy a v takové době, která by zabezpečila stálou bojovou pohotovost vojsk a jejich efektivní obranu proti prostředkům nepříteli.

V encyklopedii jsou v dostatečné míře rozebrány otázky boje s tankovými uskupeními nepřítele v obranných operacích. Pozornost zasluhuje analýza opatření, zaměřených k dovednému vytváření protitankových obrany do celé hloubky operační sestavy armád a někdy také frontu. Dále jsou podrobně vysvětleny teoretické a praktické otázky, nové formy palebného ničení nepřítele, které rozpracovalo sovětské operační umění, protipřipravu.

V článku věnovaném **protiúderům**, jsou stručně objasněny zásady jejich vedení v různých podmínkách vedení armádních a frontových obranných operací. Zdůrazňuje se přitom, že nejefektivnější vedení protiúderu je do obou boků vklíněného uskupení nepřítele. Na směrrech protiúderů je nutné vytvářet rozhodnou převahu sil a prostředků a do prvních sledů protiúderných uskupení vyčleňovat také tankové svazky.

Po vyzbrojení vojsk principiálně novými prostředky boje a zdokonalení klasických zbraní došlo k zásadním změnám v operačním umění. Vysoká pohyblivost, úderná síla a taktická samostatnost svazků dodávají soudobým operacím jasně vyjádřený rozhodný a manévrový charakter. Předpokládá se, že bojová činnost bude vedena na směrrech, bez souvislé fronty, s širokým využitím manévru silami a prostředky, s hlubokým vzájemným vklíněním stran, s obchvaty a obejímími.

Změnil se obsah a úloha dříve existujících druhů operačního zabezpečení a vznikly nové: ochrana vojsk proti zbraním hromadného ničení, radioelektronický boj atd. Značně vzrostly bojové možnosti sil a prostředků svazů jiných druhů ozbrojených sil, které se zúčastňují vševojskových, společných a samostatných operací.

V encyklopedii jsou dále všestranně vysvětleny i hlavní otázky **teorie a praxe operačního umění druhů ozbrojených sil**. Podrobně jsou uvedeny v částech „Raketová vojska strategického určení“, „Protivzdušná operace“, „Vzdušná operace“ atd. V nich je zdůrazněna důležitost zabezpečení sladěného použití různých sil v operacích, rozhodnost cílů vedených operací a způsobů ničení nepřítele, dovedné volby směrů úderů nebo objektů činnosti, vytváření uskupení vojsk a sil, utajení příprav a překvapení při vedení úderů na nepřítele a vedení operací ve vysokých tempech.

V operačním umění raketových vojsk strategického určení má zásadní význam organizace a uskutečnění opatření, která zabezpečují jejich stálou bojovou pohotovost k včasnému vedení jaderných úderů na nepřítele v jakékoli situaci.

Jedním z důležitých výsledků sovětské vojenské vědy je rozpracování **teorie operačního umění vojsk protivzdušné obrany** a praktické řešení otázek přípravy a vedení protivzdušných operací, které vznikly v letech Velké vlastenecké války. Tyto operace mohou být vedeny buď samostatně, nebo společně s jinými druhy ozbrojených sil. Protivzdušnou operaci rozumíme protivzdušná sražení a boje, vedené vojsky PVO podle jednotného zámyslu a plánu v součinnosti se stíhacím letectvem, se silami a prostředky PVO a letectva frontů, jejichž cílem je zmaření vzdušné operace nepřítele, a to zničením hlavních sil jeho letectva a znemožněním vedení úderů na objekty státu a uskupení vojsk. Přitom soudobá protivzdušná operace zahrnuje včasné zjištění příprav vzdušné operace nepřítele, průzkum vzdušného nepřítele, určení jeho sestavy a směrů soustředění hlavních úsilí, možných způsobů překonávání nebo umlčení systému PVO, protivzdušná sražení, boje a bojovou činnost k odražení hromadné a postupné činnosti nepřítele, manévry silami a prostředky PVO, obnovení narušeného systému PVO a přípravu k další bojové činnosti.

Předpokladem vzniku protivzdušné operace v průběhu Velké vlastenecké války byla koncentrace mohutných sil PVO k obraně nejdůležitějších prostorů a objektů, začlenění značných sil stíhacího letectva a protiletadlového dělostřelectva do sestavy svazů a svazků PVO, vznik radiolokačních a jiných prostředků průzkumu i velení, které umožňovaly získat přesné zprávy o situaci v celém pásmu obrany, na přístupech k ní a zabezpečovat sladěnou činnost sil a prostředků PVO a součinnosti vojsk, podřízenou společnému zámyslu.

Operační umění letectva předpokládá splnění úkolů vedením vzdušných operací, sražení a systematické bojové činnosti společně s jinými druhy ozbrojených sil. Vzdušná operace jako forma činnosti jednoho nebo několika svazů letectva byla rozpracována sovětským vojenskoteoretickým myšlením v polovině třicátých let. V letech Velké vlastenecké války byly vzdušné operace vedeny s cílem zničení vojenskoprůmyslových objektů v týlu nepřítele, zničení nebo oslabení jeho leteckých uskupení, zničení záloh a narušení přeprav. Soudobé vzdušné operace jsou vedeny k získání vzdušné nadvlády, ke zničení raketových, leteckých, pozemních a námořních uskupení a ke zničení důležitých vojenských objektů v týlu nepřítele.

Charakteristickým rysem vzdušných operací jsou hromadné použití sil a prostředků, rozhodnost cílů, velký prostorový rozmach a vysoká efektivnost. Jsou uskutečňovány hromadnými údery, mezi kterými mohou být vedeny údery jednotlivými svazky s cílem zničení nově zjištěných objektů a upevnění dosažených výsledků. Scučinnosti operačních svazů a svazků, které se zúčastňují vzdušné operace, se dosa-

huje rozdělením úkolů a objektů činnosti, sladěním času a způsobu vedení úderů a opatření k zabezpečení každého z nich.

Důležitým úkolem operačního umění je rozvíjení **teorie a praxe operačního týlu**. Úplná motorizace týlu a modernizace všech druhů dopravy značně zvýšily možnosti zásobování vojsk v operacích a podminily další zdokonalování způsobů týlového zabezpečení.

Otázky teorie a praxe operačního umění ve všech osmi svazcích jsou vysvětlovány hluboce a na vědeckém základě. Pozornost poutá zejména logické a posloupné uspořádání, značný rozsah faktického materiálu v každém článku, vzájemná souvislost obsahu termínů a objasnění historie rozvoje nejdůležitějších zásad, což napomáhá širokému okruhu čtenářů lépe si osvojit materiály.

СОДЕРЖАНИЕ

Генерал-майор Станислав Вайнлик, кандидат философских наук Руководящая роль КПЧ – источник успехов строительства современной ЧНА	3
Автор на теоретическом фоне разбирает главные проблемы полного и всестороннего осуществления руководящей роли партии в ЧНА и рассматривает ее с точки зрения диалектического единства политического, организационного и идеологического руководства.	
Подполковник Антонин Ржегорж, кандидат военных наук Применение эвристики в управлении войсками	10
Автор разбирает возможности применения эвристики и ее методов в усовершенствовании информационных процессов, главным образом связанных с принятием обоснованного решения, а также с управлением войсками.	
Полковник Йиржи Заиц, кандидат философских наук Единоначалие и дисциплина	16
Автор рассматривает проблематику, которая отвечает итогам XVI съезда КПЧ, особенно выводам всермейского партийного актива. При этом он исходит из взаимного отношения двух принципов строительства социалистической армии, т. е. единоначалия и дисциплины.	

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Полковник Ян Мартински К работе штаба при подготовке и ведении современных операций	21
Автор статьи разбирает роль и задачи отдельных мест управления оперативного звена, их взаимосвязь и ток необходимых информационных. Он обращает внимание на задачи информационного центра, отдела планирования, содержание работы полевого управления оперативного звена, а также на количество разрабатываемых документов.	
Полковник Михал Локвенц Теоретическое мышление командиров и штабов при оценке обстановки	27
Автор статьи теоретически разбирает ход мышления командира при оценке обстановки и рассматривает отдельные понятия оценки обстановки, как закономерное отображение объективного мышления, взаимные отношения между процессом мышления и методикой работы штаба, а также подготовку докладов для решения командира, как итог мышления подчиненных.	
Полковник Йиржи Климент, кандидат военных наук Средства механизации и автоматизации в процессе управления	33
Автор статьи, на основе требований предъявляемых на управление войсками, разбирает развитие использования ЭВМ в процессе управления, мероприятия к его улучшению, а также особенности обеспечения информацией в рассматриваемом процессе.	
Полковник Милош Пок К Директиве по использованию электронно-вычислительной техники при управлении войсками	39
Автор статьи объясняет самые важные положения Директивы, которая представляет собой полный комплекс мероприятий в деятельности руководства учения, штабов участвующих на этих учениях, а также органов автоматического управления войсками.	
Полковник Эмил Совак К управлению РВА коалиционного состава	42
Автор статьи, исходя из опыта Великой Отечественной войны и опыта из оперативной и боевой подготовки РВА, разбирает проблематику ведения боевых действий	
	89

коалиционного состава. Он обращает внимание на специфические черты и особенности, которые проявляются в организационной структуре войск, методике работы и составе штабов РВА, а также в некоторых особенностях (разработки) боевой документации.

Полковник Зденек Гнатек
полковник Франтишек Гуцек
полковник Алоис Ружичка

Совместные командные пункты ВВС и ПВО 45

Авторы статьи, исходя из действий ВВС вероятного противника, разбирают новые формы и методы управления ВВС и ПВО. Они объясняют понятие совместного пункта управления ВВС и ПВО фронта, а также сущность этого принципа управления.

Полковник Милош Земан, кандидат военных наук, доцент
подполковник Ладислав Машита

Управление Химическими Войсками коалиционного состава 49

Авторы статьи разбирают особенности управления Химическими Войсками, а именно: организацию и мероприятия входящие в управление войсками, обработку информационных сведений, принятие решения для химического обеспечения войск коалиционного состава, его планирование и доведение приказов и распоряжений до исполнителей, а также химическое материально-техническое обеспечение.

Полковник Милослав Таборски

Новые принципы организации связи 54

Автор, исходя из Приказа Министра Национальной Обороны ЧССР, разбирает важнейшие требования предъявляемые к системе связи и управления. Он обращает внимание на: главные факторы, которые влияют на дальнейшее развитие системы связи, разработку необходимой документации, а на систему руководства связи.

Полковник Михал Гондек

Управление техническим обеспечением войск 61

Автор статьи, на основе целей технического обеспечения войск, разбирает содержание указания командующего для его организации, возможное содержание комплекса мероприятий по техническому обеспечению войск, планирование, а также руководство этим видом обеспечения.

Полковник Ярослав Выкидал
полковник Зденек Тополянек

Управление тылом фронта в наступательной операции 65

Авторы статьи, исходя из общих требований на управление войсками, разбирают особенности тылового управления в объединении, а именно: задачи и роль тылового пункта управления и его отдельных частей, организацию взаимодействия, особенности управления тылом второго эшелона фронта, а также возможное содержание главных документов, разрабатываемых штабом тыла.

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Подготовка и ведение операций объединениями коалиционного состава . . . 69

Офицер современного штаба 76

ИНФОРМАЦИИ

Оперативное искусство в Советской Военной Энциклопедии 81

Статья объясняет основные понятия оперативного искусства и обобщает развитие его отдельных категорий в недалеком будущем. Автор рассматривает предмет, содержание и способы решения главных задач в важнейших периодах его развития, а также взаимные связи с другими составными частями военного искусства.